

Secretariaat van de Centrale Raad voor het
Bedrijfsleven

**Technisch verslag van het
secretariaat over de maximaal
beschikbare marges
editie 2025**

Brussel, 18.02.2026
Verantwoordelijke uitgever L. Denayer
Blijde Inkomstlaan, 17-21 – 1040 Brussel

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Ontwikkeling van de loonkostenhandicap	6
1.1. Algemeen overzicht	6
1.2. Inflatie.....	13
1.3. Loonvorming in België en in de referentielidstaten	17
2. Ontwikkeling van de rentabiliteit	30
3. Economische groei	39
4. Bijlagen	44
4.1. Berekening van de loonkostenhandicap in 2026	44
4.1.1. Resultaten op basis van de recentste gegevens	45
4.1.2. Herzieningen sinds de laatste publicatie	47
4.2. Bronnen en methoden	51
4.2.1. Beschikbare en gebruikte vooruitzichten	51
4.2.1.1. Belgische projecties	51
4.2.1.2. Referentielidstaten: nationale Instituten.....	52
4.2.1.3. Referentielidstaten: Europese Commissie	53
4.2.1.4. Referentielidstaten: OESO.....	53
4.2.1.5. Referentielidstaten: nationale banken.....	54
4.2.1.6. Referentielidstaten: de gebruikte selectie.....	54
4.3. Wegwerking van de effecten van de taxshift 2016-2020	55
4.4. Wegwerking van de effecten van de omvorming van het CICE op de loonkostenontwikkeling in Frankrijk.....	57
4.5. Aanpassing van de reeks van de uurloonkosten in België 1996-2001 ingevolge de herziening van de nationale rekeningen wat de raming van zwartwerk betreft	60
4.6. Neutralisatie van de loonakkoorden voor de gezondheidszorg in de berekening van de loonkostenhandicap	63
4.7. Correctie van de reeksen van de nationale rekeningen ten gevolge van de breuk in de Belgische reeks na de vijfjaarlijkse revisie.....	65
4.8. Gedeeltelijk wegwerken van de verminderingen van de werkgeversbijdragen voor lage en middenlonen en van de plafonnering van de werkgeversbijdragen boven een grensbedrag	67
5. Bibliografie	69

Lijst van tabellen

Tabel 1-1:	Inflatievooruitzichten in België en in de referentielidstaten voor 2025 en 2026.....	17
Tabel 1-2:	Uitsplitsing van de groei van de uurloonskosten in de privésector in België.....	18
Tabel 3-1:	Bijdragen aan de groei van het bbp.....	42
Tabel 4-1:	Bedragen van de verminderingen van de werkgeversbijdragen en hun gewicht in de loonmassa in miljoen euro	46
Tabel 4-2:	Ontwikkeling van de ULK's in België en in de referentielidstaten en loonkostenhandicaps in de periode 2024-2026 als er geen sprake is van een historische handicap.....	46
Tabel 4-3:	Ontwikkeling van de ULK's in België en in de referentielidstaten en loonkostenhandicaps in de periode 2024-2026 als er wel sprake is van een historische handicap.....	47
Tabel 4-4:	Revisies tot en met 2022 en nieuwe cijfers voor 2023 en 2024.....	49
Tabel 4-5:	Uitsplitsing van de groei van de uurloonskosten in de privésector in België.....	49
Tabel 4-6:	Wegwerking van de effecten van de taxshift uit de loonmassa D1 van de privésector in 2016 en in de jaren daarna	56
Tabel 4-7:	CICE-uitgaven in de betekenis van de nationale boekhouding, bedragen in miljarden euro's	58
Tabel 4-8:	Jaarlijkse stijging van de uurloonskosten in de privésector in Frankrijk, niet en wel gecorrigeerd voor het CICE volgens de methode van het Technisch verslag 2019 ...	59
Tabel 4-9:	Impact van de toepassing van constante ramingscoëfficiënten voor het zwartwerk voor de periode 1996-2002 op de uurloonskosten	62
Tabel 4-10:	Toegekende subsidies om de loonsverhogingen van de akkoorden in de gezondheidszorg in 2021 en 2022 te financieren.....	63
Tabel 4-11:	Stijging en verwachte stijging van de uurloonskosten in de privésector in België voor en na correctie voor de loonsverhogingen uit de sociale akkoorden in de gezondheidszorg.....	64
Tabel 4-12:	Gedeeltelijk wegwerken van de verminderingen van de werkgeversbijdragen voor lage en middenlonen en van de plafonnering van de werkgeversbijdragen boven een grensbedrag in miljoen euro	68

Lijst van grafieken

Grafiek 1-1:	Ontwikkeling van de loonkostenhandicap sinds 1996 (%)	7
Grafiek 1-2:	Ontwikkeling van de nominale cao-lonen in de periode 2019-2026.....	8
Grafiek 1-3:	Inflatie over de periode 2019-2026	9
Grafiek 1-4:	Ontwikkeling van de reële cao-lonen in België en in de referentielidstaten tijdens de periode 2019-2026.....	10
Grafiek 1-5:	Ontwikkeling van de reële uurloonkosten in België en gemiddeld in de drie referentielidstaten	12
Grafiek 1-6:	Inflatie en bijdragen in België	13
Grafiek 1-7:	Bijdragen aan het inflatieverschil tussen België en het gemiddelde van de drie referentielidstaten (in procentpunten)	14
Grafiek 1-8:	Tijdsverloop tussen de consumptieprijsindex en de indexering	19
Grafiek 1-9:	Indicator van de onderhandelde lonen (op basis van de loonschalen in de bedrijfstakken, dus zonder premies) in Frankrijk en SMIC - jaarlijkse groei	22
Grafiek 1-10:	Cao-lonen (per uur, met inbegrip van de bijzondere bezoldigingen) in de privésector in Nederland - jaarlijkse groei	24
Grafiek 1-11:	Indicator van de cao-lonen in Duitsland (basismaandloon, excl. eenmalige betalingen en bijkomende voordelen) - jaarlijkse groei	27
Grafiek 1-12:	Groei van de nominale lonen in de werkaanbiedingen, voortschrijdend gemiddelde over 3 maanden (Indeet)	29
Grafiek 2-1:	Brutomargevoet en nettorentabiliteit van de niet-financiële vennootschappen in België	30
Grafiek 2-2:	Nettorentabiliteit van de niet-financiële vennootschappen	31
Grafiek 2-3:	Nettorentabiliteit in de belangrijkste takken van de privésector	32
Grafiek 2-4:	Reële loonkosten per eenheid product in de belangrijkste takken van de privésector	33
Grafiek 2-5:	Reële loonkosten per eenheid product en uitsplitsing in de industrie	34
Grafiek 2-6:	Ontwikkeling van de interne ruilvoeten in de belangrijkste takken van de privésector (2019 = 100)	35
Grafiek 2-7:	Toegevoegde waarde in volume in de belangrijkste takken van de privésector	36
Grafiek 2-8:	Arbeidsvolume in de belangrijkste takken van de privésector	37
Grafiek 2-9:	Kapitaalvolume in de belangrijkste takken van de privésector	37
Grafiek 2-10:	Margevoet per kwartaal in de belangrijkste takken van de privésector	38
Grafiek 3-1:	Particulier verbruik in volume	39
Grafiek 3-2:	Bruto-investeringen in vaste activa in volume	40
Grafiek 3-3:	Uitvoer van goederen en diensten in volume	41
Grafiek 3-4:	Financieringssaldi van de institutionele sectoren en lopende rekening (in % van het bbp)	43
Grafiek 4-1:	Gecumuleerde uurloonkostenontwikkeling in de privésector (S1-S13) in België (1996=100)	61
Grafiek 4-2:	Nationale rekeningen 2024 tgov. nationale rekeningen 2023, verschil in evolutie van de loonkosten sinds 1996, brutogegevens	65
Grafiek 4-3:	Gecorrigeerde nationale rekeningen tgov. nationale rekeningen 2023, verschil in evolutie van de loonkosten sinds 1996, brutogegevens	66

Inleiding

De op 19 maart 2017 herziene wet van 26 juli 1996 tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen (hieronder “de wet van 1996”) bepaalt dat het secretariaat van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven in de oneven jaren een tussentijds Technisch verslag publiceert.

In dit Technisch verslag wordt geraamd wat de loonkostenhandicap in 2026 zal zijn. Deze geeft het verschil weer tussen de ontwikkeling van de uurloonkosten (ULK's) in België en de gemiddelde ontwikkeling ervan in de drie referentielidstaten (Duitsland, Nederland, Frankrijk) in de privésector tussen 1996 en 2026, zoals wordt bepaald in de wet van 1996¹. Krachtens de wet van 1996 zal de loonkostenhandicap van 2026 automatisch moeten worden gecorrigeerd door ze af te trekken van de maximaal beschikbare marge voor de loonkostenontwikkeling over de periode 2027-2028. Dit verslag verstrekt hiervan een eerste raming. De raming die als basis zal dienen voor de berekening van de maximaal beschikbare marge 2027-2028 zal tegelijk worden uitgevoerd met de berekening van de maximaal beschikbare marge in het kader van het volgende Technisch verslag, dat in februari 2027 zal worden gepubliceerd.

In het eerste deel van het verslag presenteren we de ontwikkeling van de loonkostenhandicap van 1996 tot 2026, met een speciale focus op de recente periode vanaf 2019. Deze analyse maakt een onderscheid tussen de respectieve bijdragen van de inflatie en van de loonvormingsmechanismen in België en in de referentielidstaten. De loonkostenontwikkeling is een van de bepalende factoren voor de rentabiliteit, die in het tweede deel van het verslag wordt geanalyseerd. Voorts beïnvloeden de lonen ook het beschikbaar inkomen en bijgevolg het verbruik, alsook de investeringen via hun impact op de rentabiliteit, en de uitvoer via het kostenconcurrentievermogen. Al deze kanalen hebben een weerslag op de economische groei, die in het derde deel van het verslag wordt behandeld.

¹ Dit wil zeggen zonder rekening te houden met de loonsubsidies, noch met de werkgeversbijdrageverminderingen van de regering-Michel.

1. Ontwikkeling van de loonkostenhandicap

1.1. Algemeen overzicht

De loonkostenhandicap zal in 2026 naar verwachting zijn weggewerkt

Overeenkomstig de wet van 1996 houdt de loonkostenhandicap geen rekening met de bijdrageverminderingen van de taxshift 1996-2020 die werden ingevoerd door de regering-Michel², noch met de relatieve ontwikkeling van de loonsubsidies in vergelijking met de referentielidstaten³. Op die manier verlagen de verminderingen van de werkgeversbijdragen uit de taxshift de historische handicap t.o.v. de referentielidstaten (memorie van toelichting van de herziening van de wet van 1996 in maart 2017). Wat de loonsubsidies betreft, was het de wens van de wetgever dat deze een competitiviteitsdoelstelling zouden beogen⁴.

De loonkostenhandicap in de betekenis van de wet bleef tussen 1996 en 2005 relatief stabiel. Vervolgens steeg hij tot een piek van 6% in 2009, waarna hij geleidelijk daalde tot -0,8% in 2019. Vervolgens ontstond er een loonhandicap in 2022 en in 2023, die toen tot 2,5% opliep. Hij begon in 2024 af te nemen en zal naar verwachting tegen 2026 uitkomen op -1,0% of -1,1%, naargelang er al dan niet sprake is van een historische loonkostenhandicap (Grafiek 1-1).

Opgemerkt moet worden dat dit jaar twee handicaps worden berekend voor 2025 en 2026. De regering heeft immers werkgeversbijdrageverminderingen doorgevoerd die een impact zullen hebben op de loonkosten in 2025 en 2026. Het betreft de plafonnering van de werkgeversbijdragen boven een grensbedrag en verminderingen van de werkgeversbijdragen voor lage en middenlonen (zie bijlage 4-1). De wet van 1996 bepaalt dat “bij iedere nieuwe beslissing na of boven op de taxshift 2016-2020 om de werkgeversbijdragen te verminderen, ten minste de helft ervan niet in rekening wordt gebracht voor en op het moment van de berekening van de loonkostenhandicap. Dit deel van de verminderingen wordt daarentegen gebruikt om bij te dragen tot het wegwerken van de historische loonkostenhandicap.” Dit

² Zie bijlage 4.3 voor meer info over de methode voor de wegwerking van de effecten van de taxshift. De impact van de ingreep op de loonkostenhandicap bedraagt 1,6 procentpunt.

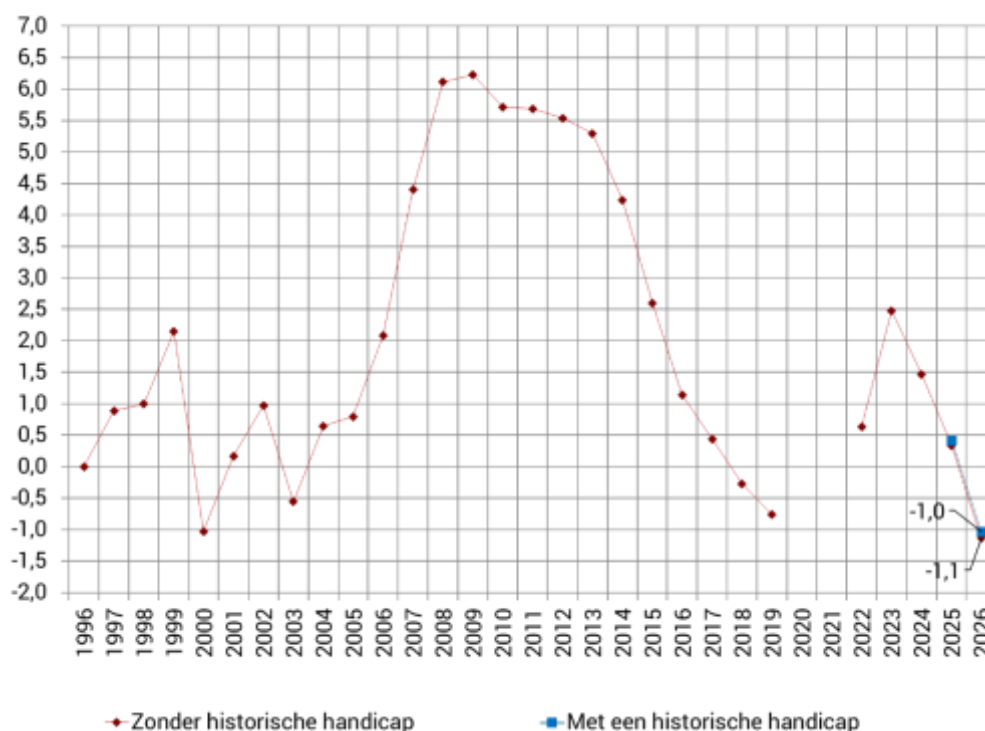
³ Deze worden niet geboekt in het concept ‘Beloning van werknemers’ (D.1) van de nationale boekhouding, dat volgens de wet als vergelijkingsbasis dient.

⁴ Bijvoorbeeld, wat betreft de twee belangrijkste loonsubsidies: de vrijstelling van doorstorting van de bedrijfsvoorheffing voor nacht- en ploegenarbeid heeft tot doel de bijkomende kosten te compenseren waarmee de werkgever wordt geconfronteerd wanneer hij deze arbeidsstelsels wil invoeren. Volgens de wetgever zijn dit vaak de enige antwoorden die een onderneming kan bieden op de steeds toenemende globalisering van de economie en de daarmee gepaard gaande flexibiliteit (memorie van toelichting van de programmawet van 24 november 2003). De vrijstelling van betaling van de bedrijfsvoorheffing voor onderzoekers, van haar kant, moet volgens de wetgever het onderzoek in de industrie stimuleren en zo het verschil in concurrentievermogen met onze buurlanden in termen van loonlasten en onderzoekssteun verkleinen (memorie van toelichting van de wet van 30 november 2005 betreffende het Generatiepact).

mechanisme is van toepassing totdat de historische loonkostenhandicap is weggewerkt. De omvang van de historische loonkostenhandicap moet volgens de wet worden vastgesteld door de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. De CRB heeft de omvang van de historische handicap echter nooit kunnen vaststellen. Het secretariaat kan dus niet beoordelen of de historische loonkostenhandicap al dan niet is weggewerkt. Bijgevolg berekent hij twee loonkostenhandicaps: de ene door rekening te houden met de gezamenlijke werkgeversbijdrageverminderingen (in dat geval zou de historische loonkostenhandicap weggewerkt zijn) en de andere door slechts rekening te houden met de helft van de bijdrageverminderingen (in dat geval zou de historische loonkostenhandicap niet weggewerkt zijn). In de bijlage worden beide berekeningen gedetailleerd voorgesteld.

Het vervolg van het verslag analyseert de oorzaken van de ontwikkeling en van het wegwerken van de loonkostenhandicap vanaf 2019, evenals de gevolgen voor de rentabiliteit en de economische groei. 2019 werd gekozen als uitgangspunt voor de analyse omdat de loonkostenhandicap toen bijna nul bedroeg en dit het laatste jaar was vóór de opeenvolgende corona- en inflatiecrisissen.

Grafiek 1-1: Ontwikkeling van de loonkostenhandicap sinds 1996 (%)

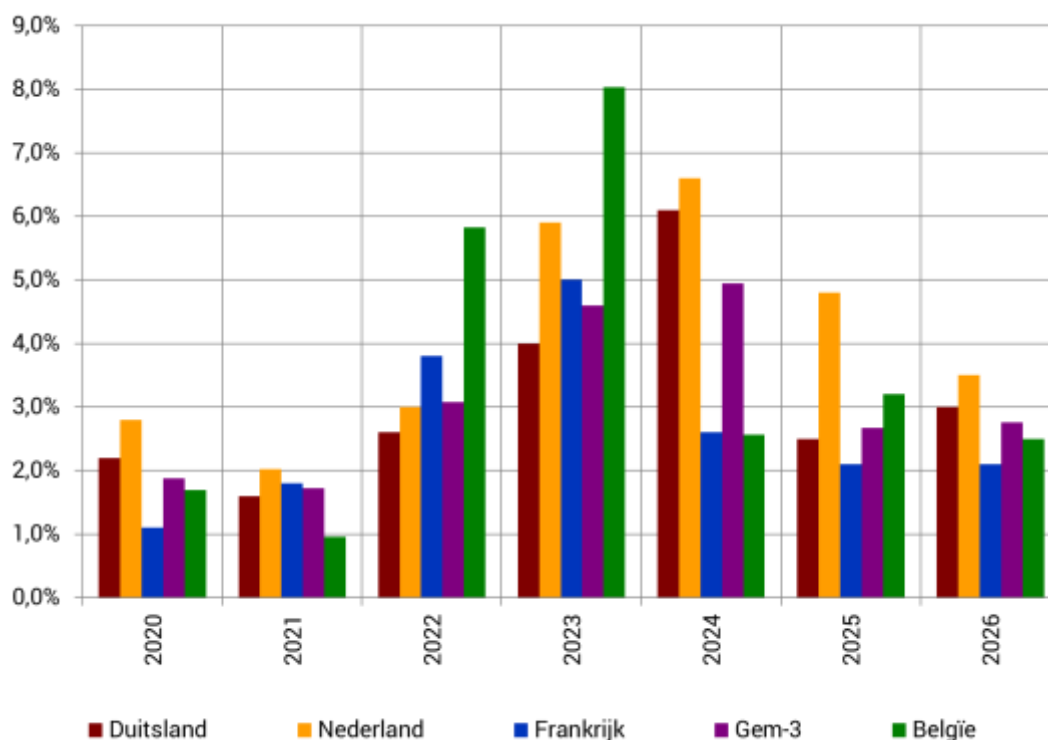
Noot : Verschil tussen de groei van de uurloonskosten in België en de groei van de uurloonskosten in de referentielidstaten sinds 1996 volgens de berekeningsmethode van het secretariaat (zie bijlage 4.1 voor meer details); de loonkostenhandicap wordt niet berekend voor 2021 en 2022, want de maatregelen inzake tijdelijke werkloosheid die tijdens de gezondheids crisis werden genomen, hebben statistische effecten gehad die de uurloonskosten in 2020, 2021 en 2022 sterk hebben doen schommelen. Bijgevolg weerspiegelen de jaarlijkse groeicijfers voor deze periode niet de ontwikkeling van de onderhandelde lonen.

Bronnen : Nationale rekeningen, Bundesbank, DNB, BDF, FPB (berekeningen van het secretariaat)

In 2022 en 2023 ontstond een loonkostenhandicap

In 2022 gingen de loonkosten in de vier landen heel wat sneller omhoog, maar in hogere mate in België dan in de drie referentielidstaten (Grafiek 1-2), wat heeft bijgedragen tot de vorming van een loonkostenhandicap in de zin van de wet van 1996⁵. De handicap, die in 2019 nog -0,8% bedroeg⁶, liep op tot 0,6% in 2022.

Grafiek 1-2: Ontwikkeling van de nominale cao-lonen in de periode 2019-2026⁷

Noten: cao-lonen in België (indexering + reële cao-verhogingen excl. akkoorden gezondheidszorg; met inbegrip

⁵ Zie de bijlagen voor de methodologie van de raming van de loonkostenhandicap.

⁶ De maatregelen inzake tijdelijke werkloosheid die tijdens de gezondheidscrisis werden genomen, veroorzaakten statistische effecten die de uurloonkosten in 2020, 2021 en 2022 sterk hebben doen schommelen. Bijgevolg weerspiegelen de jaarlijkse groeipercentages tijdens die periode niet de ontwikkeling van de onderhandelde lonen. Over de periode in haar geheel worden de opwaartse vertekeningen (die het groeipercentage in 2020 beïnvloeden) echter gecompenseerd door de neerwaartse vertekeningen (die 2021 en 2022 beïnvloeden). Het totale groeipercentage over de ganse periode 2020-2022 weerspiegelt dus wel degelijk de ontwikkeling van de onderhandelde lonen over de beschouwde periode. Om die reden nemen we 2019 als beginjaar voor de vergelijking tussen België en de referentielidstaten.

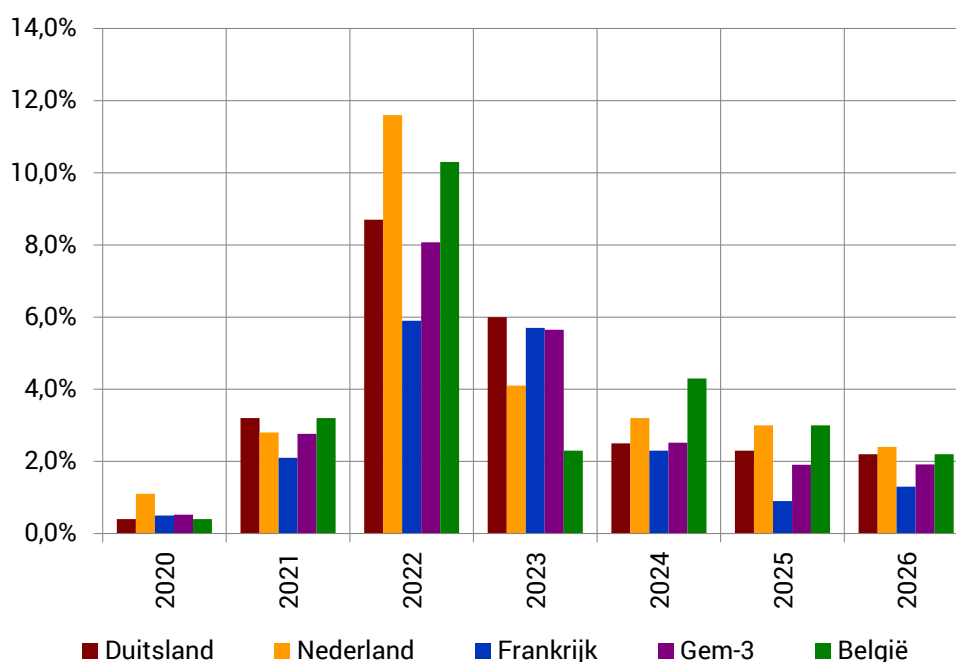
⁷ De structureffecten die werden veroorzaakt door de tijdens de pandemie genomen maatregelen inzake tijdelijke werkloosheid vertekenen de opwaartse ontwikkeling van de ULK's in 2020 en de neerwaartse evolutie in 2021 en 2022. Bovendien publiceert, behalve de NBB en het FPB, geen enkele andere instelling een vooruitzicht van de ontwikkeling van de ULK's in de privésector voor de jaren 2025 en 2026. De centrale banken van de referentielidstaten verstrekken deze gegevens aan het secretariaat van de CRB om de loonkostenhandicap in de betekenis van de wet van 1996 te berekenen, maar deze zijn niet als dusdanig communiceerbaar. Om de loonontwikkeling jaar per jaar en land per land over de periode 2019-2026 te analyseren, wordt voor Frankrijk bijgevolg gebruik gemaakt van de ontwikkeling van het gemiddelde loon per capita, gecorrigeerd voor de effecten

van de loondrift voor 2025 en 2026), in Duitsland (incl. premies) en in Nederland, en gemiddeld loon per capita gecorrigeerd voor de gedeeltelijke werkloosheid in Frankrijk⁸. De indexering voor 2026 in België is gebaseerd op de vooruitzichten van FPB van februari 2026 en gaat dus uit van de hypothese dat de beperking van de indexering (zie 1.3 voor meer details) in april 2026 van toepassing zal zijn. Voor Duitsland is het indexcijfer van de cao-lonen voor 2024 met name het resultaat van collectieve overeenkomsten met terugwerkende kracht in de detail- en groothandel.

Bronnen: Nationale rekeningen, Bundesbank, DNB, BDF, FPB (berekeningen van het secretariaat)

De vorming van de loonkostenhandicap (in de betekenis van de wet) in 2022 is het resultaat van de combinatie van twee factoren. Ten eerste was de inflatie hoger in België dan in Frankrijk en in Duitsland (Grafiek 1-3) (zie 1.2 voor meer details over de ontwikkeling van de inflatie).

Grafiek 1-3: Inflatie over de periode 2019-2026

Noten: België: nationale consumptieprijsindex; Duitsland, Nederland, Frankrijk: geharmoniseerde index van de consumptieprijzen.

Bronnen: Bundesbank, DNB, BDF, NBB

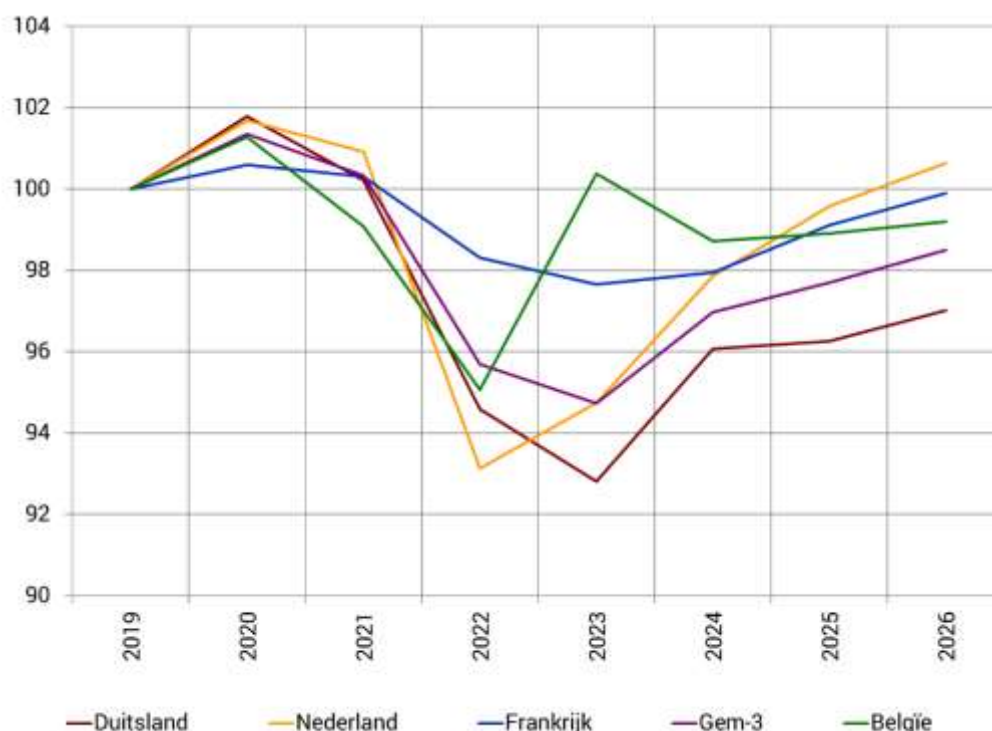
van de gedeeltelijke werkloosheid (bron: BDF), en voor België, Duitsland en Nederland van de ontwikkeling van de cao-lonen (bronnen: NBB, Bundesbank en DNB). De gegevens over de cao-lonen zijn immers niet beïnvloed door de structureffecten als gevolg van de maatregelen inzake tijdelijke werkloosheid tijdens de pandemie.

⁸ In tegenstelling tot de ontwikkeling van de uurloonkosten houdt de ontwikkeling van de cao-lonen geen rekening met de loondrift (loonstijgingen buiten de collectieve overeenkomsten en structureffecten), noch met de schommeling van de impliciete werkgeversbijdragevoeten.

Ten tweede verliep de aanpassing van de lonen aan de inflatie in België sneller dan in Nederland en in Duitsland. Dit wordt geïllustreerd in Grafiek 1-4, die de ontwikkeling van de reële lonen over de periode 2019-2024 weergeeft. De ontwikkeling van de reële lonen geeft aan in hoeverre de lonen sneller of langzamer stijgen dan de consumptieprijs. Het is dus een goede indicator van de snelheid waarmee de lonen zich aanpassen aan de inflatie. Alle referentielidstaten lieten in 2022 een reëel loonverlies optekenen doordat de lonen minder stegen dan de inflatie. Het reële loonverlies was minder groot in België dan in Nederland en Duitsland, wat aangeeft dat de aanpassing van de lonen aan de inflatie in België sneller verliep wegens de automatische loonindexering.

Het lage reële loonverlies in Frankrijk is dan weer hoofdzakelijk het gevolg van een lagere inflatie dan in de andere landen, maar ook van een snellere aanpassing van de lonen aan de inflatie dan in Duitsland en Nederland. Dit komt omdat het SMIC (het minimumloon in Frankrijk) automatisch wordt geïndexeerd en de ontwikkeling van de andere loonschalen van de collectieve overeenkomsten, waarover jaarlijks opnieuw wordt onderhandeld, sterk bepaalt. In Duitsland en Nederland wordt het minimumloon niet automatisch geïndexeerd, maar er bestaan wel andere mechanismen, die het mogelijk hebben gemaakt om de minimumlonen de voorbije jaren meermaals te verhogen. In beide landen werken verhogingen van de minimumlonen ook minder automatisch door in de onderhandelde lonen (zie 1.3 voor meer details over de loonvorming).

Grafiek 1-4: Ontwikkeling van de reële cao-lonen in België en in de referentielidstaten tijdens de periode 2019-2026

Noten: cao-lonen in België (indexering + reële cao-verhogingen excl. akkoorden gezondheidszorg; met inbegrip van de loondrift voor 2025 en 2026), in Duitsland (incl. premies) en in Nederland, en gemiddeld loon per capita

gecorrigeerd voor de gedeeltelijke werkloosheid in Frankrijk; de loonontwikkeling is gecorrigeerd voor de ontwikkeling van de geharmoniseerde index van de consumptieprijzen. Voor Duitsland is het indexcijfer van de cao-lonen voor 2024 met name het resultaat van collectieve overeenkomsten met terugwerkende kracht in de detail- en groothandel.

Bronnen: Nationale rekeningen, Bundesbank, DNB, BDF, NBB, FPB (berekeningen van het secretariaat)

In 2024 is de loonkostenhandicap kleiner geworden

In 2023 is de inflatie sneller gedaald in België dan in de referentielidstaten (Grafiek 1-3). Hoewel de marge voor de loonstijgingen boven op de automatische loonindexering en de baremieke verhogingen door de regering op 0 werd vastgelegd, is de loonkostenhandicap in de betekenis van de wet van 1996 evenwel blijven toenemen, tot 2,5%.

Deze ontwikkeling kan hoofdzakelijk worden verklaard door het feit dat een groot deel van de werknemers een indexering kreeg in januari 2023 op basis van de inflatie van 2022. Bovendien kenden de ondernemingen die in 2022 goede resultaten hadden geboekt koopkrachtpremies toe aan hun werknemers (zie hoofdstuk 1.3). In globo lagen de reële lonen in 2023 weer ongeveer op hun peil van 2019.

De lonen zijn in 2024 in België trager gestegen als gevolg van de vertraging van de inflatie in 2023 en 2024 en van het feit dat de werknemers minder premies kregen (de koopkrachtpremies werden uitsluitend in 2023 toegekend). Het feit dat de vertraging van de inflatie, die al in 2023 wordt waargenomen, enkel een impact heeft op de groei van de lonen in 2024, wordt verklaard door het vertragende effect van de indexering⁹. De groei van de lonen is hoog gebleven in de drie referentielidstaten (Grafiek 1-2), waar de aanpassing van de lonen aan de inflatie zich voortzette. Dit resulteerde in een daling van de loonkostenhandicap (in de betekenis van de wet), die in 2024 uitkwam op 1,5%.

In de periode 2025-2026 zouden de uurloonkosten in de referentielidstaten sterker stijgen dan in België

Volgens de vooruitzichten zou de gemiddelde stijging van de uurloonkosten in de drie referentielidstaten voor 2025-2026 2,8¹⁰ procentpunt groter zijn dan de verwachte stijging in België (zie tabel in de bijlage).

Dit verschil kan worden verklaard door het feit dat de reële loonkosten per uur naar verwachting sneller zullen stijgen in de referentielidstaten dan in België, enerzijds vanwege een maximale marge die nul bedraagt voor 2025-2026 en anderzijds vanwege de indexeringsbeperking die door de regering in 2026 werd ingevoerd (zie 1.3).

⁹ Zie hoofdstuk 1.3 voor meer details over de verklarende factoren van het vertragingseffect van de indexering.

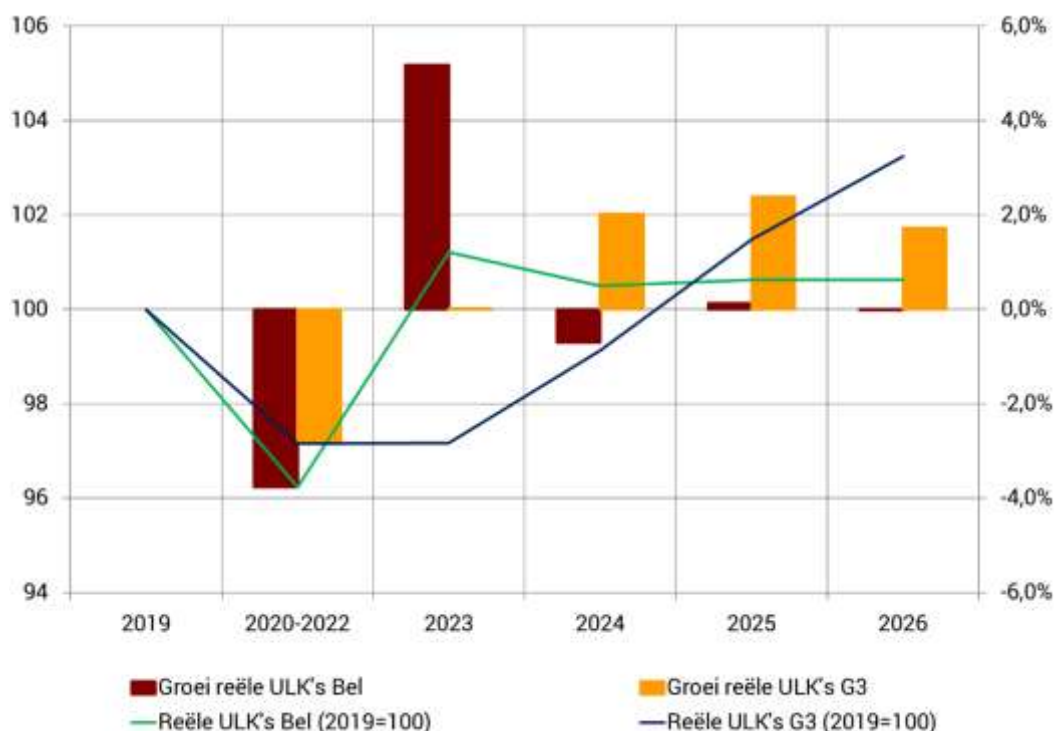
¹⁰ 2,7 procentpunten indien er sprake is van een historische handicap.

Dit compenseert ruimschoots het feit dat de inflatie in België in de periode 2024-2026 naar verwachting hoger zal zijn dan in de referentielidstaten¹¹.

Uiteindelijk zou de loonkostenhandicap in 2026 -1,0% of -1,1% bedragen, naargelang er al dan niet sprake is van een historische loonkostenhandicap.

De onderstaande grafiek geeft de ontwikkeling sinds 2019 weer van de uurloonkosten gecorrigeerd voor de inflatie in België en gemiddeld in de referentielidstaten.

Grafiek 1-5: Ontwikkeling van de reële uurloonkosten in België en gemiddeld in de drie referentielidstaten

Noot: Groei van de uurloonkosten gecorrigeerd voor de geharmoniseerde consumptieprijsindex; de periode 2020-2022 wordt als één geheel beschouwd, want de maatregelen inzake tijdelijke werkloosheid die tijdens de gezondheidscrisis werden genomen, hebben statistische effecten gehad die de uurloonkosten in 2020, 2021 en 2022 sterk hebben doen schommelen. Bijgevolg weerspiegelen de jaarlijkse groeicijfers voor deze periode niet de ontwikkeling van de onderhandelde lonen.

Bron: Nationale rekeningen, Bundesbank, DNB, BDF, NBB, FPB (berekeningen van het secretariaat)

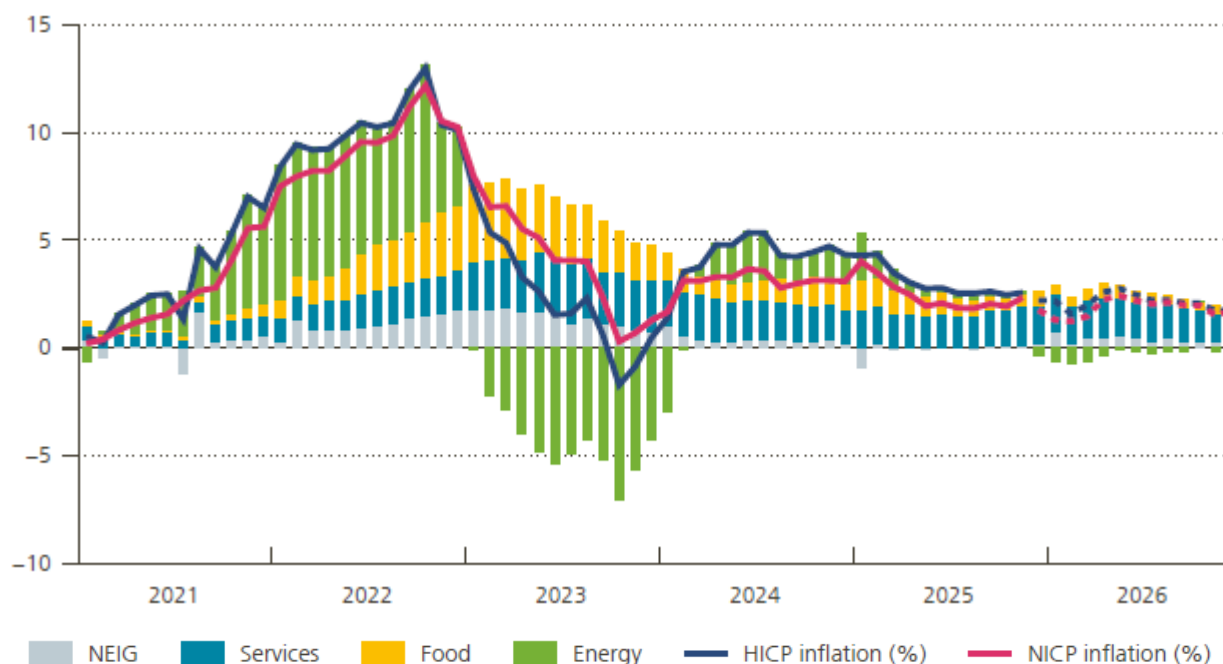
¹¹ De inflatie van 2024 is hier opgenomen in de vergelijking, gelet op de termijn opdat de inflatie in aanmerking wordt genomen in de loonontwikkeling (zowel in België, omdat ze een impact heeft op de indexeringsverwachting van 2025 door het vertragingseffect van de indexing, als in de referentielidstaten, omdat ze een impact heeft op het vooruitzicht m.b.t. de onderhandelde lonen).

1.2. Inflatie

De stijging van de gasprijs op de Europese groothandelsmarkten in 2021-2022 heeft in België een hogere inflatie teweeggebracht dan in de referentielidstaten

Vanaf het midden van het jaar 2021 begon in de meeste landen in de wereld een inflatoire periode waarvan de omvang sinds de jaren 1970 niet meer was waargenomen. In een eerste fase heeft voornamelijk de energiecomponent de inflatie naar boven gestuwd (Grafiek 1-6).

Grafiek 1-6: Inflatie en bijdragen in België

Bron: NBB

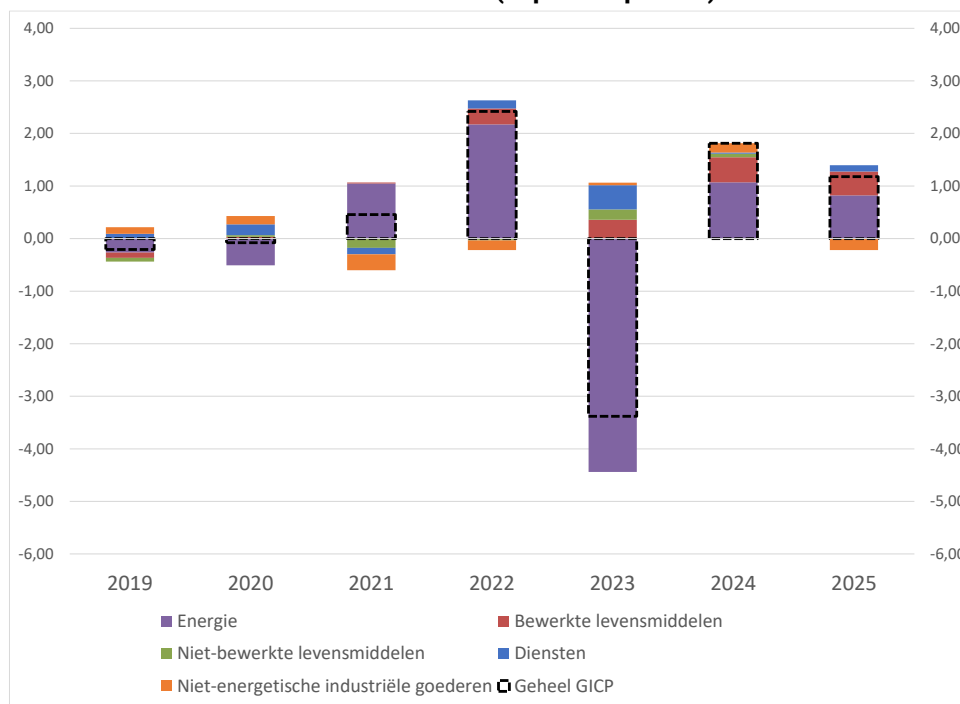
Net als in de meeste Europese landen was deze energie-inflatie in België gekoppeld aan de stijging van de gasprijs op de Europese groothandelsmarkten, die een impact heeft op de gas- en elektriciteitsfactuur van de huishoudens¹². De energieprijzen stegen sterker dan in Duitsland en Frankrijk, maar minder sterk dan in Nederland¹³, wat de hogere inflatie verklaart (Grafiek 1-7)¹⁴.

¹² Zie [CRB 2023-2450](#) "Oorzaken en gevolgen van de algemene mondiale inflatie (Verslag Werkgelegenheid-Concurrentievermogen 2023)" voor meer details.

¹³ De sterke stijging van de energieprijzen in Nederland weerspiegelt de ontwikkeling van de energiefactuur van de huishoudens niet correct. Zie [CRB 2023-2450](#) voor meer details.

¹⁴ Voor de verklarende factoren, zie [CRB 2023-2450, "Oorzaken en gevolgen van de algemene mondiale inflatie \(Verslag Werkgelegenheid-Concurrentievermogen 2023\)"](#).

Grafiek 1-7: Bijdragen aan het inflatieverschil tussen België en het gemiddelde van de drie referentielidstaten (in procentpunten)

Bron: Prijzenobservatorium

De daling van de gasprijs op de Europese groothandelsmarkten in 2023 heeft in België dan weer een lagere inflatie teweeggebracht dan in de referentielidstaten

Vanaf het najaar van 2022 is de prijs van aardgas op de groothandelsmarkten beginnen te dalen. Dit heeft geleid tot een veel snellere daling van de gas- en elektriciteitscomponenten in België dan in Duitsland en Frankrijk. Deze sterkere daling in België wordt verklaard door dezelfde factoren die voorheen hadden geleid tot de sterkere stijging ervan¹⁵. Terzelfder tijd is ook de oliekoers gedaald in 2023, wat heeft geleid tot een kleiner aandeel van de component brandstof in de inflatie.

Een sterkere stijging van de prijzen van voedingsmiddelen, niet-energetische industriële consumptiegoederen en diensten in België dan in de referentielidstaten in 2023

Terwijl de energieprijzen daalden, stegen de prijzen van voedingsmiddelen, niet-energetische industriële consumptiegoederen en diensten aanzienlijk in 2023, wat de daling van de inflatie heeft afgeremd (Grafiek 1-6). Deze prijsstijgingen waren sterker in België dan in de referentielidstaten (Grafiek 1-7).

¹⁵ Zie [CRB 2023-2450](#).

De snellere prijsstijgingen voor voedingsmiddelen en niet-energetische industriële consumptiegoederen resulteren uit de doorberekening van de kostenstijgingen vanaf het begin van het economisch herstel na COVID in de hele waardeketen (d.w.z. van de productie van grondstoffen tot het eindverbruik)¹⁶.

De inflatie in de dienstensector is hoofdzakelijk te wijten aan de stijging van de prijzen in restaurants en cafés, van de reële huurprijzen van woningen en van de tarieven van ziekenhuisdiensten (Prijzenobservatorium, 2024).

In 2024 lag de inflatie hoger in België dan in de referentielidstaten, hoofdzakelijk als gevolg van het aflopen van de energiemaatregelen en van de verhoging van de accijnzen op energie en tabak

In 2024 bedroeg de inflatie 4,3%, wat bijna 2 procentpunten meer is dan gemiddeld in de referentielidstaten (2,5%).

Dit verschil met de referentielidstaten is enerzijds te verklaren door het feit dat de energieprijzen hoger lagen dan in 2023 door het aflopen van het basisforfait voor elektriciteit en gas (vermindering van de elektriciteitsfactuur met 61 euro en van de gasfactuur met 135 euro)¹⁷. Hierdoor is de energie-inflatie met 14,9 procentpunten omhooggegaan. Anderzijds hadden accijnswijzigingen voor gas en elektriciteit een opwaarts effect op de energieprijzen (+7,9 procentpunten). Bij een constante heffingsvoet en zonder het effect van de verdwijning van het basisforfait zouden de energieprijzen met 13,1% zijn gedaald i.p.v. met 9,7% te stijgen. In de referentielidstaten daalden de energieprijzen daarentegen met gemiddeld 0,9% (Prijzenobservatorium, 2025).

Anderzijds is het zo dat de inflatie van de voedingsmiddelen weliswaar daalde van 12,7% in 2023 tot 5,0% in 2024, maar niettemin hoog bleef in vergelijking met het gemiddelde van de referentielidstaten (2,8%). Dit was vooral te wijten aan de verhoging van de accijnzen op tabak in januari (die evenwel geen impact had op de gezondheidsindex, waarin tabaksproducten niet zijn inbegrepen). Bij constante heffingsvoet zou de inflatie van de voedingsmiddelen immers 1,7% hebben bedragen in 2024 (Prijzenobservatorium, 2025).

De prijzen van diensten en van niet-energetische industriële consumptiegoederen, van hun kant, stegen trager in 2024, maar toch meer dan gemiddeld in de referentielidstaten (Grafiek 1-7) (Prijzenobservatorium, 2025).

¹⁶ Voor een diepgaandere analyse, zie [CRB 2023-2450, "Oorzaken en gevolgen van de algemene mondiale inflatie \(Verslag Werkgelegenheid-Concurrentievermogen 2023\)"](#).

¹⁷ De invoering van het basisforfait had tot gevolg dat de energieprijzen voor de gezinnen in 2023 daalden. Doordat de gezinnen in 2024 niet langer het voordeel van die vermindering genoten, waren de prijzen voor hen hoger dan in 2023.

In vergelijking met de referentielidstaten zou de inflatie in 2025 en in 2026 hoger liggen

Tijdens de prognoseperiode zou de inflatie in 2025 en in 2026 hoger liggen dan gemiddeld in de drie referentielidstaten.

Voor 2025 wordt dit verschil hoofdzakelijk verklaard door de energiecomponent (voornamelijk gas en elektriciteit) en deels door de component bewerkte voedingsmiddelen (voornamelijk tabak).

De stijging van de gas- en elektriciteitsprijs in België houdt in hoofdzaak verband met drie factoren: ten eerste zijn de groothandelsprijzen gestegen wegens een koude winter bij het begin van 2025, de verminderde gasbevoorradingen vanuit Rusland en een hoge wereldwijde vraag naar vloeibaar aardgas (LNG). Net als voorheen hebben deze internationale factoren geleid tot een snellere stijging van de consumentenprijzen voor gas en elektriciteit in België dan in de referentielidstaten. Daar komt nog een stijging van de netwerktarieven bij, die verband houdt met de investeringen in het elektriciteitsnet die nodig zijn in het kader van de energietransitie. Ten slotte heeft de afschaffing van het basisforfait (zie hierboven) geleid tot een stijging van de gas- en elektriciteitsprijzen in het eerste kwartaal van 2025 ten opzichte van hetzelfde kwartaal van het jaar voordien (Prijzenobservatorium).

De lage inflatie in Frankrijk voor 2025 kan van haar kant worden verklaard door een daling van de gereguleerde elektriciteitstarieven en van de olieprijs (BdF, 2025).

Voor 2026 wordt het verschil daarentegen verklaard door de onderliggende inflatie, d.w.z. energie en voeding niet inbegrepen. Volgens de NBB zou de inflatie in België in 2026 voornamelijk aan de diensten te wijten zijn. Ze schrijft dit toe aan de formele en informele mechanismen voor de indexering van de verkoopprijzen, en met name aan die welke van toepassing zijn op de gereguleerde prijzen, d.w.z. prijzen die door de overheid worden vastgesteld of aanzienlijk worden beïnvloed. Zo heeft de Fédération Wallonie-Bruxelles bijvoorbeeld besloten om het universitair collegegeld in 2026 met 40% te verhogen. Bovendien zal de btw-verhoging waartoe de regering in haar begrotingsakkoord van november 2025 heeft besloten¹⁸ de inflatie in de dienstensector in 2026 doen stijgen. De NBB gaat uit van de hypothese dat deze verhogingen onmiddellijk in de verkoopprijzen zullen worden doorberekend.

¹⁸ Op basis van de beschikbare informatie zou de btw stijgen van 6% tot 12% voor het verblijf op campings en in gemeubileerde woningen, voor toegang tot culturele, sport- en recreatiefaciliteiten, en voor afhaalmaaltijden.

Tabel 1-1: Inflatievooruitzichten in België en in de referentielidstaten voor 2025 en 2026

	2025	2026
<i>HICP</i>		
Duitsland	2,3	2,2
Nederland	3,0	2,4
Frankrijk	0,9	1,3
Gem-3	1,9	1,9
België	3,0	2,2
<i>HICP excl. energie en voeding</i>		
Duitsland	2,8	2,4
Nederland	2,8	2,8
Frankrijk	1,6	1,6
Gem-3	2,4	2,2
België	2,3	2,9

Bronnen: Bundesbank, DNB, BDF, NBB

1.3. Loonvorming in België en in de referentielidstaten

De reactie van de lonen op de voorbije inflatie was de belangrijkste motor van de recente groei van de lonen. Institutionele factoren, zoals de frequentie van de collectieve onderhandelingen en de duur van de overeenkomsten¹⁹, beïnvloeden de loondynamiek en kunnen leiden tot een meer of minder snelle aanpassing van de lonen aan de inflatie, afhankelijk van het land en zelfs binnen hetzelfde land. Zo hebben collectieve overeenkomsten in Frankrijk een gemiddelde looptijd van ongeveer 12 maanden, terwijl ze in Duitsland en Nederland doorgaans twee jaar of langer geldig zijn. Er moet dan ook worden opgemerkt dat de meeste overeenkomsten waarover vanaf 2025 opnieuw moest worden onderhandeld, al in 2023 en 2024 werden verlengd: dit doet vermoeden dat de meeste werknemers al loonsverhogingen of eenmalige betalingen hebben gekregen ter compensatie van de in 2021-2022 waargenomen sterke inflatie. In 2025 was de groei van de afgesproken lonen in de verschillende bestudeerde landen dan ook gematigder (ECB 2025).

¹⁹ De langlopende contracten beperken de manoeuvreerruimte van de werkgevers om zich aan te passen aan de macro-economische schokken, maar bieden tegelijkertijd aan de werknemers een garantie voor hun toekomstige beloning, die daarmee minder afhankelijk is van de economische cyclus. In tijden van hoge inflatie kunnen de langlopende contracten echter leiden tot aanzienlijke verliezen aan reëel loon, vooral wanneer bij eerdere loononderhandelingen geen rekening werd gehouden met aanzienlijke inflatoire schokken.

In België worden de lonen aangepast aan de inflatie via de automatische loonindexering

In België heeft voornamelijk de automatische loonindexering bijgedragen aan de stijging van de uurloonkosten sinds 2020. Ter uitvoering van de wet van 1996 heeft de regering immers de **maximale marge voor loonsverhogingen exclusief indexering** vastgelegd op 0,4% in 2021-2022 en op 0,0% in 2023-2024 en in 2025-2026.

Tabel 1-2: Uitsplitsing van de groei van de uurloonkosten in de privésector in België

	2020-2022	2023	2024	2025	2026
Uurloonkosten	10,5%	7,6%	3,5%	3,1%	2,2%
Indexering	7,7%	8,0%	2,4%	3,1%	2,1%
Bruto-uurlonen exclusief indexering	3,4%	-0,1%	0,5%	0,0%	0,3%
Effect van de werkgeversbijdragen	-0,7%	-0,2%	0,7%	-0,1%	-0,3%

Noot: 2025 en 2026 zijn vooruitzichten; de groei van de bruto-uurlonen exclusief indexering omvat de cao-loonsverhogingen exclusief indexering die werden afgesproken in de paritaire comités, de loonsverhogingen en bonussen die werden afgesproken op ondernemingsniveau en de structureffecten.

Bron: INR, FPB

Het mechanisme van **automatische loonindexering** heeft tot doel het reële loon van de Belgische werknemers op peil te houden in geval van inflatie. Hoewel de automatische indexering voor alle loontrekkers is gebaseerd op de ontwikkeling van de afgevlakte gezondheidsindex²⁰, verschillen de toepassingsmodaliteiten van dat indexeringsmechanisme naargelang van de sector.

In de privésector krijgt ongeveer de helft van de werknemers een indexering telkens wanneer een bepaalde drempel (de spilindex²¹) wordt overschreden. Andere werknemers van de privésector krijgen een indexering op een vaste datum, en in de meeste gevallen eenmaal per jaar (meestal in januari). Die laatste categorie betreft 40% van de werknemers in de privésector (NBB 2025a, blz. 104).

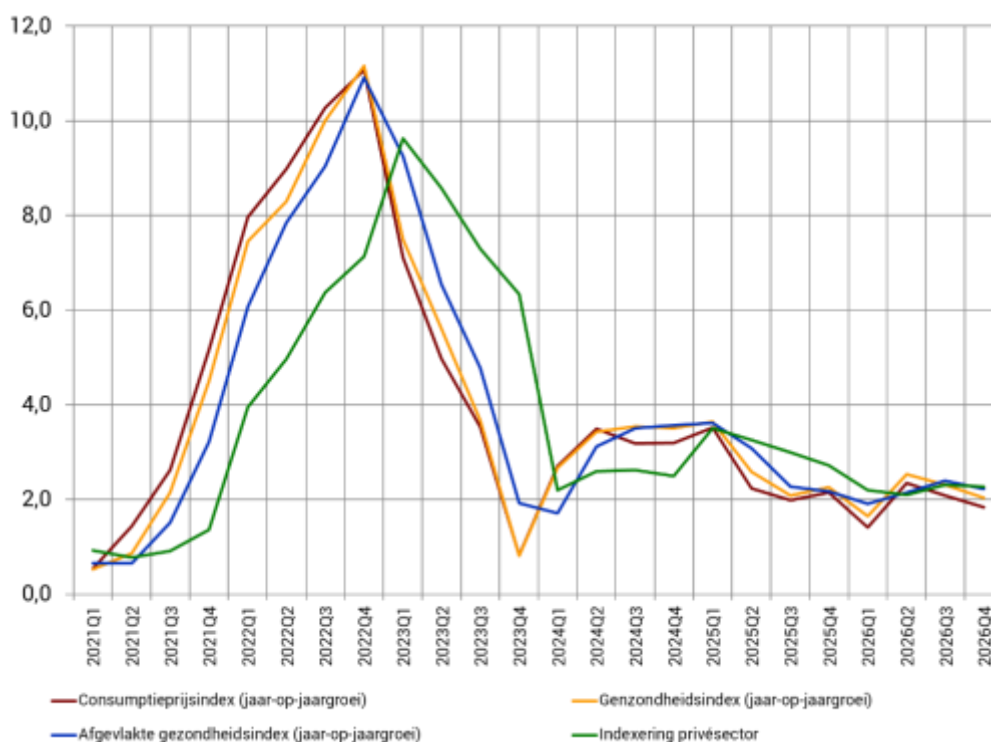
In tegenstelling met zij die een frequente of aan de spilindex gekoppelde indexering ontvangen, hebben deze werknemers in 2022 een aanzienlijker, zij het tijdelijk, verlies aan koopkracht geleden. Door de daling van de inflatie hebben deze werknemers vervolgens in 2023 een indexering ontvangen die hoger was dan de inflatie (Grafiek 1-8). Over de ganse periode volgt de indexering van de lonen dus de ontwikkeling van de gezondheidsindex, maar met vertraging. Hoewel de inflatie in 2024 is vertraagd, heeft opnieuw de automatische indexering de grootste bijdrage geleverd aan de stijging van de uurlonen in de loop van het jaar.

²⁰ Dit is de index van de consumptieprijzen exclusief alcoholische dranken, tabak, diesel en benzine. De index wordt "afgevlakt" genoemd omdat, in plaats van de waarde van de index voor een bepaalde maand te bekijken, het gemiddelde van de laatste vier maanden in aanmerking wordt genomen. Dit veroorzaakt een zeker tijdsverschil tussen de ontwikkeling van de consumptieprijzen en het moment van de automatische indexering.

²¹ Een spilindex is een drempel die de vorige drempel met een vooraf bepaald percentage overschrijdt; dat percentage kan van het ene tot het andere paritair comité verschillen. Wanneer de index die in het paritair comité als referentie dient de spilindex overschrijdt, worden de lonen met dat percentage verhoogd.

Het begrotingsakkoord van de federale regering van 24 november 2025 heeft een beperking van de indexering in 2026 en in 2028 ingevoerd. Hoewel de maatregel nog niet goed werd gepreciseerd, bestaat het principe erin dat de brutomaandlonen boven 4000 euro gedeeltelijk zullen worden geïndexeerd. In de vooruitzichten van de FPB, de maatregel zou pas in april 2026 in werking treden. Dit zou de indexering met 0,08 procentpunt moeten verlagen in 2026 in vergelijking met een scenario waarin deze niet beperkt zou zijn. De werkgevers zullen echter verplicht zijn om de helft van het effect van deze beperking van de indexering aan de staat terug te storten in de vorm van werkgeversbijdragen. Dit zou een opwaartse impact op de loonkosten hebben van 0,04 procentpunt in 2026. Bijgevolg zal de vermindering van de groei van de loonkosten voor de werkgevers de helft bedragen van de vermindering van de indexering die de werknemers daadwerkelijk ontvangen (-0,04 procentpunt in 2026 volgens de vooruitzichten van de FPB).

Grafiek 1-8: Tijdsverloop tussen de consumptieprijsindex en de indexering

Bron: FPB

Er werden verschillende maatregelen ingevoerd om het bruto-uurloon van bepaalde werknemers te verhogen boven op de loonindexering en de marge van 0,4 % in 2021-2022, en ondanks de nulmarge sinds 2023.

Ten eerste heeft de regering de betaling van niet-recurrente **premies** toegestaan in 2021 (coronapremies) en in 2023 (koopkrachtpremies) voor de sectoren en ondernemingen die goed hadden gepresteerd.

Ten tweede werd het **gewaarborgd gemiddeld minimummaandinkomen (GGMMI)**, dat op maandbasis wordt bepaald, sinds 2020 meermaals verhoogd ter uitvoering van cao nr. 43/15²² (een volgende verhoging van het GGMMI is gepland in april 2026) en als gevolg van diverse indexeringen.

De stijgingen van het GGMMI hebben geleid tot een verhoging van de laagste loonschalen in sommige paritaire comités om ze af te stemmen op het nieuwe GGMMI. Sommige loonschalen zijn immers een exacte doorslag van het GGMMI en volgen getrouw de stijging ervan (bv. in het PC 140-02). In andere paritaire comités hadden de laagste loonschalen een “veiligheidsmarge” van enkele euro’s t.o.v. het GGMMI, maar deze marge werd tenietgedaan door de opeenvolgende stijgingen van het GGMMI (bv. in het PC 327-02). Van januari 2020 tot januari 2026 steeg het GGMMI met 32,5%²³. Op macro-economisch niveau heeft de verhoging van het GGMMI geen impact op de loonkosten, want ze wordt gecompenseerd door een daling van de werkgeversbijdragen.

Ten derde heeft de regering, enkel voor 2026, ingestemd met **de verhoging van de bijdrage van de werkgever in het bedrag van de maaltijdcheque** ten belope van een bedrag van maximum twee euro.

De uurloonkostenontwikkeling werd ook beïnvloed door de regeringsmaatregelen die een impact hebben op de werkgeversbijdragen. De verdwijning van de in 2023 doorgevoerde tijdelijke maatregel ter vermindering van de werkgeversbijdragen heeft geleid tot een positieve bijdrage van de werkgeversbijdragen in 2024 (0,7%). De maatregelen die de federale regering aankondigde in het regeerakkoord van januari 2025 zouden moeten bijdragen tot een vermindering van de loonkosten over de rest van de periode. Die maatregelen omvatten een plafonnering van de werkgeversbijdragen boven een grensbedrag, een vermindering van de werkgeversbijdragen om de verhoging van het GGMMI te compenseren, en verminderingen van de werkgeversbijdragen voor lage en middenlonen. In 2026 zouden deze maatregelen echter gedeeltelijk gecompenseerd worden door de verhoging van de bijdragen die gepaard gaat met de beperking van de indexering.

De rol van het SMIC in Frankrijk

In Frankrijk is een gedeeltelijke vorm van automatische loonindexering van toepassing via de indexering van het **SMIC (salaire minimum interprofessionnel de croissance - interprofessioneel minimumgroeiloon)**. Het SMIC wordt immers op nationaal niveau vastgesteld door de regering, volgens een indexeringsregel op basis van de inflatie en van

²² Het afsprakenkader dat op 25 juni 2021 binnen de Groep van Tien werd gesloten, voorzag in verhogingen van het bedrag van het gewaarborgd gemiddeld minimummaandinkomen op 1 april 2022, 2024 en 2026 via afzonderlijke aanpassingen van de collectieve arbeidsovereenkomst nr. 43. Vanaf 1 april 2028 is een verhoging mogelijk op voorwaarde dat ze conform is aan de benchmarking met de referentielidstaten, geen weerslag heeft op de sectoriële minimumlonen en er in een eventuele compensatie voor de werkgevers wordt voorzien.

²³ Van 1593,81 tot 2111,89 euro.

de groei van de vroegere reële lonen²⁴. De inflatie die sinds 2021 wordt waargenomen, heeft aldus geleid tot een aantal herwaarderingen van het SMIC, waarvan het brutobedrag per uur eind 2025 11,88 euro bedroeg²⁵.

De collectieve overeenkomsten hebben een gemiddelde looptijd van ongeveer 12 maanden (ECB 2025, blz. 110). De frequente herwaarderingen van het SMIC zijn aldus geleidelijk uitgevloeid naar de **minima die in de bedrijfstakken worden vastgelegd**. Over deze minima wordt elk jaar onderhandeld, maar ze kunnen ook worden geherwaardeerd wanneer ze onder het SMIC zakken. Aangezien de ondernemingen de minima in de bedrijfstakken als norm gebruiken om de lonen te bepalen, werken de verhogingen van het SMIC uiteindelijk door in de hogere lonen.

Tussen eind 2020 en begin 2025 zijn de minima in de bedrijfstakken gemiddeld met ongeveer 14% toegenomen, wat ongeveer overeenkomt met de gecumuleerde prijsstijging in dezelfde periode. De minima die dicht bij het SMIC liggen, zijn echter (net als het SMIC) sneller gestegen dan de inflatie, terwijl de hogere minima minder sterk zijn gestegen dan de inflatie, wat heeft geleid tot een compressie van de verdeling van de minima in de bedrijfstakken (Baudry et al. 2025).

Naast de minima die binnen de bedrijfstakken worden vastgesteld (en die meer bepaald voor de kleinste bedrijven een belangrijke rol spelen), kunnen ook binnen de **ondernemingen** (meer bepaald in de grote ondernemingen) collectieve overeenkomsten over de effectieve lonen worden gesloten²⁶. Deze overeenkomsten dragen bij tot de stijging van de onderhandelde lonen.

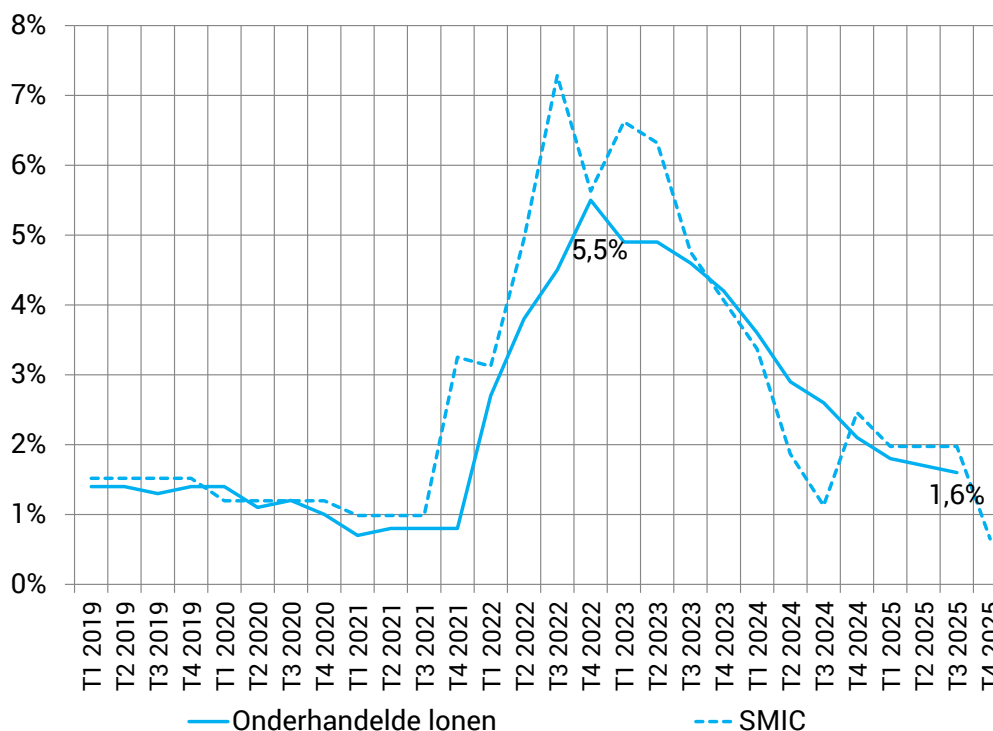
De uitvloeijing van de herwaarderingen van het SMIC naar de minima heeft aan het einde van 2022 tot een forse versnelling van de onderhandelde lonen geleid. De loonstijgingen zijn beginnen te vertragen in de tweede helft van 2023, zoals blijkt uit de door de Banque de France gepubliceerde indicator van de onderhandelde lonen (Grafiek 1-9). Deze tendens heeft zich voortgezet in 2025.

²⁴ Elk jaar wordt het SMIC op 1 januari automatisch geherwaardeerd ten belope van de inflatie sinds de laatste herwaardering van het SMIC en van de helft van de koopkrachtwinst van het uurloon van arbeiders en bedienden. Bovendien wordt het SMIC, zodra de inflatie sinds de laatste herwaardering meer dan 2% bedraagt, de daaropvolgende maand ten belope van die inflatie verhoogd (Baudry et al. 2023). In 2024 had de regering, om de koopkracht van de werknemers te blijven ondersteunen, beslist om te anticiperen op de jaarlijkse herwaardering van 1 januari 2025, door het SMIC al op 1 november 2024 te verhogen.

²⁵ In januari 2020 bedroeg het 10,15 euro. Het SMIC groeide sindsdien dus met 17%.

²⁶ De lonen vormen een van de thema's van de verplichte jaarlijkse onderhandelingen ('*négociation annuelle obligatoire*' - NAO) in de ondernemingen die over een vakbondsvertegenwoordiging beschikken.

Grafiek 1-9: Indicator van de onderhandelde lonen (op basis van de loonschalen in de bedrijfstakken, dus zonder premies)²⁷ in Frankrijk en SMIC - jaarlijkse groei

Bronnen: Banque de France²⁸ en Ministère du Travail, du Plein emploi et de l'Insertion

Voorts omvatten talrijke in de ondernemingen gesloten loonovereenkomsten de betaling van een (niet-recurrente) waardedelings**premie** ('prime de partage de la valeur') van gemiddeld ongeveer 900 euro. Deze regeling, die op 1 juli 2022 werd ingevoerd, stelt de ondernemingen in staat om hun werknemers een jaarlijkse premie van max. 3.000 euro te betalen, die is vrijgesteld van sociale contributies en bijdragen. Een fiscale wijziging die op 1 januari 2024 in werking is getreden, heeft de premie evenwel minder voordelig gemaakt²⁹ en sindsdien worden deze premies minder toegekend (Banque de France, 2024).

Samengevat heeft Frankrijk een lagere inflatie dan in Duitsland, België en Nederland gecombineerd met een vrij snelle aanpassing van de lonen aan de inflatie, doordat de loonontwikkeling binnen de bedrijfstakken wordt beïnvloed door het SMIC, dat zelf wordt geïndexeerd.

²⁷ De (driemaandelijke) indicator van de afgesproken lonen maakt het mogelijk de ontwikkeling te volgen van de lonen die werden overeengekomen in de collectieve overeenkomsten op bedrijfstakniveau, die betrekking hebben op een grote meerderheid van de werknemers in de privésector. Hij stemt overeen met de gemiddelde stijging over een jaar, die wordt berekend op basis van loonschalen die elk jaar in meer dan 350 takken worden vastgesteld (bron: <https://www.banque-france.fr/statistiques/inflation/dynamique-des-salaires-negociés>).

²⁸ <https://webstat.banque-france.fr/fr/themes/inflation/salaires-negociés/>

²⁹ De premie blijft vrijgesteld van sociale bijdragen, maar dat geldt niet langer voor de sociale contributies (zoals de algemene sociale bijdrage ('contribution sociale généralisée' - CSG) en de bijdrage aan de terugbetaling van de sociale schuld ('contribution au remboursement de la dette sociale' - CRDS)).

Nederland: aanpassing van de lonen aan de inflatie via de loononderhandelingen en de verhoging van het wettelijke minimumloon

In Nederland bestaat geen mechanisme van automatische loonindexering zoals in België of in Frankrijk (voor het SMIC), tenzij in een zeer beperkt aantal sectoren: 5% van de sectoriële collectieve overeenkomsten omvat een indexeringsmechanisme (OESO 2023, blz. 59). De aanpassing van de lonen aan de inflatie verliep dus trager dan in België of Frankrijk en vond plaats naarmate de collectieve overeenkomsten werden vernieuwd. De reële loonverliezen werden pas vanaf 2023 ingehaald.

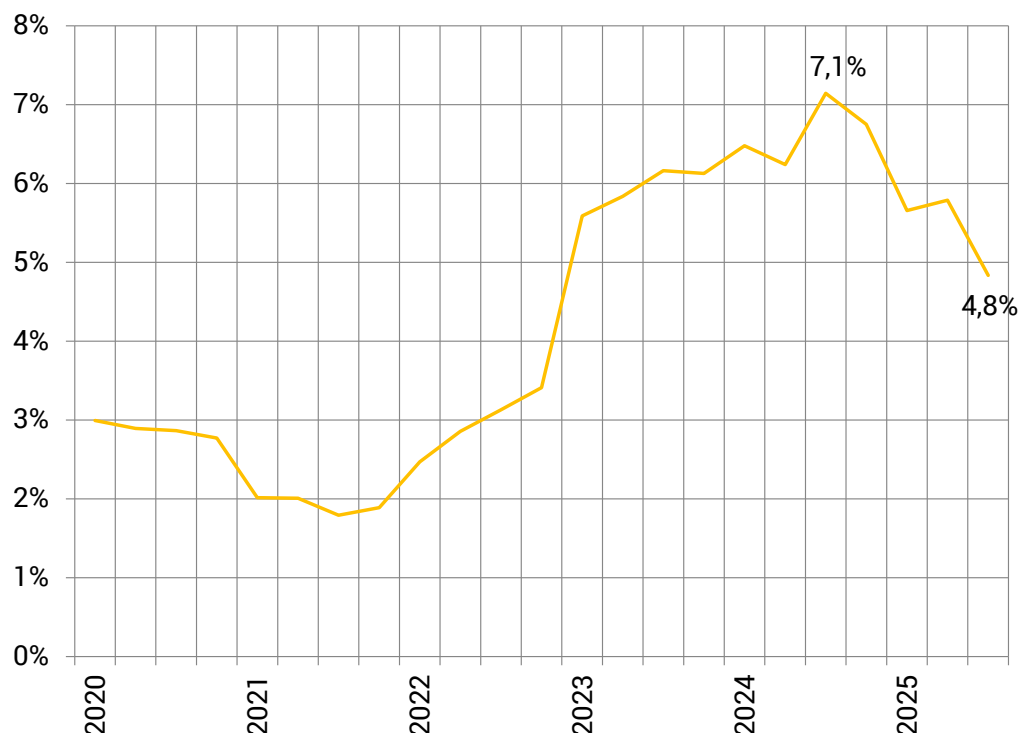
De meeste **collectieve overeenkomsten** hebben een looptijd van één of twee jaar, waardoor de gemiddelde stijging van de lonen in de privésector voortvloeit uit een mix van nieuwe en bestaande loonakkoorden. Er moest tot 2023 worden gewacht vooraleer een forse gemiddelde loonstijging kon worden waargenomen. De groei (over 1 jaar) van de cao-lonen in de privésector bereikte einde 2024 een piek (7,1% in het derde kwartaal van 2024).

De lonen blijven in 2025 fors groeien (4,8% in het derde kwartaal van 2025) (Grafiek 1-10), terwijl de inflatie ook relatief hoog blijft (3% in 2025). De onlangs gesloten loonakkoorden geven nog altijd een hoge groei van de lonen te zien (het gemiddelde van de loonakkoorden bedraagt 3,9% voor de eerste drie kwartalen van 2025), al is de stijging minder sterk dan in 2023 en 2024³⁰.

Voorts wordt de spreidstand tussen de afgesproken loonsverhogingen in de akkoorden kleiner: dit wijst erop dat nu bijna alle collectieve overeenkomsten de inflatiepiek van 2022-2023 hebben gecompenseerd. De aanhoudende vertraging van de groei van de lonen toont aan dat na een uitzonderlijke periode wordt teruggekeerd naar een normale situatie (DNB 2025, blz. 12).

³⁰ De nieuwe loonovereenkomsten die via cao's werden gesloten, voorzagen in een stijging van meer dan 6% over het hele jaar 2023. In 2024 bedroeg het gemiddelde van de loonakkoorden 4,9% (bron: maandelijkse gegevens van de AWWN).

Grafiek 1-10: Cao-lonen (per uur, met inbegrip van de bijzondere bezoldigingen) in de privésector in Nederland - jaarlijkse groei

Bron: CBS

Het **wettelijk minimumloon** werd de afgelopen jaren ook geherwaardeerd. In Nederland bestaat er op nationaal niveau een automatisch verband tussen het minimumloon en de afgesproken lonen. Het minimumloon kan op regelmatige tijdstippen (2 maal per jaar) worden aangepast in functie van de ontwikkeling van de onderhandelde lonen³¹. De Nederlandse regering heeft bovendien - voor het eerst sinds de invoering van het minimumloon in 1969 - beslist om een bijzondere verhoging van het wettelijke minimumloon van 8,05% in te voeren op 1 januari 2023. Van januari 2020 tot januari 2026 is het wettelijke minimumloon met 39% gestegen (van 10,60 tot 14,71 euro per uur).

³¹ De regering heeft (via de minister van Sociale zaken en Werkgelegenheid) echter de mogelijkheid van de regel af te wijken als ze van oordeel is dat deze een buitensporige loonontwikkeling veroorzaakt die de werkgelegenheid in het gedrang zou kunnen brengen (Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag, artikel 14, vijfde lid).

In Duitsland verloopt de inhaalbeweging op het verlies aan reëel loon langzamer, ondanks verhogingen van het minimumloon

In Duitsland bestaat geen algemeen mechanisme van automatische loonindexering. Enkele sectoren voorzien in een heronderhandeling van de akkoorden wanneer de inflatie een bepaald niveau overschrijdt (OESO 2023, blz. 59). De aanpassing van de lonen aan de inflatie verliep dus trager dan in België of Frankrijk en vond plaats naarmate de collectieve overeenkomsten werden vernieuwd. De reële loonverliezen werden pas vanaf 2024 ingehaald, ondanks verschillende verhogingen van het algemeen wettelijk minimumloon in de afgelopen jaren.

Het **algemene wettelijke minimumloon**³² werd de voorbije jaren immers meermaals verhoogd: enerzijds besloot de Duitse bondsregering het algemene wettelijke minimumloon op te trekken in 2022 (een verhoging met 15% voor 5,8 miljoen loontrekkers³³) en anderzijds implementeerde ze de voorstellen die de Commissie voor het minimumloon³⁴ in 2020, 2023 en 2025 deed. Het minimumuurloon werd onlangs verhoogd tot 13,90 euro in januari 2026³⁵. Deze verhogingen ondersteunen de lonen van de werknemers met een laag inkomen en dragen bij aan een sterkere algemene loonstijging (Bundesbank 2025a, blz. 14).

De frequentie van de **collectieve loononderhandelingen** wordt niet opgelegd door de wet. De loonakkoorden hebben vaak betrekking op de twee volgende jaren. Ongeveer de helft (49%) van de 46 miljoen loontrekkers valt onder collectieve bedrijfstakovereenkomsten (bedrijfstak-cao's). De collectieve loonovereenkomsten liepen aldus ten einde voor zowat 7,5 miljoen loontrekkers in 2025 en 10 miljoen loontrekkers zullen het voorwerp zijn van de onderhandelingen in 2026³⁶.

Omdat de onderhandelingen in bepaalde grote sectoren zeer moeilijk verliepen, moest tot 2024 worden gewacht op een forse stijging van de onderhandelde lonen (Grafiek 1-11). De cao-lonen stegen aldus met 6,1% in 2024.

³² Ingevoerd in 2015. Het minimumloon wordt per uur gedefinieerd.

³³ Volgens het vierde evaluatieverslag van de Mindestlohnkommission (2023). Dit komt neer op zo'n 15% van de loontrekkers in Duitsland.

³⁴ Een onafhankelijke commissie met vertegenwoordigers van de vakbonds- en de werkgeversorganisaties die zich om de twee jaar moet uitspreken over de aanpassing van het minimumloon.

³⁵ Van januari 2020 tot januari 2026 is het minimumloon in totaal met 49% gegroeid. Een nieuwe verhoging van het minimumloon is in januari 2027 gepland (14,60 euro).

³⁶ Deze cijfers zijn afkomstig van de Duitse confederatie van vakbonden (Deutscher Gewerkschaftsbund of DGB), de belangrijkste vakbondsconfederatie in Duitsland. De kalender met de vervaldata van de collectieve overeenkomsten voor de belangrijkste sectoren is [hier](#) beschikbaar.

De meeste loonakkoorden in 2024 in Duitsland voorzagen in een combinatie van permanente loonsverhogingen en belastingvrije premies ter compensatie van de inflatie³⁷. Vaak werd de betaling van de **premies ter compensatie van de inflatie** vrij snel uitgevoerd, terwijl de inwerkingtreding van de permanente loonsverhogingen met aanzienlijke vertraging werd voorzien³⁸. Aangezien de loonakkoorden die in deze vertraagde loonsverhogingen voorzagen geleidelijk ten einde liepen³⁹, begon de groei van de onderhandelde lonen vanaf het derde kwartaal van 2025 te vertragen (Bundesbank 2025a, blz. 13).

De werkgevers beperken zich niet noodzakelijk tot de collectief onderhandelde lonen. Volgens een recente studie (Rieder & Schnabel 2025) betaalt ruim 60% van de Duitse vestigingen die onder de collectieve overeenkomsten vallen hogere lonen dan het in de overeenkomsten bepaalde niveau, waardoor een kloof ontstaat tussen de effectieve lonen (die rekening houden met de loondrift) en de cao-lonen. In de loop der tijd is het aandeel van die vestigingen groter geworden⁴⁰. Voorts zijn de **ondernemingen** die collectieve overeenkomsten eerder op ondernemingsniveau toepassen i.p.v. op sectorniveau minder geneigd om een dergelijke loonmarge toe te passen, want de akkoorden op ondernemingsniveau maken het mogelijk om bij de vaststelling van de lonen makkelijker rekening te houden met de specifieke omstandigheden van het bedrijf.

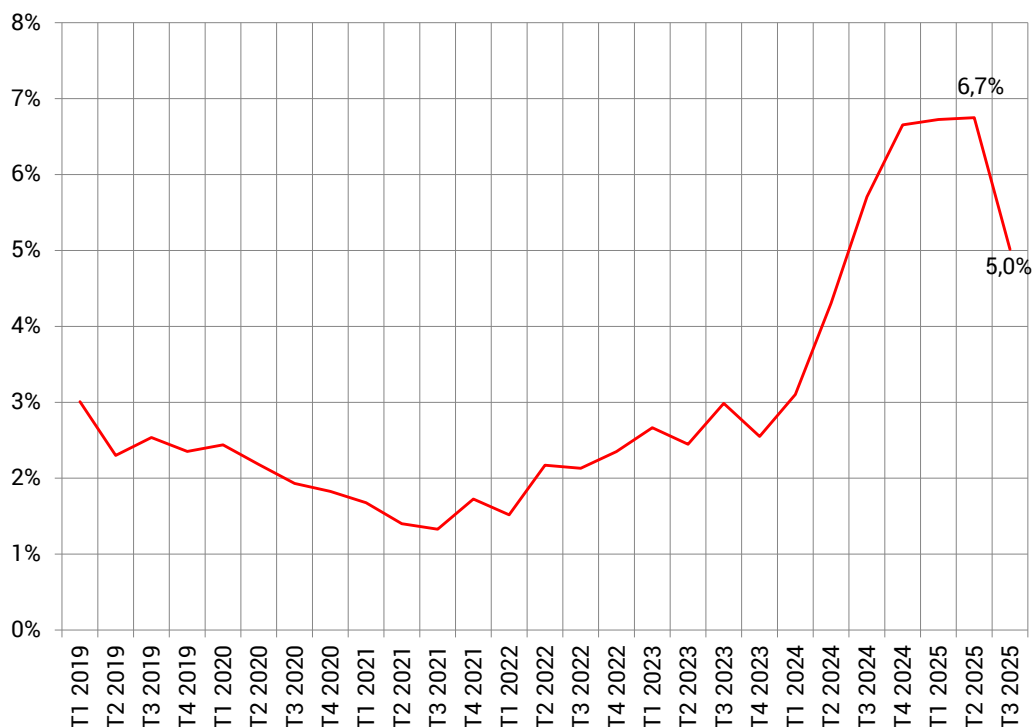
³⁷ De premies ter compensatie van de inflatie waren een maatregel die de regering invoerde om de ondernemingen in staat te stellen aan hun werknemers uitzonderlijke betalingen tot max. 3.000 euro toe te kennen, die vrijgesteld waren van belastingen en socialezekerheidsbijdragen. Deze regeling vergemakkelijkte de loononderhandelingen tussen werkgevers en vakbonden. Vaak werd de betaling van de premies ter compensatie van de inflatie vrij snel uitgevoerd, terwijl de inwerkingtreding van de permanente loonsverhogingen met aanzienlijke vertraging werd voorzien.

³⁸ In sommige gevallen waren de loonsverhogingen daarentegen retroactief. Zo voorzagen bv. de in 2024 gesloten collectieve overeenkomsten in de klein- en groothandelssectoren o.a. in loonadaptaties met terugwerkende kracht tot in 2023 (cf. Technisch verslag 2024, blz. 30).

³⁹ Van oktober 2022 tot december 2024 ontving ca. 86% van de loontrekkers die onder een collectieve overeenkomst vielen premies ter compensatie van de inflatie, voor een gemiddeld bedrag van 2.672 euro (voor de voltijdse werknemers). Dergelijke uitzonderlijke betalingen worden na deze periode niet meer verwacht (IFO Instituut 2025, blz. 51).

⁴⁰ In West-Duitsland groeide het aandeel van die vestigingen van 49% in 2008 tot 64% in 2023. In Oost-Duitsland nam het toe van 27% in 2008 tot 58% in 2023.

Grafiek 1-11: Indicator van de cao-lonen in Duitsland (basismaandloon, excl. eenmalige betalingen en bijkomende voordelen) - jaarlijkse groei

Bronnen: Deutsche Bundesbank - berekeningen van het secretariaat

De economische vertraging in Duitsland beïnvloedt de onderhandelingen

De daling van de inflatie, de langdurige economische vertraging en, in sommige gevallen, de afkoeling van de arbeidsmarkt hebben tot gevolg gehad dat de loononderhandelingen in 2025 werden afgeremd (Bundesbank 2025b). Zo zijn de sociale partners in de staalindustrie merkelijk lagere loonsverhogingen overeengekomen dan die welke tijdens de periode van hoge inflatie werden toegekend. Deze beslissing werd met name genomen in antwoord op de moeilijke situatie in de industrie (Bundesbank 2025a, blz. 95). De groei van de cao-lonen was bijgevolg gematigder (2,5%). Voorts werden de premies ter compensatie van de inflatie opnieuw aan belastingen en sociale bijdragen onderworpen, waardoor de uitkering ervan afnam, wat ook de groei van de lonen heeft afgeremd.

De effectieve lonen zijn in 2025 in de dienstensector sterker toegenomen dan verwacht

De groei van de effectieve lonen in Duitsland was in 2025 evenwel sterker dan oorspronkelijk werd verwacht⁴¹, meer bepaald in sommige dienstensectoren (in die sectoren vallen minder werknemers onder de collectieve onderhandelingen), waar de economische activiteit relatief robuust is en waar het tekort aan gekwalificeerde arbeidskrachten aanhoudt (Bundesbank

⁴¹ De groei van de effectieve lonen in 2025 wordt door de Bundesbank op 4,7% geraamd. In haar vooruitzichten van juni 2025 ging de Bundesbank nog uit van een groei van de effectieve lonen van om en bij de 2% voor het jaar 2025.

2025b). De effectieve lonen zijn in 2025 dus sterker toegenomen (4,7%) dan de cao-lonen (2,5%).

De spanningen op de arbeidsmarkt hebben de loonstijgingen ondersteund, maar worden minder nijpend

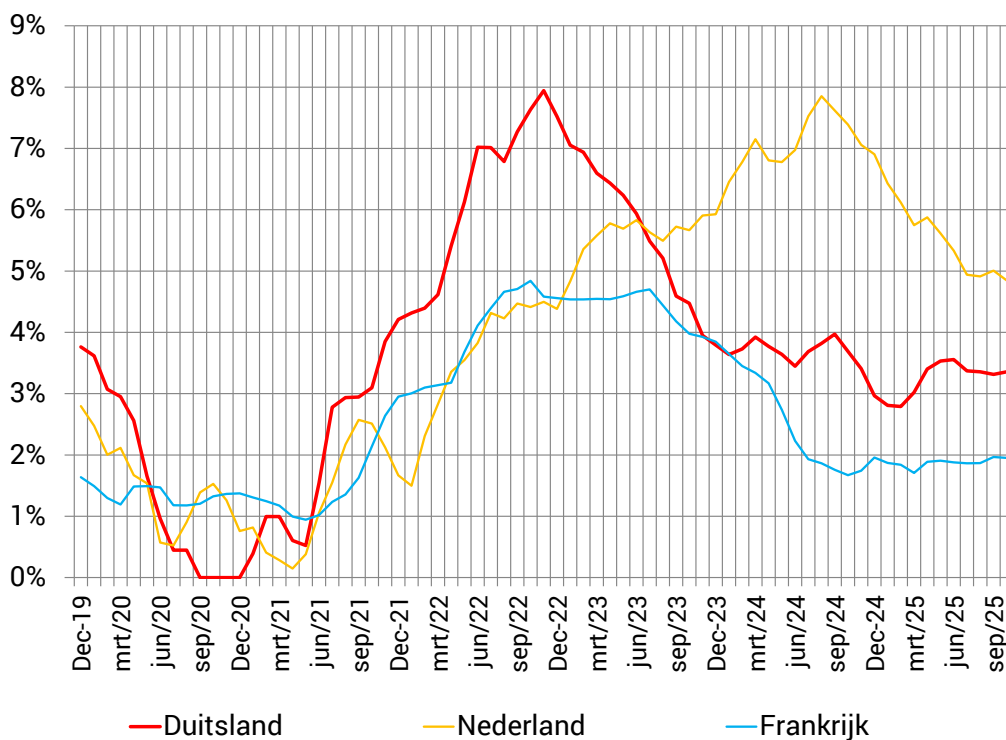
Ook de spanningen op de arbeidsmarkt beïnvloeden de collectieve loononderhandelingen en de loondrift⁴². Deze spanningen waren de afgelopen jaren groot in België, alsook in de referentielidstaten, met een werkloosheidsgraad die op een laag niveau bleef. In 2025, een jaar dat wordt gekenmerkt door een lichte stijging van de werkloosheidsgraad in de verschillende landen, blijken ze minder nijpend te zijn.

De spanningen op de arbeidsmarkt impliceren een sterkere concurrentie tussen de ondernemingen om de beschikbare werknemers aan te trekken, wat zich vertaalt in de lonen die bij aanwerving worden aangeboden. Hoewel de piek van de stijging van de aangeboden lonen in de referentielidstaten is bereikt en achter ons ligt, blijft de stijging hoog in Duitsland en Nederland (Grafiek 1-12).

Bij gebrek aan gegevens wordt dit verschijnsel niet direct waargenomen in België in de Grafiek 1-12. Volgens de NBB, blijft de loondrift vrij laag. Ze wordt beperkt door de tempering van de tekorten aan arbeidskrachten (NBB 2025b). De werkloosheidsgraad handhaaft zich op een historisch laag peil van om en bij de 6%.

⁴² D.w.z. de loonsverhogingen buiten collectieve overeenkomsten. De loondrift schommelt in functie van de spanningen op de arbeidsmarkt, van de ontwikkeling van de kwalificaties van de werknemers en van structuurwijzigingen binnen de economie (verplaatsingen van werknemers tussen sectoren).

Grafiek 1-12: Groei van de nominale lonen in de werkaanbiedingen, voortschrijdend gemiddelde over 3 maanden (Indeed)

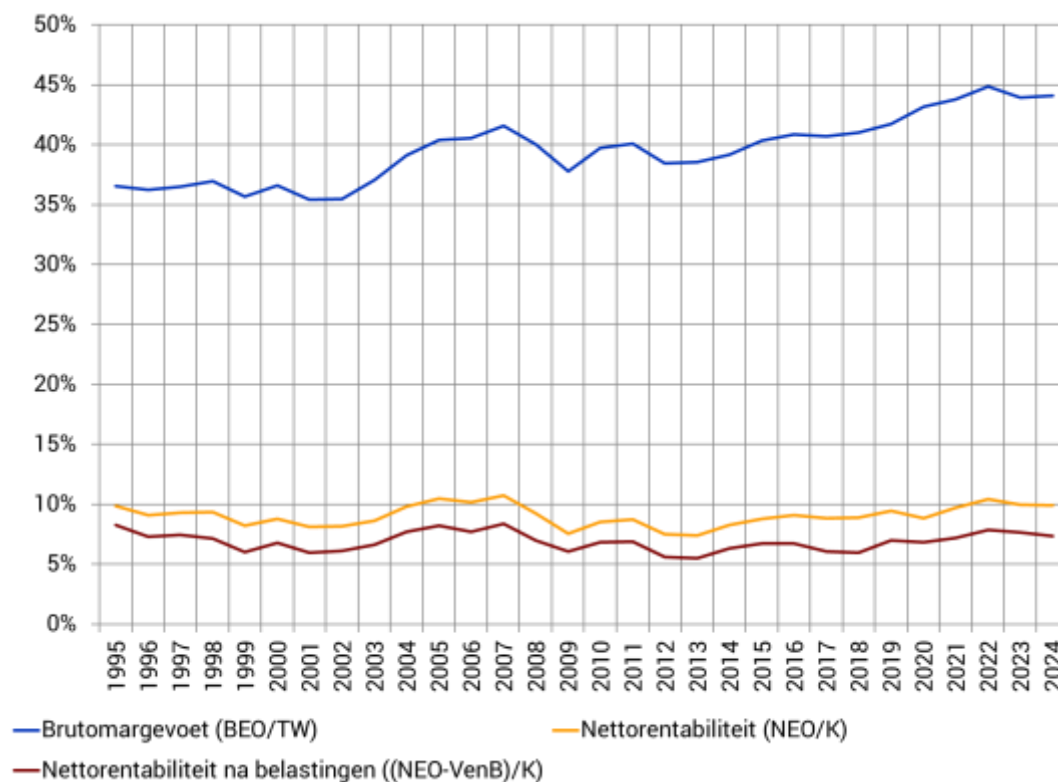
Bron: Indeed Hiring Lab⁴³

⁴³ <https://github.com/hiring-lab/indeed-wage-tracker>

2. Ontwikkeling van de rentabiliteit

De loonkostenontwikkeling is een van de factoren - maar niet de enige - die van invloed zijn op de verdeling van de toegevoegde waarde, zoals die naar voren komt uit de ontwikkeling van de brutomargevoet, en op het vermogen van de ondernemingen om het bestaande kapitaal te vernieuwen en nieuwe investeringen te realiseren, gemeten aan de hand van de ontwikkeling van de nettorentabiliteit van het kapitaal. In het algemeen zou de verdeling van de toegevoegde waarde voldoende rentabiliteit mogelijk moeten maken om het bestaande kapitaal te vernieuwen en nieuwe investeringen te financieren. Over een lange periode gezien is de brutomargevoet tussen 2002 en 2022 vrijwel continu gestegen. De rentabiliteit van het kapitaal is tijdens die periode echter relatief stabiel gebleven.

Grafiek 2-1: Brutomargevoet en nettorentabiliteit van de niet-financiële vennootschappen in België

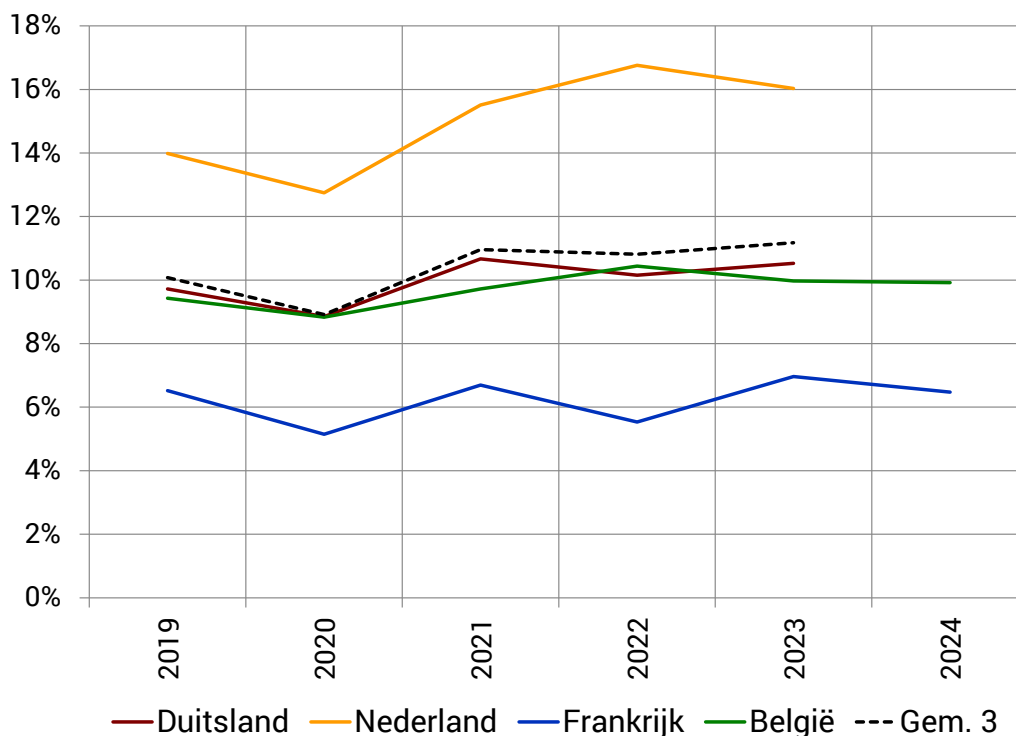
Bronnen: NBB. Eigen berekeningen van het secretariaat.

In het Verslag over de macro-economische situatie van de ondernemingen⁴⁴ wordt een gedetailleerde analyse van de ontwikkeling van deze drie indicatoren tijdens de periode 1995-2024 uitgevoerd. In het vervolg van onderhavig verslag ligt de focus op de ontwikkeling van de rentabiliteit tijdens de periode vanaf 2019.

⁴⁴ CRB 2026-0530 Verslag Macro-economische situatie van de ondernemingen.

Is de ontwikkeling van de loonkostenhandicap sinds 2019 weerspiegeld in de ontwikkeling van de nettorentabiliteit van de niet-financiële vennootschappen in België in vergelijking met de andere referentielidstaten? De beschikbare gegevens lijken aan te tonen dat andere factoren dan de loonkosten ook een rol spelen. Met uitzondering van de significante stijging van de nettorentabiliteit in Nederland zagen de andere landen (waaronder België) de nettorentabiliteit van hun ondernemingen schommelen rond hun niveau van 2019, met een lichte stijging in Duitsland en in België (Grafiek 2-2).

Grafiek 2-2: Nettorentabiliteit⁴⁵ van de niet-financiële vennootschappen

Bron: Eurostat

Achter de gemiddelde indicatoren kunnen echter aanzienlijke verschillen schuilgaan tussen de bedrijfstakken en tussen ondernemingen van eenzelfde tak (bv. in functie van hun omvang).

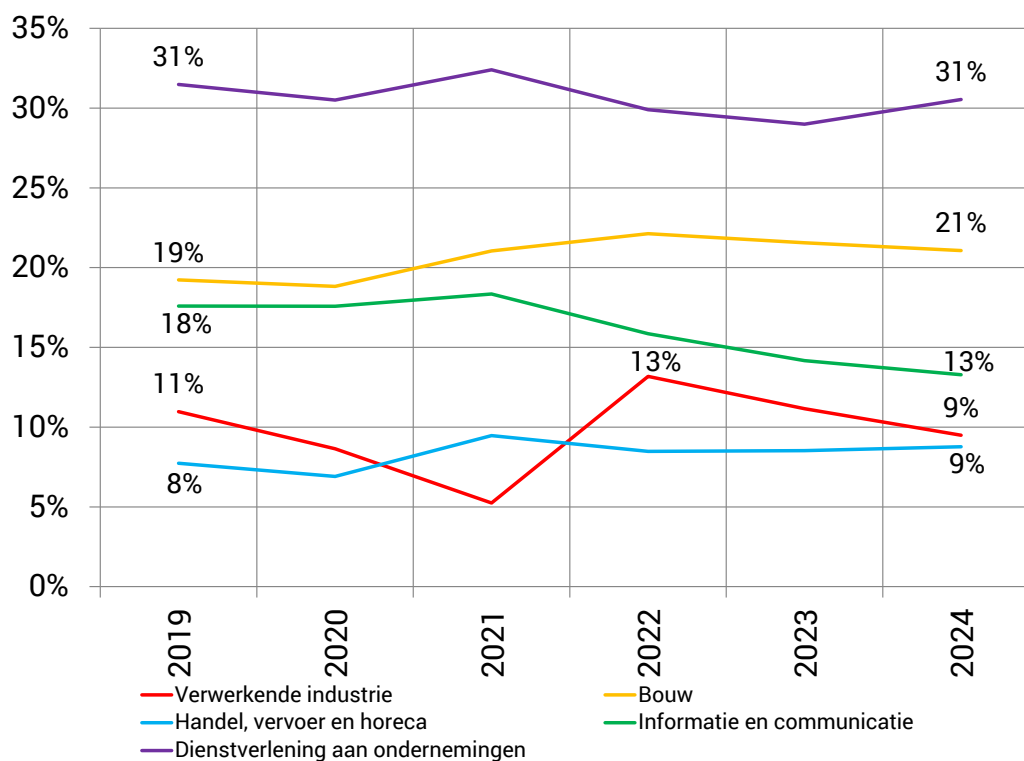
De ontwikkeling van de loonkostenhandicap wordt niet weerspiegeld in de rentabiliteit van alle sectoren

Over de ganse periode 2019-2024 is de nettorentabiliteit stabiel gebleven of is ze toegenomen in de bouw, de handel en de dienstverlening aan ondernemingen. Ze is gedaald in de tak informatie en communicatie. In de industrie, ten slotte, is de rentabiliteit van de

⁴⁵ De nettorentabiliteit van het kapitaal is de verhouding tussen het netto-exploitatieoverschot (het BEO min de afschrijvingen) en de waarde van de activa die in het productieproces worden gebruikt (d.w.z. de kapitaalvoorraad).

ondernemingen in 2022 tijdelijk toegenomen en is ze vervolgens aan het einde van de periode gedaald in vergelijking met 2019 (Grafiek 2-3).

Grafiek 2-3: Nettorentabiliteit in de belangrijkste takken van de privésector

Bron: Eurostat.

De ontwikkeling van de rentabiliteit hangt af van een groot aantal factoren: de reële uurloonkosten en de arbeidsproductiviteit (die samen de reële loonkosten per eenheid product bepalen⁴⁶), de prijsontwikkeling (en de impact ervan via de ruilvoeten⁴⁷) alsook de productiviteit van het kapitaal.

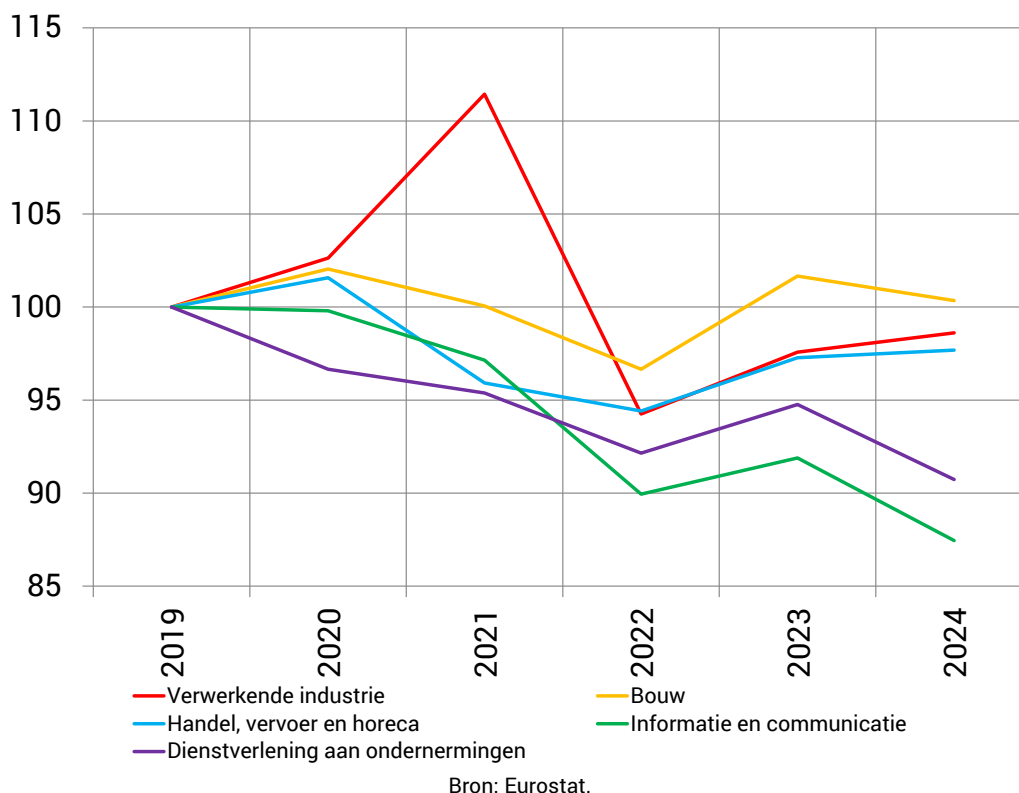
Hoewel de verschillende takken dezelfde loonontwikkelingen kennen, hebben ze niet dezelfde productiviteitsontwikkelingen en niet dezelfde prijsontwikkelingen (als gevolg van verschillende markten, een hogere of minder hoge mate van blootstelling aan concurrentie enz.). Bijgevolg kunnen ze verschillende rentabiliteitsontwikkelingen kennen.

⁴⁶ De reële loonkosten per eenheid product vergelijken de ontwikkeling van de reële uurlonen met die van de schijnbare arbeidsproductiviteit. Als de productiviteit van de ondernemingen sneller stijgt dan de reële uurloonkosten, neemt hun netto-rentabiliteit toe.

⁴⁷ De interne ruilvoeten zijn gelijk aan de verhouding tussen de deflator van de toegevoegde waarde en de consumptieprijsindex. Als de deflator van de toegevoegde waarde sneller stijgt dan de consumptieprijs, verbeteren de interne ruilvoeten en gaat de rentabiliteit van de ondernemingen dus omhoog.

In de gezamenlijke takken (uitgezonderd de bouw) zijn de reële loonkosten per eenheid product van 2019 tot 2024 gedaald (Grafiek 2-4). De reële uurloonkosten zijn in die periode immers lichtjes gestegen als gevolg van beperkte maximale marges of een nulmarge (2019-2020: 0,4%; 2021-2022: 0,4%; 2023-2024: 0%). Bijgevolg is de arbeidsproductiviteit in volume in de meeste takken sneller toegenomen dan de reële ULK's.

Grafiek 2-4: Reële loonkosten per eenheid product in de belangrijkste takken van de privésector

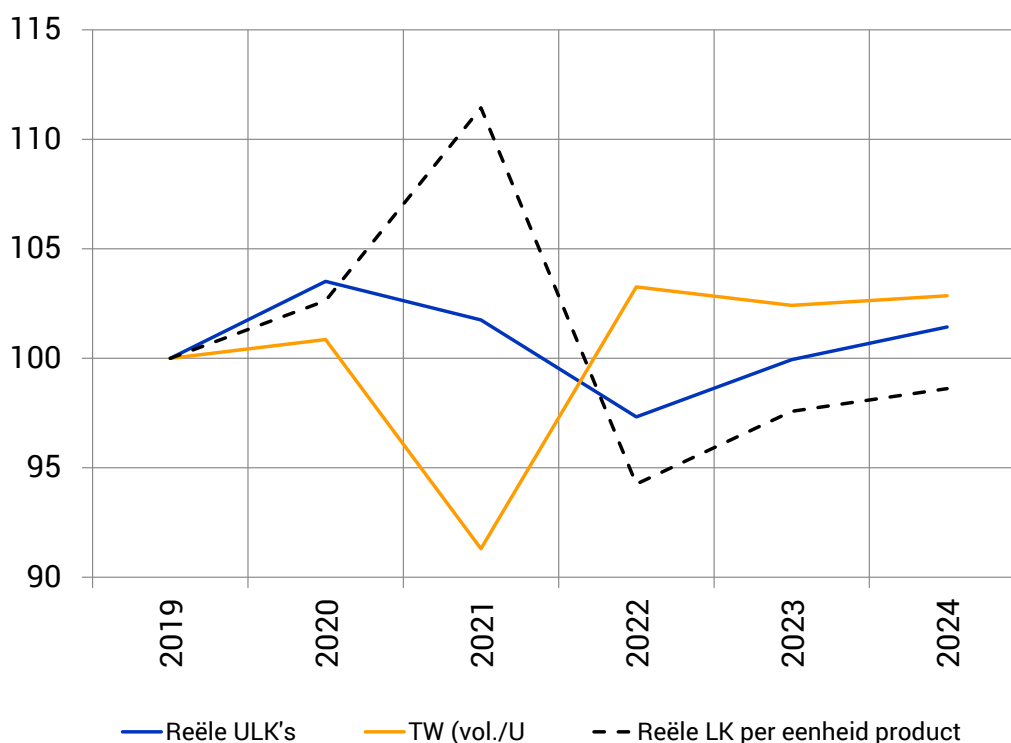
In de industrie, bijvoorbeeld, is de groei van de reële uurloonkosten (0,3% gemiddeld per jaar) lager gebleven dan de groei van de arbeidsproductiviteit in volume (0,6%), ondanks een lage productiviteitsgroei (Grafiek 2-5). Zo blijkt uit het recentste jaarverslag van de Nationale Raad voor de Productiviteit (NRP 2025, blz. 11) dat de groei van de arbeidsproductiviteit in de industrie tijdens de recente periode (2019-2024) een stuk lager blijft dan de groei die van 2012 tot 2019 werd waargenomen.

De recente periode (2019-2024) wordt voorts gekenmerkt door een verschil in prestaties tussen de bedrijfstakken van de industrie. Verschillende energie-intensieve bedrijfstakken (scheikundige industrie, metaalverwerkende industrie, vervaardiging van motorvoertuigen...) kenden een inkrimping van hun productiviteit en, in fine, een sterkere daling van hun rentabiliteit dan gemiddeld in de industrie⁴⁸.

⁴⁸ Zo is de nettorentabiliteit van 2019 tot 2024 gedaald in de scheikundige industrie (van 16% tot 8%), in de metaalverwerkende industrie (van 8% tot 3%) en in de automobiellindustrie (van 0% tot -4%).

De energieprijzen beïnvloeden immers de productiviteit via hun impact op de productiekosten, maar ook de ruilvoeten wanneer energie wordt ingevoerd. Welnu, het verslag-Draghi⁴⁹ wijst op een structureel energieprijzverschil tussen Europa en de Verenigde Staten, dat vooral te wijten is aan Europa's gebrek aan natuurlijke hulpbronnen, aan zijn beperkte collectieve onderhandelingsmacht, aan de marktwerking, aan suboptimale investeringen in infrastructuur en ook aan hogere belastingen. Deze situatie, die de Europese industrieën kwetsbaar maakt, herinnert eraan dat het concurrentievermogen van de ondernemingen zich niet beperkt tot de loonkostenontwikkeling.

Grafiek 2-5: Reële loonkosten per eenheid product en uitsplitsing in de industrie

Bron: Eurostat.

Tegelijk kenden sommige takken een verbetering van de interne ruilvoeten doorheen de periode - waarbij de deflator van de toegevoegde waarde binnen de tak sneller steeg dan de consumptieprijzen (Grafiek 2-6). In de industrie haalden de verwerkende bedrijven in 2022 voordeel van de inflatie door de vraag die werd aangezwengeld door de opleving in de post-COVID-periode⁵⁰ - maar werd het einde van de periode gekenmerkt door een verslechtering van de ruilvoeten (wat heeft geleid tot een daling van de rentabiliteit⁵¹). In de bouw en in de

⁴⁹ Draghi, The future of European competitiveness. Part A | A competitiveness strategy for Europe, september 2024

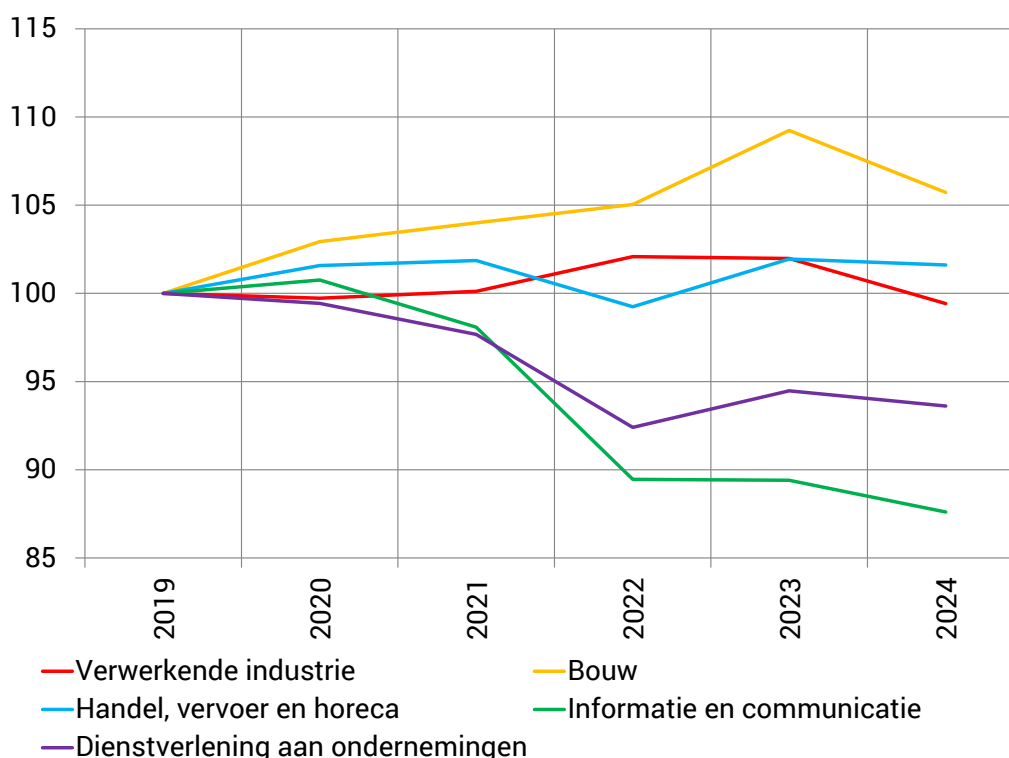
⁵⁰ Tijdens de heropening van de economie na de pandemie was een deel van de ondernemingen gepositioneerd op mondiale markten waar de spanningen tussen vraag en aanbod hevig waren. In deze context verhoogden sommige van die ondernemingen hun verkoopprijzen meer dan de stijging van hun kosten zolang de vraag niet verslaptte, wat een stijging van hun winsten tot gevolg had. De stijging van de prijzen was meer bepaald hoog voor de intermediaire goederen (VWC 2023, blz. 54).

⁵¹ De stijging van de afschrijvingsgraad en de daling van de schijnbare kapitaalproductiviteit in waarde hebben

handel zou de stijging van de deflator van de toegevoegde waarde een weerspiegeling kunnen zijn van het vermogen van de ondernemingen om de kostenstijgingen in hun verkoopprijzen door te berekenen.

Omgekeerd kenden de diensten aan ondernemingen en vooral de ondernemingen die actief zijn in de tak informatie en communicatie een verslechtering van de ruilvoeten - wat kan wijzen op een verhoogde concurrentie binnen deze laatste tak.

Grafiek 2-6: Ontwikkeling van de interne ruilvoeten in de belangrijkste takken van de privésector (2019 = 100)

Bron: Eurostat.

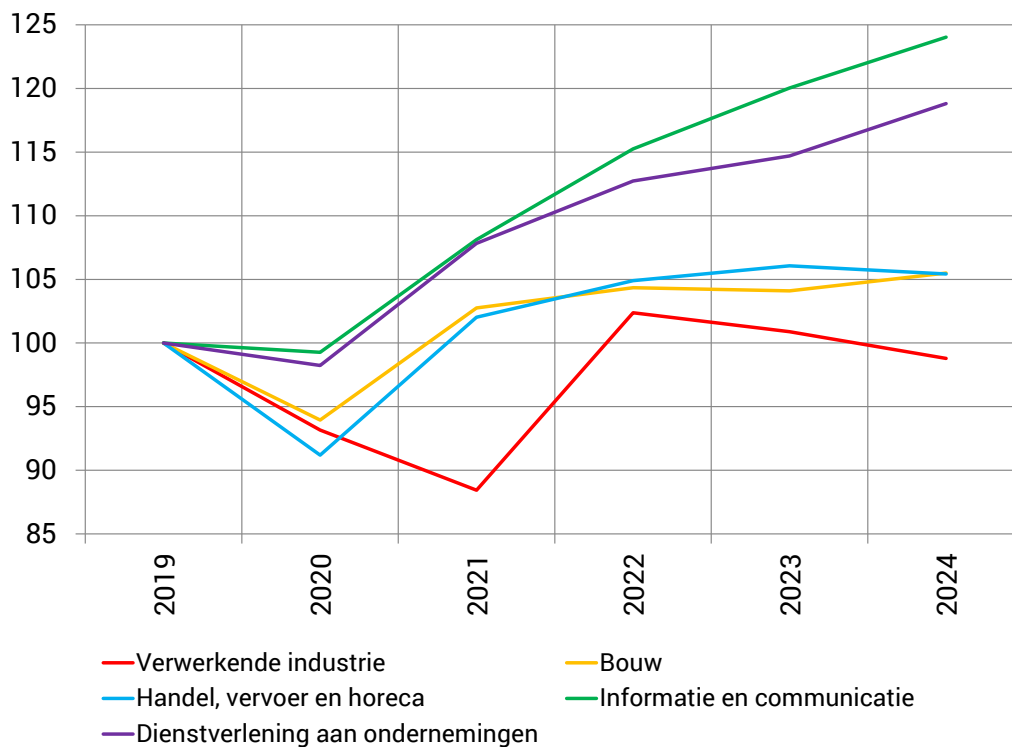
Hoe wordt de ontwikkeling van de rentabiliteit weerspiegeld in de ontwikkeling van de toegevoegde waarde, van de kapitaalvoorraad en van de werkgelegenheid?

De industrie, waarvan de rentabiliteit sinds 2022 is achteruitgegaan, onderscheidt zich van de andere takken door een daling van de toegevoegde waarde in volume. Dit wordt verklaard door de daling van de bezetting van de productiecapaciteit als gevolg van de stijging van de energiekosten: de bezettingsgraad van de productiecapaciteit van de verwerkende industrie is immers gedaald van 79,6% in 2019 tot 74,5% in 2024 (jaargemiddelde). Het arbeidsvolume is ook kleiner geworden, zij het in mindere mate, wat de daling van de schijnbare arbeidsproductiviteit verklaart. Het kapitaalvolume is echter toegenomen.

ook bijgedragen tot de daling van de nettorentabiliteit. Deze ontwikkelingen zijn met name te wijten aan een vervanging van arbeid door kapitaal (het kapitaalvolume nam sinds 2019 toe, terwijl het arbeidsvolume kleiner werd).

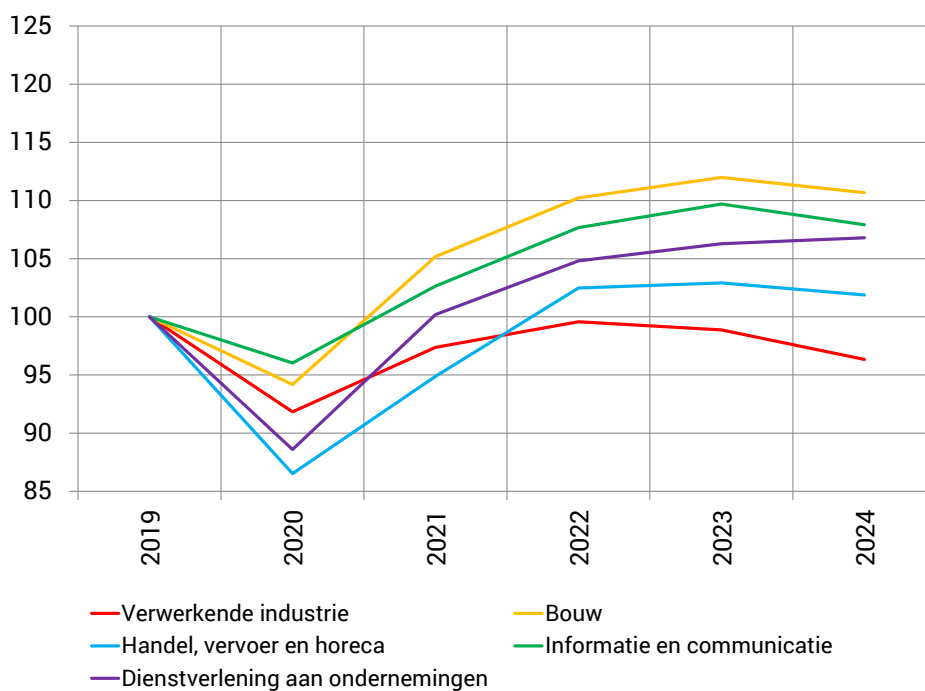
In de andere takken zijn de toegevoegde waarde in volume, het kapitaalvolume en het arbeidsvolume in meer of mindere mate toegenomen, zelfs in de tak informatie en communicatie, waar de rentabiliteit is gedaald.

Grafiek 2-7: Toegevoegde waarde in volume in de belangrijkste takken van de privésector

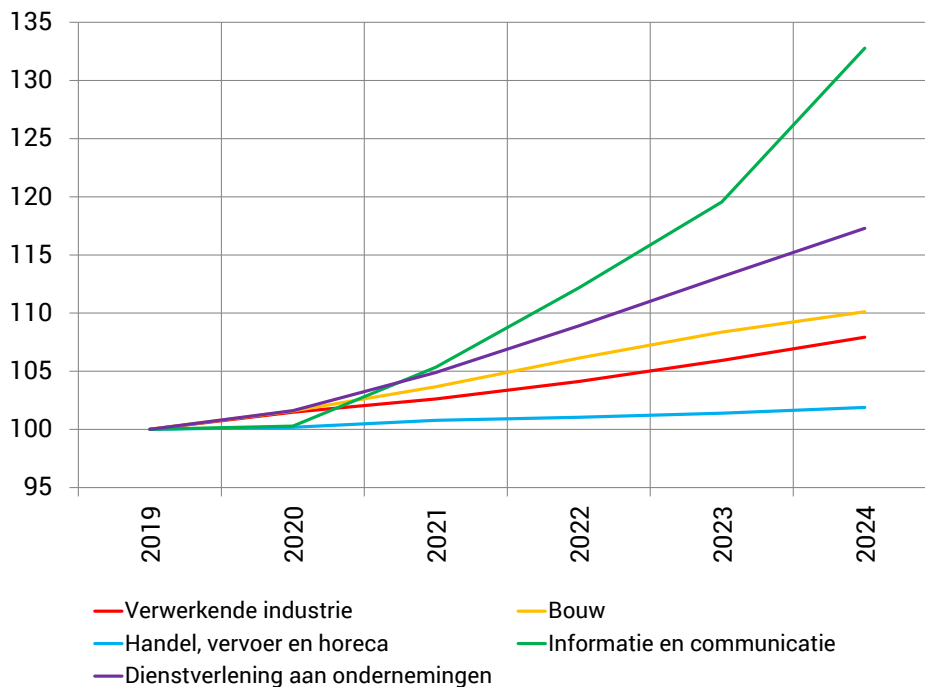
Bron: Eurostat.

Grafiek 2-8: Arbeidsvolume in de belangrijkste takken van de privésector

Bron: Eurostat.

Grafiek 2-9: Kapitaalvolume in de belangrijkste takken van de privésector

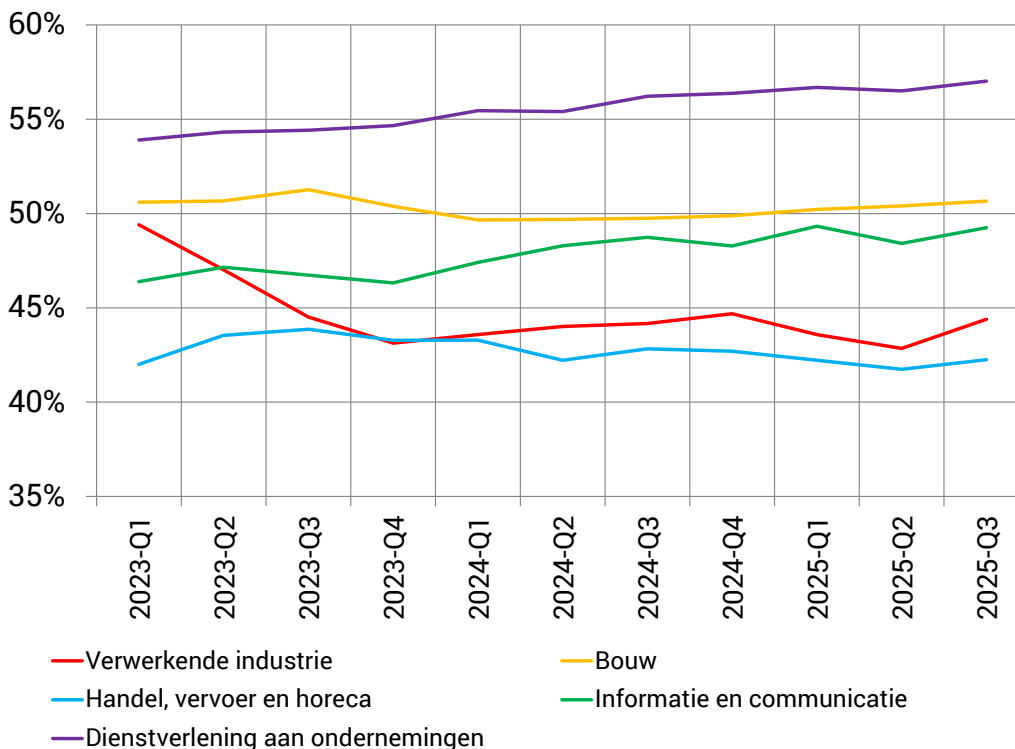

Bron: Eurostat.

Een stabilisering van de rentabiliteit in 2025?

Op korte termijn vormt de margevoet een goede proxy van de rentabiliteit van de ondernemingen⁵². Het rentabiliteitspeil lijkt in 2025 stabiel te zijn gebleven (Grafiek 2-10). Opnieuw kunnen achter deze relatieve stabiliteit verschillen tussen ondernemingen en tussen takken schuilgaan.

Grafiek 2-10: Margevoet per kwartaal in de belangrijkste takken van de privésector

Bron: Eurostat.

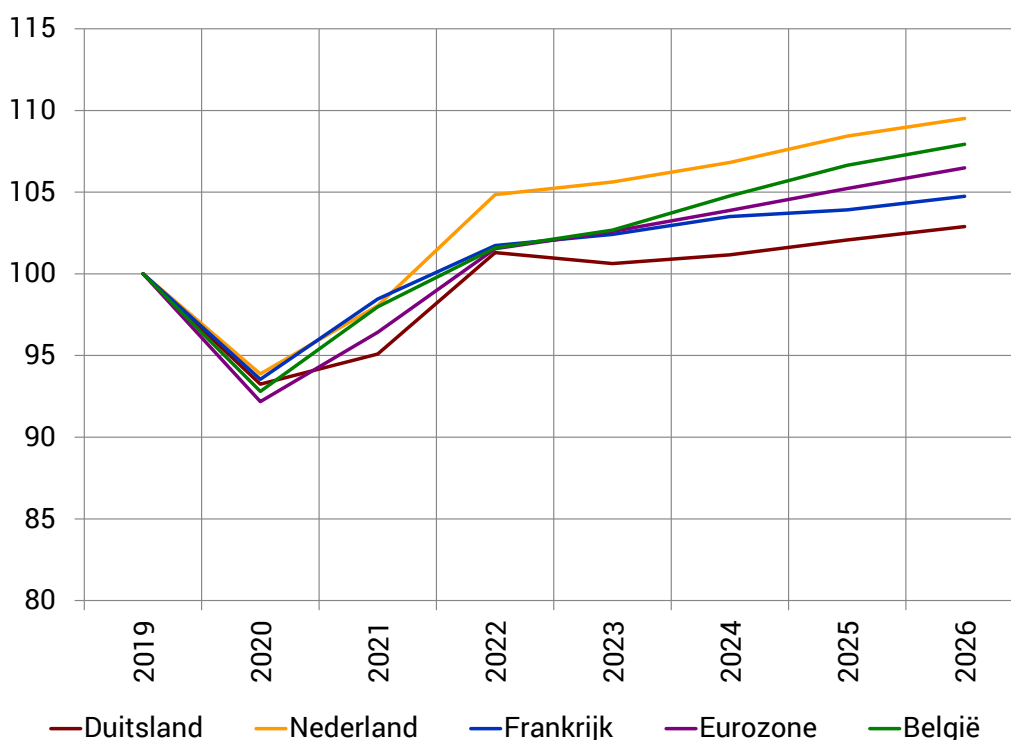
⁵² De gegevens m.b.t. de kapitaalvoorraad zijn nog niet beschikbaar voor 2025, waardoor de nettorentabiliteit niet kan worden gemeten. Er wordt echter uitgegaan van een stabiele kapitaalintensiteit op korte termijn. Daardoor is het mogelijk de ontwikkeling van de margevoet te gebruiken als proxy van de rentabiliteitsontwikkeling in 2025.

3. Economische groei

De loonkostenontwikkeling beïnvloedt de economische groei via verschillende kanalen. Ze heeft een impact op het beschikbaar gezinsinkomen en, bijgevolg, op het verbruik; ze is een van de determinanten van de rentabiliteit van de ondernemingen en, via die weg, van de investeringen; tot slot determineert ze de kostencompetitiviteit en, bijgevolg, de ontwikkeling van de uitvoer.

In 2023 en 2024 liet België een sterkere ontwikkeling van het particulier verbruik optekenen dan in de referentielidstaten en dan gemiddeld in de eurozone⁵³. Dit wordt verklaard doordat België dankzij de automatische loonindexering het eerste land was dat al vanaf 2023 het reëel loonverlies als gevolg van de hoge inflatie van 2022 inhaalde. Ondanks de vertraging van het reëel beschikbaar inkomen die wordt veroorzaakt door de maximale marge die nul bedroeg, de beperking van de indexering en de btw-verhoging (gedeeltelijk gecompenseerd door de verhoging van de belastingvrije som van de personenbelasting), zou het verbruik in België in 2025 en in 2026 sterker blijven groeien. Dit is te danken aan een daling van de spaarquote.

Grafiek 3-1: Particulier verbruik in volume

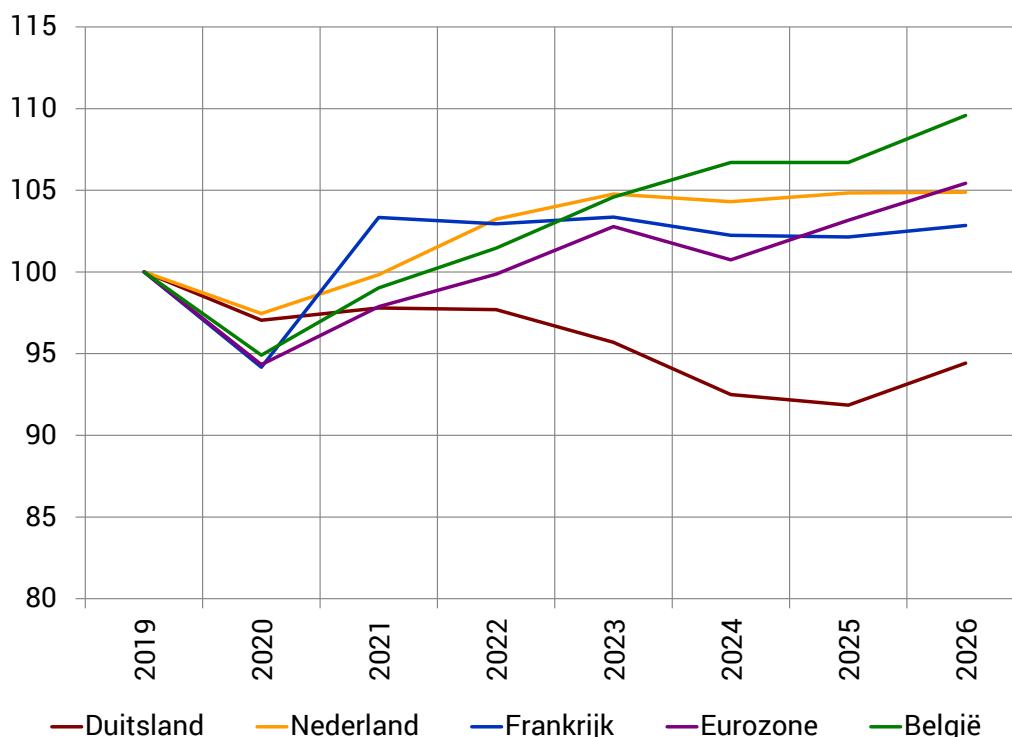
Noot: OESO-vooruitzichten voor Nederland voor 2025 en 2026, want deze worden niet door DNB gepubliceerd.

Bronnen: Eurostat, Bundesbank, DNB, BDF, NBB, OESO

⁵³ Doordat de ontwikkeling van de eurozone een sterke impact ondervond van Duitsland, dat tijdens die periode economische moeilijkheden kende.

Parallel hiermee kenden de investeringen in België in 2023 en 2024 ook een sterkere groei dan in de referentielidstaten en dan gemiddeld in de eurozone. Volgens de NBB beschikken heel wat ondernemingen, vooral de grootste bedrijven, over voldoende liquiditeiten om de impact van de stijging van de rentevoeten te beperken. De investeringen nemen in alle sectoren toe, waarbij fors wordt ingezet op automatisering en digitalisering om de productiviteit te verbeteren. In 2025 zou de groei van de investeringen een halt worden toegeroepen wegens een daling van de investeringen van de huishoudens in woningen, maar dat zou in 2026 ten dele worden hersteld. De bedrijfsinvesteringen, van hun kant, zouden in 2025 en 2026 blijven toenemen.

Grafiek 3-2: Bruto-investeringen in vaste activa in volume

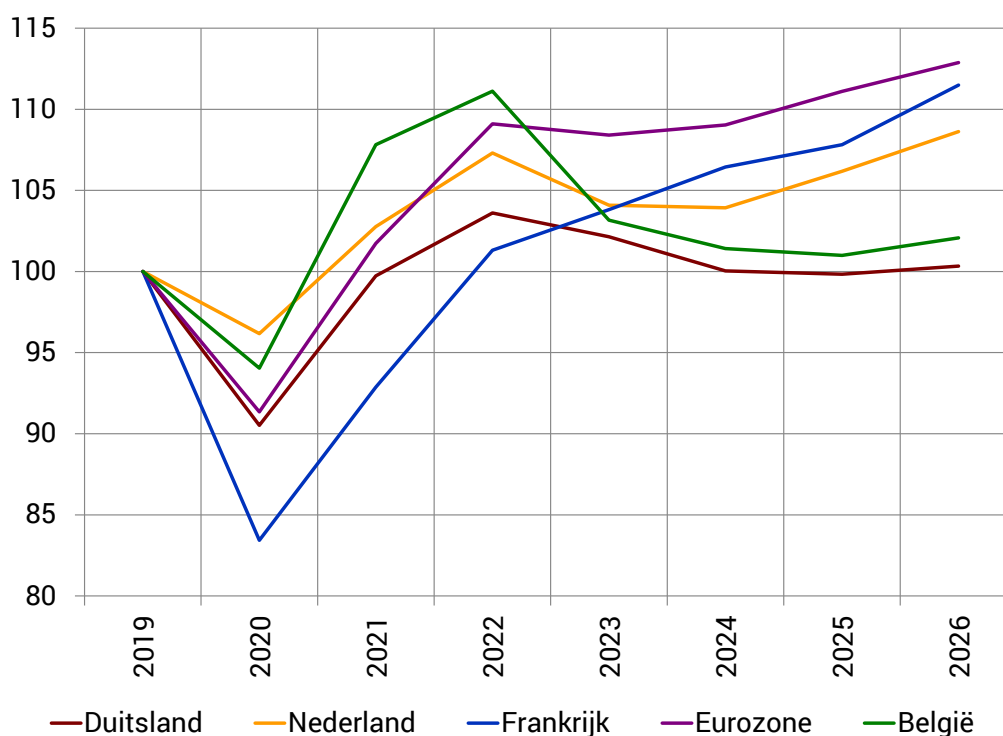

Noot: OESO-vooruitzichten voor Nederland voor 2025 en 2026, want deze worden niet door DNB gepubliceerd.

Bronnen: Eurostat, Bundesbank, DNB, BDF, NBB, OESO

Daarentegen was de ontwikkeling van de uitvoer in volume minder goed dan in de referentielidstaten en dan gemiddeld in de eurozone. De uitvoer in volume is sinds 2022 achteruitgegaan en zou pas vanaf 2026 weer beginnen toe te nemen. Volgens de NBB werden tussen 2023 en 2025 sterke dalingen van de Belgische uitvoer opgetekend, wat leidde tot aanzienlijke verliezen aan marktaandeel in het licht van de toename van de buitenlandse vraag naar Belgische uitvoerproducten. Deze verliezen zijn niet alleen te verklaren door competitiviteitsproblemen als gevolg van het loonverschil dat tussen België en zijn buurlanden is ontstaan na de periode van hoge inflatie, maar ook door de heroriëntatie van de waardeketens (bijvoorbeeld voor aardgas) en door een daling van de uitvoer van bepaalde specifieke producten zoals COVID-19-vaccins en diamanten (NBB, 2025b, blz. 8).

Grafiek 3-3: Uitvoer van goederen en diensten in volume

Noot: OESO-vooruitzichten voor Nederland en België voor 2025 en 2026, want deze worden niet door DNB en de NBB gepubliceerd.

Bronnen: Eurostat, Bundesbank, DNB, BDF, NBB, OESO

De invoer in volume ging ook achteruit, maar in mindere mate dan de uitvoer wegens de forse groei van de binnenlandse vraag. De bijdrage van de netto-uitvoer aan de groei is aldus licht negatief over de ganse periode vanaf 2022 (behalve in 2023).

In totaal werd de Belgische economische groei sinds 2022 aangetrokken door de binnenlandse vraag. De groei was in 2022, 2023 en 2024 hoger dan in de eurozone, maar voor 2024 is dat ten dele te verklaren door de recessie in Duitsland: de groei was gelijkaardig aan die in Nederland en lager dan die in Frankrijk, dat een sterke groei van de netto-uitvoer liet optekenen. Voor 2025 en 2026 zou de groei evenwel lager zijn dan die van de eurozone, maar hoger dan in Frankrijk en in Duitsland.

Tabel 3-1: Bijdragen aan de groei van het bbp

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
<i>Duitsland</i>							
Finale binnenlandse vraag	-3,2	1,9	3,4	-0,8	0,1	0,8	1,5
Voorraadvorming	0,1	1,2	-0,4	0,0	0,1	0,7	0,1
Netto-uitvoer	-1,0	0,8	-1,2	0,0	-0,7	-1,4	-0,7
Bbp	-4,1	3,9	1,8	-0,9	-0,5	0,1	0,9
<i>Nederland</i>							
Finale binnenlandse vraag	-2,8	3,6	4,0	1,3	1,3		
Voorraadvorming	-0,9	1,7	0,5	-2,5	0,0		
Netto-uitvoer	-0,2	0,9	0,5	0,5	-0,2		
Bbp	-3,9	6,3	5,0	-0,6	1,1	1,7	1,2
<i>Frankrijk</i>							
Finale binnenlandse vraag	-5,8	6,7	2,3	0,8	0,7	0,6	0,7
Voorraadvorming	-0,3	-0,5	0,5	-0,4	-0,8	0,9	-0,1
Netto-uitvoer	-1,4	0,7	-0,1	1,0	1,3	-0,7	0,3
Bbp	-7,4	6,9	2,7	1,4	1,2	0,8	1,0
<i>Eurozone</i>							
Finale binnenlandse vraag	-5,2	4,2	3,4	1,1	0,7	1,6	1,4
Voorraadvorming	-0,3	0,8	0,3	-1,1	-0,1	0,4	0,0
Netto-uitvoer	-0,5	1,4	-0,2	0,4	0,3	-0,5	-0,3
Bbp	-6,0	6,4	3,6	0,5	0,9	1,4	1,2
<i>België</i>							
Finale binnenlandse vraag	-5,0	4,9	3,2	1,9	2,0	1,3	1,5
Voorraadvorming	-0,4	-0,2	1,1	-0,8	-0,6	0,0	-0,4
Netto-uitvoer	0,6	1,6	-0,3	0,6	-0,3	-0,3	-0,1
Bbp	-4,8	6,3	4,0	1,7	1,1	1,1	1,0

Bronnen: Eurostat, Bundesbank, DNB, BDF, NBB

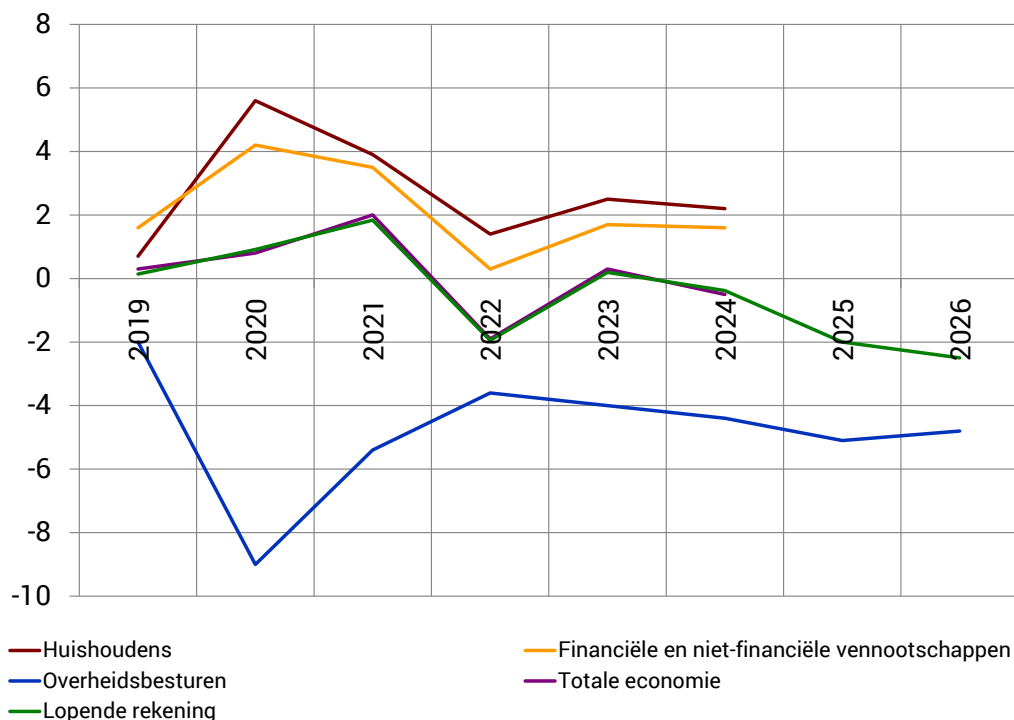
Deze economische groei gaat echter gepaard met een verslechtering van het financieringssaldo van de economie. Dat laatste wordt negatief vanaf 2024, wat betekent dat België een beroep moet doen op leningen in het buitenland om zijn financieringsbehoefte te dekken, wat dus een factor is van kwetsbaarheid ten opzichte van de financiële markten. Deze verslechtering zou in 2025 en 2026 aanhouden. België zou echter nog steeds een positieve externe positie behouden, gelet op de overschotten die de vorige jaren werden geaccumuleerd.

De verslechtering van het financieringssaldo van de economie in 2024 weerspiegelt een verslechtering van het saldo van de gezinnen, waarvan de spaarquote is gedaald⁵⁴, en van de overheidsbesturen, wegens de stijging van het primair tekort en de zwaardere rentelasten (NBB, 2025). In 2025 en 2026 zou de verslechtering van het financieringssaldo van de

⁵⁴ In 2024 liep het reëel beschikbaar inkomen (d.w.z. gecorrigeerd voor de prijsontwikkeling) terug, maar het verbruik in volume (dus ook gecorrigeerd voor de prijsontwikkeling) nam daarentegen toe. Daar stond tegenover dat de spaarquote van de huishoudens daalde. De investeringen in woningen van de huishoudens vertraagde eveneens, maar onvoldoende om een verslechtering van hun financieringssaldo te vermijden.

economie aanzienlijk zijn dan voor die van de overheidsbesturen, waarvan het saldo zich in 2026 zelfs zou herstellen. Dit impliceert dat het herstel van het saldo van de overheidsbesturen zich zou voordoen ten koste van een verslechtering van het saldo van de huishoudens en/of de ondernemingen.

Grafiek 3-4: Financieringssaldi van de institutionele sectoren en lopende rekening (in % van het bbp)

Noot: de NBB publiceert enkel vooruitzichten voor het financieringssaldo van de overheidsbesturen en voor de lopende rekening (som van de handelsbalans van de goederen en diensten en van de balans van de primaire en secundaire inkomens). Die laatste is een goede proxy van het financieringssaldo van de totale economie.

Bronnen: INR, NBB

4. Bijlagen

4.1. Berekening van de loonkostenhandicap in 2026

De loonkostenhandicap voor een jaar t geeft aan in welke mate de uurloonkosten (ULK's) in de privésector in België sneller of minder snel zijn gestegen in vergelijking met het gemiddelde in de referentielidstaten tussen 1996 en het jaar t .

Overeenkomstig de wet van 1996 houdt de loonkostenhandicap geen rekening met de bijdrageverminderingen van de taxshift 1996-2020⁵⁵, noch met het relatieve niveau van de loonsubsidies in vergelijking met de referentielidstaten⁵⁶, want de wetgever beoogde dat die maatregelen een competitiviteits- en werkgelegenheidsdoelstelling zouden nastreven. Op die manier verlagen de verminderingen van de werkgeversbijdragen uit de taxshift de historische handicap t.o.v. de referentielidstaten (memorie van toelichting van de herziening van de wet van 1996 in maart 2017). Wat de loonsubsidies betreft, was het de wens van de wetgever dat deze een competitiviteitsdoelstelling zouden beogen⁵⁷.

Net als vorig jaar is er in de reeks van de Belgische nationale rekeningen sprake van een breuk ten gevolge van de vijfjaarlijkse revisie van vorig jaar. De correctie die vorig jaar werd toegepast op de loonkostenhandicap wordt ook dit jaar toegepast. Dit wordt verder toegelicht in bijlage 4.7.

⁵⁵ Zie bijlage 4.3 voor meer info over de methode voor de wegwerking van de effecten van de taxshift.

⁵⁶ Deze worden niet geboekt in het concept 'Beloning van werknemers' (D.1) van de nationale boekhouding, dat volgens de wet als vergelijkingsbasis dient.

⁵⁷ Bijvoorbeeld, wat betreft de twee belangrijkste loonsubsidies: de vrijstelling van doorstorting van de bedrijfsvoorheffing voor nacht- en ploegenarbeid heeft tot doel de bijkomende kosten te compenseren waarmee de werkgever wordt geconfronteerd wanneer hij deze arbeidsstelsels wil invoeren. Volgens de wetgever zijn dit vaak de enige antwoorden die een onderneming kan bieden op de steeds toenemende globalisering van de economie en de daarmee gepaard gaande flexibiliteit (memorie van toelichting van de programmawet van 24 november 2003). De vrijstelling van betaling van de bedrijfsvoorheffing voor onderzoekers, van haar kant, moet volgens de wetgever het onderzoek in de industrie stimuleren en zo het verschil in concurrentievermogen met onze buurlanden in termen van loonlasten en onderzoekssteun verkleinen (memorie van toelichting van de wet van 30 november 2005 betreffende het Generatiepact).

De berekening steunt op de jaarlijkse nationale rekeningen voor de ontwikkeling tot in 2024⁵⁸, en vervolgens op vooruitzichten voor de jaren 2025 en 2026. Voor de referentielidstaten zijn de vooruitzichten afkomstig van de centrale banken, van de OESO en van het nationale instituut van Nederland. Voor België komen de vooruitzichten van het FPB. De selectie van de bronnen voor de vooruitzichten en de methode voor de aggregatie ervan worden toegelicht in bijlage 4.2.

Eerst presenteren we de resultaten op basis van de recentste gegevens en vervolgens bekijken we de herzieningen die werden doorgevoerd in vergelijking met de laatste publicatie, d.w.z. het Technisch verslag 2024.

4.1.1. Resultaten op basis van de recentste gegevens

Dit jaar worden twee loonkostenhandicaps berekend voor 2025 en 2026. De regering heeft immers werkgeversbijdrageverminderingen doorgevoerd die een impact zullen hebben op de loonkosten in 2025 en 2026. Welnu, de wet van 1996 bepaalt dat “bij iedere nieuwe beslissing na of boven op de taxshift 2016-2020 om de werkgeversbijdragen te verminderen, ten minste de helft ervan niet in rekening wordt gebracht voor en op het moment van de berekening van de loonkostenhandicap. Dit deel van de verminderingen wordt daarentegen gebruikt om bij te dragen tot het wegwerken van de historische loonkostenhandicap.” Dit mechanisme is van toepassing totdat de historische loonkostenhandicap is weggewerkt. De omvang van de historische loonkostenhandicap moet volgens de wet worden vastgesteld door de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB). De CRB heeft de omvang van de historische handicap echter nooit kunnen vaststellen. Het secretariaat kan dus niet beoordelen of de historische loonkostenhandicap al dan niet is weggewerkt. Bijgevolg berekent het twee loonkostenhandicaps: de ene door rekening te houden met de gezamenlijke werkgeversbijdrageverminderingen (in dat geval zou de historische loonkostenhandicap weggewerkt zijn) en de andere waarin er geen rekening mee wordt gehouden.

De twee verminderingen van de werkgeversbijdragen die betrekking hebben op de loonkostenhandicap zijn enerzijds de verminderingen van de werkgeversbijdragen voor lage en middenlonen en anderzijds de plafonnering van de werkgeversbijdragen boven een grensbedrag. We houden geen rekening met het budget dat voorzien is als compensatie voor de verhoging van het GGMMI⁵⁹. De verminderingen van de werkgeversbijdragen voor lage en

⁵⁸ Aan de reeksen van de nationale rekeningen werden verschillende wijzigingen aangebracht. Het gaat om de wegwerking van de effecten van de omvorming van het CICE op de loonkostenontwikkeling in Frankrijk (zie bijlage 4.4), de aanpassing van de reeks m.b.t. de uurloonkosten in België 1996-2001 ingevolge de herziening van de nationale rekeningen wat de raming van het zwartwerk betreft (zie bijlage 4.5) en de neutralisatie van de loonakkoorden in de gezondheidszorg (zie bijlage 4.6).

⁵⁹ Zoals die werd bepaald door de Groep van Tien in het afsprakenkader van 8 juni 2021. Deze maatregel dient om de verhoging van het minimumloon te compenseren en dus niet om de tewerkstelling te bevorderen. Daarom wordt ze niet gebruikt om de historische loonkostenhandicap weg te werken.

middenlonen treden in werking in 2026. De plafonnering van de werkgeversbijdragen boven een grensbedrag is halverwege 2025 ingegaan.

Tabel 4-1: Bedragen van de verminderingen van de werkgeversbijdragen en hun gewicht in de loonmassa in miljoen euro

	2024	2025	2026
Loonmassa D1 privésector	224.424,50	231.949,61	238.253,10
Budget verminderingen van de werkgeversbijdragen voor lage en middenlonen			483,00
Gewicht t.o.v. loonmassa			0,20%
Budget plafonnering van de werkgeversbijdragen boven een grensbedrag		23,41	47,07
Gewicht t.o.v. loonmassa		0,01%	0,02%
Totaal budget lastenverlagingen		23,41	530,07
Gewicht t.o.v. loonmassa		0,01%	0,22%

Bron: Federaal Planbureau

De onderstaande tabellen geven de ontwikkeling van de ULK's in België en in de referentielidstaten en de verschillende loonkostenhandicaps tijdens de periode 2024-2026 weer. In de eerste tabel tonen we de cijfers ingeval er geen historische handicap is. In de tweede tabel tonen we de cijfers ingeval er wel een historische handicap is. In dat laatste geval hebben we de helft van de voorziene verminderingen van de werkgeversbijdragen toegevoegd aan de loonmassa, waardoor het loonkostencijfer hoger ligt.

Tussen 1996 en 2024 bedroeg de loonkostenhandicap 1,5 %. Dit betekent dat de ULK's van 1996 tot 2024 sneller zijn gestegen in België dan gemiddeld in de referentielidstaten, met een groeiverschil van 1,5 %.

Tabel 4-2: Ontwikkeling van de ULK's in België en in de referentielidstaten en loonkostenhandicaps in de periode 2024-2026⁶⁰ als er geen sprake is van een historische handicap

Handicap 2024	1,5%
ULK's België 2025	3,1%
ULK's Gem-3 2025	4,3%
Handicap 2025	0,3%
ULK's België 2026	2,2%
ULK's Gem-3 2026	3,7%
Handicap 2026	-1,1%

Bron: berekeningen CRB

⁶⁰ Om bijvoorbeeld de handicap in 2023 te verkrijgen, passen we de volgende formule toe: $(1 + \text{handicap 2022}) * (1 + \text{groei BE 2023}) / (1 + \text{groei Gem-3 2023}) - 1$.

In 2025 zijn de ULK's minder snel gestegen in België (3,1 %) dan in de referentielidstaten (4,3 %). Daardoor zou de loonkostenhandicap afnemen en in 2025 op 0,3 % uitkomen.

In 2026 zouden de ULK's minder snel stijgen in België (2,2 %) dan in de referentielidstaten (3,7 %). De loonkostenhandicap zou dalen en uiteindelijk uitkomen op -1,1 % in 2026. We verwachten dus dat in 2026 de ULK's in de referentielidstaten sinds 1996 gemiddeld 1,1% sneller zullen zijn gestegen dan in België.

Tabel 4-3: Ontwikkeling van de ULK's in België en in de referentielidstaten en loonkostenhandicaps in de periode 2024-2026⁶¹ als er wel sprake is van een historische handicap

Handicap 2024	1,5%
ULK's België 2025	3,1%
ULK's Gem-3 2025	4,3%
Handicap 2025	0,3%
ULK's België 2026	2,3%
ULK's Gem-3 2026	3,7%
Handicap 2026	-1,0%

Bron: berekeningen CRB

De cijfers in geval van een historische handicap verschillen niet veel van het scenario zonder historische handicap. In 2026 is de verwachte loonkostenstijging voor België iets hoger (2,3%) en is de uiteindelijke handicap minder negatief (-1,0%). In dat geval verwachten we dus dat in 2026 de ULK's in de referentielidstaten sinds 1996 gemiddeld 1,0 % sneller zullen zijn gestegen dan in België.

4.1.2. Herzieningen sinds de laatste publicatie

De laatste cijfers over de loonkostenhandicap werden gepubliceerd in het Technisch verslag 2024. Deze cijfers waren gebaseerd op de nationale rekeningen tot en met 2023 en op projecties voor het jaar 2024. Voor de publicatie van dit jaar hebben we observaties uit de nationale rekeningen tot en met 2024. Voor 2025 en 2026 baseren we ons op projecties. We onderzoeken de verschillen in cijfers tussen het vorige Technisch verslag en nu per periode.

⁶¹ Om bijvoorbeeld de handicap in 2023 te verkrijgen, passen we de volgende formule toe: $(1 + \text{handicap 2022}) * (1 + \text{groei BE 2023}) / (1 + \text{groei Gem-3 2023}) - 1$.

Periode 1996 – 2023

In tegenstelling tot vorig jaar is er nu geen sprake van een grote revisie van de historische reeksen, al blijven er nog altijd revisies gepaard gaan met de overgang van voorlopige cijfers naar definitieve cijfers.

Bij Nederland en Duitsland blijft de totale impact op de reeks zeer beperkt. In België en Frankrijk zijn er vergelijkbare revisies naar beneden; de loonkosten zijn er dus volgens de definitieve cijfers tot en met 2023 van de nationale rekeningen minder hard gestegen sinds 1996 dan vorig jaar geraamd werd. In Frankrijk komt het vooral door een daling van het cijfer van 2023 met 0,3 p.p., wat de belangrijkste revisie is voor de referentielidstaten (hun loonkostenevolutie tussen 1996 en 2023 is 0,2 p.p. lager dan vorig jaar). Voor België is de revisie vrijwel uitsluitend te wijten aan de correctie voor 2023 (7,6% i.p.v. 8,0%). Het totale effect op de Belgische loonkostenhandicap ten opzichte van het gemiddelde van de referentielidstaten is neerwaarts: de loonkostenhandicap in 2023 is 0,2 p.p. lager dan wat we vorig jaar in het Technisch verslag rapporteerden (2,5% i.p.v. 2,7%).

Het jaar 2024

In het Technisch verslag 2024 baseerden we ons voor 2024 op projecties. Vanaf dit jaar schakelen we over op de eerste observaties van de nationale rekeningen. We zien dat de betere uitgangspositie in 2023, zoals hierboven beschreven, wordt omgekeerd in 2024.

Bij de referentielidstaten zijn de eerste observaties gemiddeld iets lager dan de laatste projecties (4,6% i.p.v. 4,8%). Hoewel de Duitse loonkosten een beetje harder gestegen zijn dan verwacht werd, zijn de observaties van Nederland en Frankrijk een stuk lager dan de projecties van het Technisch verslag van vorig jaar.

In België is de loonkostenstijging voor 2024 0,5 p.p. hoger dan wat vorig jaar werd verwacht (3,6% i.p.v. 3,1%). Dat is grotendeels te wijten aan de lager dan verwachte gewerkte uren, die de bruto- uurloonkosten omhoogdrijven.

Zowel de herzieningen in de referentielanden als die in België verhogen de Belgische loonkostenhandicap. Ondanks de lagere handicap in 2023 is de loonkostenhandicap in 2024 groter dan vorig jaar werd verwacht (1,5% i.p.v. 1,0%).

In de onderstaande tabel worden de cijfers van dit verslag tot en met 2024 vergeleken met de cijfers die we vorig jaar gebruikten voor de berekening van de loonmarge.

Tabel 4-4: Revisies tot en met 2022 en nieuwe cijfers voor 2023 en 2024

	TV 2024	TV 2025	Vershil
Handicap 2022	0,4%	0,6%	0,2%
ULK's België 2023	8,0%	7,6%	-0,4%
ULK's Gem-3 2023	5,6%	5,7%	0,1%
Handicap 2023	2,7%	2,5%	-0,2%
ULK's België 2024	3,1%	3,6%	0,5%
ULK's Gem-3 2024	4,8%	4,6%	-0,2%
Handicap 2024	1,0%	1,5%	0,5%

Bron: berekeningen CRB. De revisie in 2023 omvat de volledige revisie van 1996 tot 2023. Voor 2024 worden de evoluties van België en van de referentielidstaten apart gegeven, naast de handicap sinds 1996 in dat jaar. 2025 en 2026 nemen we samen omdat het cijfer van vorig jaar ook voor beide jaren samen was.

2025 en 2026

Voor 2025 en 2026 doen we, net als vorig jaar, een beroep op projecties. De gebruikte bronnen worden hierboven kort aangehaald en verder toegelicht in bijlage 4.2. Volgens de recentste voorspelling zal de inhaalbeweging van de referentielidstaten in 2025 en 2026 veel groter zijn dan wat verwacht werd op het moment dat we de maximaal beschikbare marge voor die periode berekenden.

Voor België is de loonkostenprojectie dit jaar lager dan de indexeringsverwachting die we vorig jaar gebruikten als basis voor de loonmarge. De beperking van de indexering zorgt, ondanks een hogere verwachte inflatie in 2026, voor een lager dan verwachte indexering. Die daling wordt deels gecompenseerd door hogere reële bruto-uurlonen door de verhoging van de maaltijdcheques in 2026 en een positieve loondrift⁶². De componenten van de loonkosten werden al eerder besproken in het rapport. Hieronder geven we nogmaals de tabel weer.

Tabel 4-5: Uitsplitsing van de groei van de uurloonkosten in de privésector in België

	2020-2022	2023	2024	2025	2026
Uurloonkosten	10,5%	7,6%	3,5%	3,1%	2,2%
Indexering	7,7%	8,0%	2,4%	3,1%	2,1%
Bruto-uurlonen exclusief indexering	3,4%	-0,1%	0,5%	0,0%	0,3%
Effect van de werkgeversbijdragen	-0,7%	-0,2%	0,7%	-0,1%	-0,3%

Noot: 2025 en 2026 zijn vooruitzichten; de groei van de bruto-uurlonen exclusief indexering omvat de cao-loonsverhogingen exclusief indexering die werden afgesproken in de paritaire comités, de loonsverhogingen en bonussen die werden afgesproken op ondernemingsniveau en de structureffecten.

Bron: INR, FPB

⁶² De verminderingen van de werkgeversbijdragen wordt deels gecompenseerd door de maatregel tot beperking van de indexering, die bepaalt dat de werkgevers de helft van de uitgespaarde werkgeversbijdragen moeten doorstorten aan de sociale zekerheid.

De belangrijkste factor in de gestegen loonkostenprojectie voor de referentielidstaten is Duitsland. Volgens de laatste cijfers zijn de lonen in de dienstensector een stuk sterker gestegen dan wat verwacht werd op basis van de onderhandelde lonen. Het zorgt ervoor dat de loonkostenprojectie voor Duitsland 4 % hoger is dan die van vorig jaar. De projectie voor Nederland is ook hoger (+0,5 p.p.). In Frankrijk zorgen een dalende inflatieverwachting en een sneller dan verwachte afkoeling van de onderhandelde lonen ervoor dat de loonkostenprojectie 1,0 % lager uitvalt dan vorig jaar.

Zowel de herzieningen in de referentielanden als die in België verminderen de loonkostenhandicap. Ondanks een hoger dan verwachte handicap in 2024 lijkt het er op dit moment op dat de loonkostenhandicap in 2026 negatief zal zijn.

4.2. Bronnen en methoden

4.2.1. Beschikbare en gebruikte vooruitzichten

Volgens de wet moet de CRB in zijn berekeningen voor de loonkostenhandicap rekening houden met de projecties van verschillende bronnen, die we in vier categorieën kunnen indelen: de verschillende nationale voorspellingsinstituten (zoals het Federaal Planbureau), de verschillende nationale banken, de OESO en de Europese commissie⁶³. Omdat er tussen de publicatie van de eerste bronnen in september en de recentste bronnen in december geen macro-economische schokken zijn geweest met een voldoende impact om bepaalde bronnen a priori uit te sluiten, heeft de CRB, zoals wordt voorgeschreven, besloten om de validiteit van de verschillende bronnen geval per geval te bepalen. Daarbij kijken we naar de hypothesen van de bronnen en hoe die zich verhouden tot de recentste cijfers. We beginnen daarom dit hoofdstuk met een overzicht van de verschillende bronnen, in volgorde van publicatie, bespreken de validiteit en geven indien nodig opmerkingen.

4.2.1.1. Belgische projecties

Publicatie: december voor de NBB, februari voor het FPB

Voor België kunnen, conform de methodologie, potentieel alleen de vooruitzichten worden gebruikt die het mogelijk maken de verschillende factoren achter de verwachte stijging van de ULK's (indexering, cao-verhogingen, loondrift, gewijzigde werkgeversbijdragen) te onderscheiden. Dat zijn enkel onze nationale bronnen, het Federaal Planbureau en de Nationale Bank van België (NBB).

De beperking van de indexering, waarbij de indexering maar tot en met een brutoloon van €4.000 zal worden berekend⁶⁴, heeft een impact op de cijfers in dit rapport. De indexering zal in 2026 door deze maatregel namelijk lager zijn dan wat bij het vorige Technisch verslag werd verwacht. Hoewel het op het moment van deze berekening moeilijk was om de precieze uitvoering en impact in te schatten, houdt de projectie voor België rekening met deze maatregel.

De timing van de beslissing over de beperking van de indexering in 2026 en 2028 heeft een belangrijke impact op de selectie van de Belgische bronnen in dit rapport. Op het moment dat de Nationale Bank haar projectie maakte (publicatie in december) heerste er nog veel onduidelijkheid over de maatregel. In haar projectie gaat de NBB ervan uit dat ze ingaat vanaf januari, wat niet het geval is gebleken. De verschuiving van de startdatum van de maatregel heeft een belangrijke impact op de indexeringsverwachting van 2026, omdat de werknemers met een jaarlijkse indexering in januari - een heel belangrijke groep - de beperking van de

⁶³ De aggregatie van de vooruitzichten met betrekking tot de uurloonkosten (CRB 2017-2358).

⁶⁴ Brutolonen tot en met €4.000 zullen volledig worden geïndexeerd. Lonen boven de €4.000 zullen worden geïndexeerd alsof ze €4.000 bedroegen, wat neerkomt op €80 bruto.

indexering dus pas in 2027 zullen krijgen⁶⁵. De NBB schatte de netto impact van de maatregel op -0,2p.p.: de indexering zou 0,4p.p. lager zijn, waarvan de helft wordt gecompenseerd door de bijhorende verhoging van de werkgeversbijdragen.

Het Federaal Planbureau gaat in zijn projectie (publicatie in februari) ervan uit dat de maatregel vanaf april ingaat, waardoor de impact van de jaarlijkse indexering van januari dus al zeker naar 2027 wordt verschoven en niet in de cijfers van 2026 zit. De totale impact is vergelijkbaar met die van de NBB, maar 80% daarvan zou pas in 2027 komen. De netto impact op de loonkosten (dus met inbegrip van de impact van de verhoging van de werkgeversbijdragen) in 2026 is - 0,04p.p. Om deze reden wordt de projectie van de NBB uitgesloten van de berekening en gebruiken we voor België dus enkel de loonverwachtingen van het Federaal Planbureau.

4.2.1.2. Referentielidstaten: nationale Instituten

Publicatie: september

Duitsland: Joint Economic Forecast

De Joint Economic Forecast baseert zich voor haar projecties in belangrijke mate op de statistieken van de onderhandelde lonen als indicator voor de loongroei in het lopende jaar, net als de andere instellingen. In de laatste weken van 2025 zijn cijfers bekend geraakt over de loonevolutie in de dienstensector, die niet gedekt wordt in de statistieken van de onderhandelde lonen. De lonen in de dienstensector waren een stuk hoger dan verwacht werd, wat in combinatie met stijgende onderhandelde lonen de Bundesbank ertoe heeft aangezet haar loonprojectie sterk te verhogen. We zien deze sterke stijging ook terug in de cijfers van de OESO. De loonkostenprojectie van de JEF, die geen rekening kon houden met de evolutie in de dienstensector, beschouwen we daarom als niet meer actueel en wordt dus uitgesloten uit de berekening van de loonhandicap.

Frankrijk: DG Trésor

De projectie van de DG Trésor wordt, net als de voorbije jaren, uitgesloten van de berekening van de loonkostenhandicap. Hoewel ze in tegenstelling tot vorig jaar nu wel een projectie maakt voor de volledige periode van het TV (t.e.m. 2026), blijft het probleem dat de projectie gepubliceerd wordt als loonkosten per persoon, die niet getransformeerd kunnen worden naar loonkosten per uur.

^{65 65} Dit geldt voor alle PC's die eenmaal per jaar indexeren in de maanden voor de inwerkingtreding van de maatregel.

Nederland: Centraal Planbureau

De prognoses van het Centraal Planbureau zijn consistent met de recentere vooruitzichten van de OESO en De Nederlandsche Bank (DNB). We zien geen reden om deze projectie uit te sluiten.

4.2.1.3. Referentielidstaten: Europese Commissie

Publicatie: begin november

De CRB heeft geverifieerd of de problemen die ertoe geleid hebben dat de EC al enkele jaren wordt uitgesloten van de berekening, nog steeds van toepassing zijn. Ze worden hieronder herhaald.

De Europese Commissie (EC) publiceert vooruitzichten voor de lonen van al haar lidstaten. Een belangrijke opmerking die we daarbij moeten maken is dat de loonprojecties berekend worden in loonkosten per persoon voor de gehele economie - niet per uur voor de privésector. De evolutie van de loonkosten per persoon en per uur zijn enkel equivalent bij een constante werkduur, wat voor de EC geen hypothese is. In het verleden - en nu opnieuw - heeft de EC zelf aangeraden om andere bronnen te gebruiken.

De reeksen corrigeren is ook geen optie. Er is een projectie van de evolutie van de gemiddelde werkduur, maar die omvat zowel werknemers als zelfstandigen en is dus niet geschikt om de loonkosten per persoon te corrigeren naar de doeleinden van de CRB. Zolang er geen structurele wijziging komt van de projecties van de EC, zullen we ze dus moeten uitsluiten van de berekeningen van het Technisch verslag.

4.2.1.4. Referentielidstaten: OESO

Publicatie: eind november

Net zoals de Europese Commissie publiceert de OESO loonkostenprojecties voor al haar leden, uitgedrukt in loonkosten per persoon voor de totale economie. Net zoals de voorbije jaren liet ze ons weten dat de stijging per persoon equivalent is aan de stijging per uur voor de jaren 2025 en 2026. Om het cijfer te bekomen voor de privésector is het mogelijk een correctie toe te passen op de cijfers van de OESO⁶⁶.

De cijfers voor Frankrijk die we gebruiken voor onze berekening wijken af van wat de OESO publiceerde in de Economic Outlook van december. De OESO heeft ons er attent op gemaakt dat de Franse cijfers een fout bevatten. De correcte projectie van de OESO voor de Franse loonkostenstijging per persoon voor de totale economie is 2,2% voor 2025 en 2,3% voor 2026.

⁶⁶ Opstelling van vooruitzichten m.b.t. de uurloonkosten voor de privésector in de referentielanden (CRB 2020-0564).

4.2.1.5. Referentielidstaten: nationale banken

Publicatie: midden december

De nationale banken zijn in staat om ons de loonkosten per uur voor de private sector aan te leveren, zij het confidentieel. Hoewel we de cijfers per land dus niet kunnen publiceren, zijn ze wel meegenomen in de berekeningen. Als recentste bron van informatie voor de referentielanden kunnen we de projecties van de banken ook gebruiken om de hypothesen van de oudere projecties te toetsen.

4.2.1.6. Referentielidstaten: de gebruikte selectie

Gegeven de behouden en uitgesloten bronnen zoals hierboven beschreven, houden we voor Nederland drie bronnen over: zijn nationale instituut (CPB), de OESO en zijn nationale bank (DNB). Conform de methodologie⁶⁷ sluiten we de hoogste en laagste projecties uit en gebruiken we de centrale voorspelling, die van de nationale bank. Voor Duitsland en Frankrijk behouden we twee bronnen: de OESO en de nationale banken. We nemen het gemiddelde van de twee.

⁶⁷ De aggregatie van de vooruitzichten met betrekking tot de uurloonkosten (CRB 2017-2358).

4.3. Wegwerking van de effecten van de taxshift 2016-2020

De loonkostenhandicap in 2020 werd berekend zonder rekening te houden met de effecten van de maatregelen ter verlaging van de sociale werkgeversbijdragen in het kader van de taxshift 2016-2020. De wet van 1996 preciseert immers in zijn artikel 5: "Voor de berekening van de loonkostenhandicap houdt het secretariaat op het moment van die berekening geen rekening met de verminderingen van socialezekerheidsbijdragen van de taxshift 2016-2020, met inbegrip van de verschuiving van de 1% vermindering van de bedrijfsvoorheffing naar een sociale werkgeversbijdragevermindering, maar wel met het effect van de verminderingen van de werkgeversbijdragen ten gevolge van het competitiviteitspact van 2016, met uitzondering van de loonsubsidies voor ploegen- en nachtarbeid uit het competitiviteitspact".

Op basis van een methodologie die werd opgesteld door een werkgroep die bestond uit het INR, de NBB, het FPB en de RSZ⁶⁸, heeft de RSZ heeft daartoe een raming van de kostprijs van de taxshift in de privésector gemaakt in termen van minder geïnde sociale werkgeversbijdragen voor de jaren 2016 tot 2020. Deze kostprijs is de geraamde kostprijs voor elk van die jaren van de taxshift 2016-2020 waarop de maatregelen uit het competitiviteitspact van 2016⁶⁹ in mindering zijn gebracht. Door dat bedrag toe te voegen aan de loonmassa D1 die wordt gepubliceerd in de nationale rekeningen, kan de ontwikkeling van de uurloonkosten voor 2016 en de jaren daarna worden herberekend zonder rekening te houden met de effecten van de taxshift overeenkomstig de wet.

Het grootste deel van de maatregelen werd genomen in 2016 (kostprijs: 1220 miljoen euro⁷⁰) en in 2018 (700 miljoen euro). Concreet zien ze er voor de sociale basisbijdragen van de werkgevers voor de categorieën 1 en 3 uit als volgt⁷¹: vanaf 1/4/2016 bedroeg het tarief 30% als de loonmatigingsbijdrage verschuldigd was en 22,65% als dat niet zo was; vanaf 1/1/2018 werd het tarief verlaagd tot 25% als de loonmatigingsbijdrage verschuldigd was en tot 19,88% in het andere geval. Terzelfder tijd werden de parameters van de structurele verlaging gewijzigd.

⁶⁸ Voor meer details over deze methodologie, zie "Wegwerking ex ante en ex post van de effecten van de taxshift uit de berekening van de ontwikkeling van de loonkosten" ([CRB 2018-1782](#)).

⁶⁹ Dit pact werd nooit toegepast en de middelen die ervoor werden uitgetrokken, werden bestemd voor de financiering van de taxshift 2016-2020.

⁷⁰ De kosten voor de verschillende jaren komen uit de begroting van 22/9/2015 en zijn uitgedrukt in euro's van 2016

⁷¹ Categorie 1: de werknemers die niet tot een van de volgende twee categorieën behoren en, vanaf het tweede kwartaal van 2016, de werknemers van de Koninklijke Muntshouwborg en het Paleis voor Schone Kunsten die werken met een arbeidsovereenkomst. Categorie 2: de werknemers van werkgevers die binnen het toepassingsgebied van de sociale Maribel vallen, met uitzondering van het paritair comité voor de diensten voor gezins- en bejaardenhulp en van de erkende beschutte werkplaatsen. Categorie 3: de werknemers in erkende beschutte werkplaatsen; vanaf het tweede kwartaal van 2016 wordt een onderscheid gemaakt tussen de werknemers die onderworpen zijn aan de loonmatigingsbijdrage en de werknemers voor wie die bijdrage niet geldt.

Kleinere wijzigingen van de structurele verlaging werden ook aangebracht in 2019 (kostprijs: 300 miljoen euro) en in 2021 (46 miljoen). De maatregelen van 2021 werd gefinancierd met het budget van de taxshift van 2020. Dat budget bedroeg 700 miljoen euro, maar werd gebruikt - los van de genoemde 46 miljoen in 2021 - om het fiscale deel van de taxshift te financieren.

Kortom, met uitzondering van de wijziging in 2021 (met een zeer lage kostprijs van 46 miljoen in verhouding tot de loonmassa van de privésector), werden in het kader van de taxshift geen maatregelen meer genomen na 2019. Er is dus geen correctie meer na 2019.

Tabel 4-6: Wegwerking van de effecten van de taxshift uit de loonmassa D1 van de privésector in 2016 en in de jaren daarna

D1 (miljoenen euro's)	Bron	2016	2017	2018	2019
D1 voor wegwerking effecten taxshift	ICN	158589	164181	169811	176233
Kosten taxshift zonder Competitiviteitspact (gecumuleerd bedrag)	RSZ	1176	1807	2435	2773
D1 na wegwerking effecten taxshift		159766	165987	172246	179006

Groei van D1	2016	2017	2018	2019
Voor wegwerking effecten taxshift	1,7%	3,5%	3,4%	3,8%
Na wegwerking effecten taxshift	2,5%	3,9%	3,8%	3,9%

Groei van de ULK's	2016	2017	2018	2019
Voor wegwerking effecten taxshift	-0,3%	1,6%	1,4%	2,1%
Na wegwerking effecten taxshift	0,4%	1,9%	1,7%	2,3%

Noot: de berekening van de kostprijs van de taxshift zonder het Competitiviteitspact voor 2016 wordt uitvoerig belicht in de nota CRB (2017b), die voor 2017 in CRB (2018b), die voor 2018 in CRB (2021a) en die voor 2019 in CRB (2021b).

4.4. Wegwerking van de effecten van de omvorming van het CICE op de loonkostenontwikkeling in Frankrijk

Het CICE (Crédit d'impôt pour la compétitivité et l'emploi) is een algemene maatregel die in 2013 werd genomen om de arbeidskosten te verlagen. De regering heeft besloten het CICE vanaf 2019 in twee fasen om te vormen tot een permanente verlaging van de sociale werkgeversbijdragen voor de lage lonen. Vanaf 1 januari 2019 worden de werkgeversbijdragen met 6 procentpunten verlaagd voor alle lonen die niet meer dan 2,5 keer het SMIC bedragen. Op 1 oktober 2019 is een tweede verlaging in werking getreden voor de lonen die minder dan 1,6 keer het SMIC bedragen. Deze bijkomende verlaging gaat tot 3,9 punten op het niveau van het SMIC⁷².

De omvorming van het CICE heeft een impact op de ontwikkeling van de loonkostenhandicap en dus in fine op de ontwikkeling van de loonkosten in Frankrijk, welke worden meegenomen in de berekening van de maximaal beschikbare marge. Overeenkomstig het ESR 2010 werd het CICE immers tot nu toe beschouwd als een loonsubsidie (geboekt in de rubriek D.39 van de nationale boekhouding) en had het bijgevolg geen invloed op de loonkostenhandicap. De socialezekerheidsbijdragen, daarentegen, maken deel uit van de rubriek 'Beloning van werknemers' (D.1) uit de nationale rekeningen. De verlaging van de socialezekerheidsbijdragen die wordt gefinancierd door de omvorming van het CICE had dan ook tot gevolg dat de maximaal beschikbare marge voor 2019-2020 met 0,8 procentpunt daalde.

Terzelfder tijd heeft de omvorming van het CICE geen impact op de loonkosten die in aanmerking worden genomen voor de berekening van de historische loonkostenhandicap⁷³. Deze loonkosten bevatten immers ook de loonsubsidies. De vermindering van de loonsubsidies verhoogt dus dat loonkostenniveau, terwijl de bijdrageverlagingen datzelfde niveau doen dalen. Beide bewegingen compenseren elkaar.

De inaanmerkingneming van de bijdrageverlagingen als gevolg van de omvorming van het CICE voor de berekening van de maximaal beschikbare marge heeft deze laatste verkleind, terwijl de loonkosten die gelden voor de berekening van de historische loonkostenhandicap niet werden beïnvloed door de omvorming van het CICE. Die verkleining van de maximaal beschikbare marge voor 2019-2020 zou minder sterke stijgingen van de brutolonen dan in

⁷² Voor meer details, zie punt 4.2 van het Technisch verslag 2019

⁷³ De wet heeft de CRB de opdracht gegeven om de omvang van de historische loonkostenhandicap te bepalen. Tot op vandaag werd nog geen akkoord gevonden over een methode om de historische loonkostenhandicap te berekenen. De leden van de CRB zijn het wel eens geworden over het concept 'loonkosten' dat voor de berekening van de historische loonkostenhandicap in aanmerking moet worden genomen. Het gaat om de definitie die wordt bepaald door de wet wat de absolute loonkostenhandicap betreft. Dat wil zeggen: de loonkosten van de werknemers min de loonsubsidies, gedeeld door het aantal gewerkte uren.

de referentielidstaten hebben meegebracht en zou bijgevolg de historische handicap hebben doen dalen.

De wetgever heeft deze situatie niet voorzien toen de wet werd opgesteld. Hij voorzag immers alleen in de correctie van de historische handicap met behulp van hetzij verhogingen van de loonsubsidies of van bijdrageverminderingen in België, hetzij de vaststelling van een kleinere maximale marge dan de maximaal beschikbare marge, hetzij door automatisch een deel van de loonkostenhandicap sinds 1996 te reserveren wanneer die laatste negatief is.

Om de geest van de wet van 1996 na te leven werd de omvorming van het CICE tot een verlaging van de werkgeversbijdragen dan ook geneutraliseerd voor de berekening van de maximaal beschikbare marge voor 2019-2020. Om deze neutralisatie een blijvend karakter te geven, moet het bedrag van het CICE vanaf 2018 worden gecorrigeerd voor de loonkosten die worden gebruikt om de loonkostenhandicap te berekenen.

Concreet gezien stemmen de voor het CICE gecorrigeerde uurloonkosten (ULK's) overeen met de loonkosten (D1) verminderd met het CICE, gedeeld door het volume gewerkte uren van de werknemers (U).

$$ULK \text{ gecorrigeerd voor het CICE} = \frac{D1 - CICE}{U}$$

De volgende tabel toont de uitgaven van het CICE sinds 2018. Het zijn deze bedragen die worden gebruikt om de loonkosten te corrigeren.

Tabel 4-7: CICE-uitgaven in de betekenis van de nationale boekhouding, bedragen in miljarden euro's

	2018	2019	2020	2021
Uitgaven CICE in nationale boekhouding	20,0	0,3	0,1	0,0

Bron: INSEE.

Deze tabel verschilt van de tabellen in vorige versies van het Technisch Verslag. In 2024 werd de methodologie van de loonsubsidies in de nationale rekeningen in Frankrijk herzien in het kader van de vijfjaarlijkse revisies. In de nieuwe NR worden de subsidies geregistreerd op het moment dat ze worden gegenereerd in plaats van op het moment dat ze aan de belastingdienst worden gemeld⁷⁴. Ze worden daarom met één jaar vervroegd, dus een subsidie die vroeger in 2020 werd geregistreerd, wordt nu geregistreerd in 2019.

⁷⁴ Deze aanpassing werd gemaakt om in lijn te zijn met de Europese aanbevelingen.

Er is geen impact van deze verschuiving op de loonkostenhandicap in dit rapport, want de impact van het uitdoven van de CICE werd al volledig in rekening gebracht. In het verleden kwam die impact in 2020 en werd die door de CRB toegepast op 2019 om samen te vallen met de bijdragevermindering. Nu is die correctie niet meer nodig.

De volgende tabel geeft de voor het CICE gecorrigeerde en de niet-gecorrigeerde loonkostenontwikkeling weer. Er is enkel een impact op het cijfer van 2019.

Tabel 4-8: Jaarlijkse stijging van de uurloonkosten in de privésector in Frankrijk, niet en wel gecorrigeerd voor het CICE volgens de methode van het Technisch verslag 2019

	2019	2020	2021
Uurloonkosten niet gecorrigeerd voor het CICE	-0,8%	3,6%	-0,6%
Uurloonkosten gecorrigeerd voor het CICE	1,4%	3,6%	-0,6%
Effect van de correctie	2,2%	0,0%	0,0%

Noot: de correctie werd uitgevoerd op basis van de bovenstaande formule door gebruik te maken van de verwachte CICE-uitgaven uit de vorige tabel.

Bron: berekeningen secretariaat op basis van INSEE

4.5. Aanpassing van de reeks van de uurloonkosten in België 1996-2001 ingevolge de herziening van de nationale rekeningen wat de raming van zwartwerk betreft

Deze bijlage is een samenvatting van de nota CCE 2020-1665 “Adaptation de la série du coût salarial horaire en Belgique 1996-2001 suite à la révision des comptes nationaux concernant l’estimation du travail au noir”, die beschikbaar is op de website van de CRB.

In overeenstemming met de definities van het Europees Systeem van Rekeningen bestaat een van de doelstellingen van de nationale boekhouding erin een volledig beeld te geven van de economische activiteit van een land en van de transacties die er in een bepaalde periode hebben plaatsgevonden. Daarom worden naast gegevens uit administratieve bronnen en statistische enquêtes ook ramingen van de niet-aangegeven activiteiten (of “activiteiten in het zwart”) gemaakt om deze mee in de boekhouding op te nemen, en om zo een volledig en vergelijkbaar beeld van de economische activiteiten in de verschillende landen te krijgen.

Naar aanleiding van de vijfjaarlijkse methodologische herziening van de nationale rekeningen in 2014 had de NBB een diepgaande analyse gemaakt, die was uitgemond in de noodzaak om de raming van het zwartwerk aan te passen. De noodzaak van deze herziening werd nog versterkt door het voorbehoud dat Eurostat had geuit bij het exhaustieve karakter van de Belgische statistieken en, meer bepaald, bij de raming van de “zwarte economie” voor de bouwsector. Opgemerkt moet worden dat het voorbehoud van Eurostat betrekking had op de periode 2002-2013. Voor de berekening van het aandeel van de bijdrage van de lidstaten aan de EU-begroting in 2014 was het immers niet meer noodzakelijk de reeksen van 1995 tot 2001 te herzien, aangezien deze periode als bevroren werd beschouwd⁷⁵. Afgezien van de aanbevelingen van Eurostat had de NBB toen de keuze gemaakt om geen retropolatie te verrichten voor de jaren voorafgaand aan 2002, vanwege de informatie waarover ze beschikte, de investeringen in tijd en middelen die daarvoor nodig waren en het geringe effect dat dit zou hebben gehad op het niveau van het bruto binnenlands product.

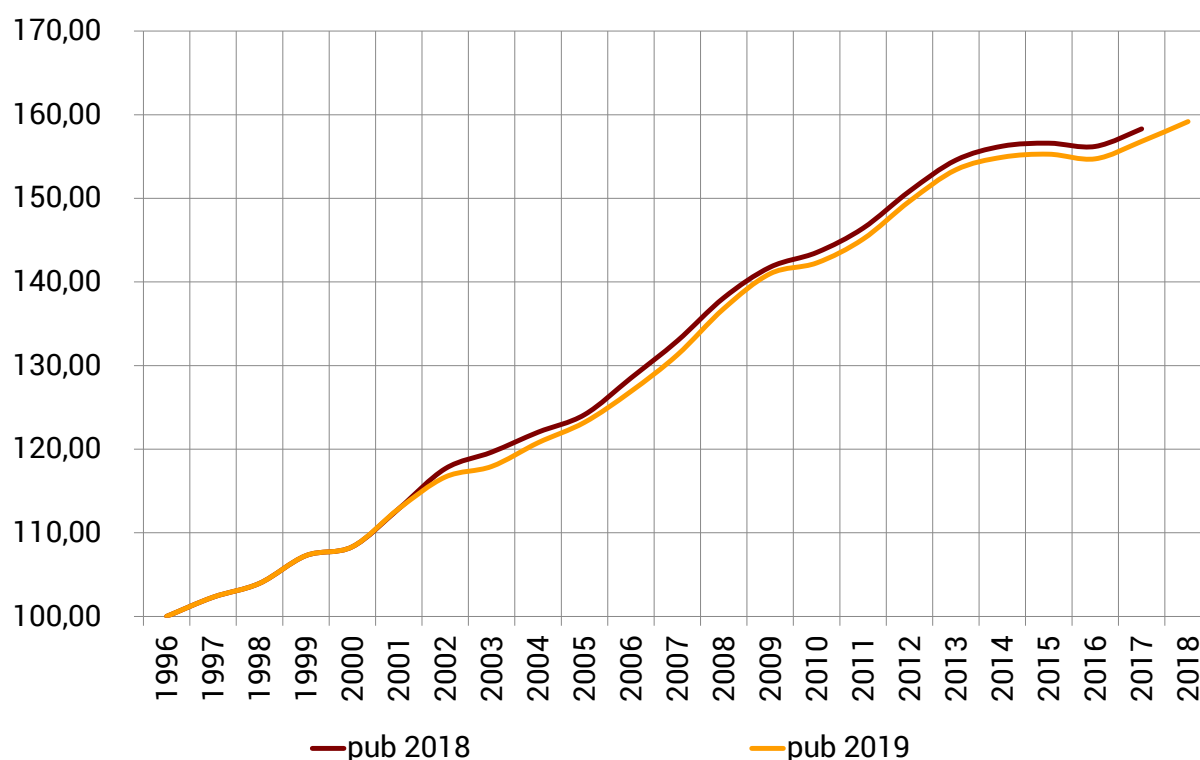
Bij de vijfjaarlijkse herziening van de nationale boekhouding in 2014 heeft de NBB daarom een nieuwe raming gemaakt van de zwarte toegevoegde waarde op het niveau van de bedrijfstakken en van het bbp sinds 2002. Hoewel de impact van de herziening van de ene tot de andere bedrijfstak verschildte, werd de zwarte economie op macro-economisch niveau opwaarts herzien. Tijdens de volgende vijfjaarlijkse herziening in 2019 werden ook de arbeidsmarktstatistieken (loonmassa, werkgelegenheid en volume gewerkte uren) op het niveau van elke bedrijfstak herzien om in overeenstemming te zijn met de nieuwe stijgingscoëfficiënten van de toegevoegde waarde die in 2014 werden geraamd. Het was dan ook ter gelegenheid van de nationale rekeningen van 2019 dat de statistische reeksen die

⁷⁵ Het aandeel van de bijdragen van de lidstaten in de Europese begroting steunt op het bruto nationaal inkomen dat wordt berekend volgens de ESR79-methode (voor de periode 1995-2001), de ESR95-methode (voor de periode 2002-2009) en de ESR2010-methode (na 2010).

door het secretariaat worden gebruikt voor de berekening van de loonkostenhandicap werden herzien.

De keuze voor het jaar 2002 voor de aanpassing van de zwartwerkactiviteit heeft dus geen economische rechtvaardiging op zich (geen wijziging van de wetgeving of specifieke veranderingen in de omgeving vanaf dat jaar). Deze methodologische keuze zorgde echter voor een breuk in de reeks en had een vermindering van de gecumuleerde groei van de uurloonkosten sinds 1996 tot gevolg. Samenvattend kan worden gesteld dat een opwaartse herziening van zwartwerk vanaf 2002 het niveau van de uurloonkosten in de privésector (en dus de ontwikkeling ervan sinds 1996) doet dalen. Dit vloeit voort uit de hypothese dat de loonkosten van zwartwerk overeenkomen met het nettoloon van de aangegeven arbeid (d.w.z. de loonkosten van de aangegeven arbeid verminderd met de werkgeversbijdragen, de werknemersbijdragen en de bedrijfsvoorheffing). De kosten van niet aangegeven arbeid worden daarom verondersteld lager te zijn dan de kosten van aangegeven arbeid.

Grafiek 4-1: Gecumuleerde uurloonkostenontwikkeling in de privésector (S1-S13) in België (1996=100)

Bronnen: nationale rekeningen, berekeningen van het secretariaat

Aangezien de keuze voor het jaar 2002 als zodanig geen economische rechtvaardiging had, heeft het secretariaat van de CRB aan de NBB gevraagd om, ten behoeve van de berekening van de maximaal beschikbare marge, een methodologie te ontwikkelen waarmee ook de raming van het zwartwerk voor de periode 1996-2001 kan worden herzien. Het doel van dit verzoek was een breuk te vermijden in de historische reeksen van de ontwikkeling van de uurloonkosten sinds 1996.

Daartoe heeft de NBB het zwartwerk opnieuw geraamd voor de loonmassa D1, de werkgelegenheid in personen en de werkgelegenheid in volume gewerkte uren voor de periode 1996-2001, aan de hand van een methode die zo dicht mogelijk aanleunt bij die welke vanaf 2002 werd gebruikt. De nieuwe raming van de NBB staat in de regel 'Simulatie met constante coëfficiënten' in de onderstaande tabel.

Tabel 4-9: Impact van de toepassing van constante ramingscoëfficiënten voor het zwartwerk voor de periode 1996-2002 op de uurloonkosten

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Uurloonkosten (ULK's) in België (€/u)							
Publicatie 2018	23,42	23,96	24,35	25,13	25,38	26,44	27,56
Publicatie 2019	23,43	23,97	24,36	25,13	25,38	26,45	27,33
Simulatie met constante coëfficiënten	23,24	23,77	24,16	24,92	25,16	26,22	27,33
Impact van de simulatie met constante coëfficiënten	-0,18	-0,19	-0,20	-0,21	-0,22	-0,23	
Groei ULK's in België (%)							
Publicatie 2018		2,30%	1,62%	3,19%	0,99%	4,20%	4,24%
Publicatie 2019		2,30%	1,62%	3,19%	0,99%	4,20%	3,35%
Simulatie met constante coëfficiënten		2,28%	1,61%	3,17%	0,97%	4,20%	4,24%
Impact van de simulatie met constante coëfficiënten (in %-punten)		-0,02	-0,01	-0,02	-0,02	0	0,89
Gecumuleerde impact van de simulatie met constante coëfficiënten (in %-punten)		-0,02	-0,03	-0,05	-0,07	-0,07	0,82

Bron: Nationale Bank van België

Wegens de hierboven uiteengezette statistische breuk gebruikt het secretariaat voor de berekening van de loonkostenhandicap dus niet de reeks van de groei van de uurloonkosten van 1996 tot 2002 zoals die in de nationale rekeningen is gepubliceerd. Tussen 1996 en 2002 gebruikt het secretariaat, net als in het Technisch verslag 2019, de door de NBB opnieuw geraamde cijfers (dus de cijfers van de regel 'Simulatie met constante coëfficiënten') om deze statistische breuk te vermijden.

4.6. Neutralisatie van de loonakkoorden voor de gezondheidszorg in de berekening van de loonkostenhandicap

Er werden sociale akkoorden gesloten op federaal niveau, in het Waalse en het Vlaamse gewest alsook op het niveau van de Gemeenschappelijke gemeenschapscommissie en de Franse gemeenschapscommissie in Brussel. Deze akkoorden voorzien in structurele loonsverhogingen in de gezondheidszorg in 2021, 2022, 2023 en 2024. Een groot deel van die sector maakt deel uit van de privésector S1- S13 die voor de berekening van de loonkostenhandicap en dus ook van de maximaal beschikbare marge wordt gebruikt.

Deze verhogingen van de brutolonen en de bijhorende sociale bijdragen worden volledig gefinancierd met loonsubsidies.

Tabel 4-10: Toegekende subsidies om de loonsverhogingen van de akkoorden in de gezondheidszorg in 2021 en 2022 te financieren

	2021	2022	2023	2024
Sociaal akkoord zorgsector Federaal	398,0	434,0	456,0	419,0
Sociaal akkoord zorgsector Waals Gewest	0,0	56,7	117,2	117,2
Sociaal akkoord zorgsector Vlaams Gewest	454,2	488,7	537,5	540,6
Sociaal akkoord zorgsector BHG en gemeenschapscommissies	6,1	27,0	44,7	57,0

Bron: FPB, op basis van de Nationale Rekeningen en de bevoegde administraties

Het loonconcept dat voor de berekening van de maximaal beschikbare marge wordt gebruikt is de “beloning van werknemers” (post D1 van de nationale boekhouding). De subsidies die de zorginstellingen zullen krijgen, worden geboekt in post D39 van de nationale boekhouding. Ze worden dus in principe niet in aanmerking genomen in de berekening van de loonkostenhandicap en van de maximaal beschikbare marge.

Als de loonsubsidies niet worden meegerekend in de berekening van de loonkostenhandicap, dragen de loonsverhogingen in de gezondheidszorg bij tot een verhoging van de loonkostenhandicap. Ze hebben dus tot gevolg dat de latere maximaal beschikbare marges kleiner worden krachtens het automatische correctiemechanisme van de handicap.

Dit heeft tot gevolg dat de uurloonkosten vervolgens minder snel stijgen in België dan in de referentielidstaten (in vergelijking met een situatie waarin de lonen in de gezondheidszorg niet zouden zijn gestegen).

Daartegenover staat dat de loonstijgingen in de sector van de gezondheidszorg geen invloed hebben op de historische handicap, omdat hij zowel op de beloning van de werknemers (D1) als op de loonsubsidies is gebaseerd⁷⁶: de stijging van de lonen van de gezondheidszorg wordt

⁷⁶ De wet heeft de CRB de opdracht gegeven om de omvang van de historische loonkostenhandicap te bepalen. Tot op vandaag werd nog geen akkoord gevonden over een methode om deze historische handicap te berekenen. De leden van de CRB zijn het wel eens geworden over het concept ‘loonkosten’ dat voor de berekening van de

dus gecompenseerd door de loonsubsidies die ze hebben gefinancierd. Maar aangezien de uurloonkosten vervolgens minder snel stijgen in België dan in de referentielidstaten, heeft dit in fine een kleinere historische handicap tot gevolg.

De loonsubsidies die in het kader van de akkoorden in de gezondheidszorg werden ingevoerd hebben evenwel niet tot doel de historische handicap te corrigeren, maar wel de loonsverhogingen uit de sociale akkoorden te financieren.

Om de doelstelling van de loonsubsidies in de gezondheidszorg - de loonsverhogingen in de sector financieren en niet de historische handicap corrigeren - na te leven, moet de berekening van de loonkostenhandicap dus ook zijn gebaseerd op de subsidies die werden ingevoerd in het kader van de loonsverhogingen uit de sociale akkoorden in de gezondheidszorg. Op die manier wordt vermeden dat die subsidies de historische loonkostenhandicap corrigeren. Deze correctie volgt hetzelfde principe als dat van de wegwerking van de effecten van de omzetting van het CICE op de loonkostenontwikkeling in Frankrijk (zie bijlage 4.4).

Voor de toepassing van deze correctie wordt gesteund op de volgende gegevens van de loonsubsidies (Tabel 4-10).

Voor de jaren 2021 tot 2023 wordt de ontwikkeling van de uurloonkosten die zijn berekend op basis van de nationale jaarrekeningen gecorrigeerd met de voor die jaren waargenomen gegevens van de loonsubsidies in de gezondheidszorg. Voor het jaar 2024 wordt de ontwikkeling van de uurloonkosten gecorrigeerd die berekend is als gemiddelde van de vooruitzichten van de NBB en het FPB. Tabel 4-11 geeft de resultaten van deze correcties weer.

Tabel 4-11: Stijging en verwachte stijging van de uurloonkosten in de privésector in België voor en na correctie voor de loonsverhogingen uit de sociale akkoorden in de gezondheidszorg

	2021	2022	2023	2024
ULK België privé	0,2%	4,6%	7,6%	3,5%
Idem gecorrigeerd voor akkoorden zorgsector	-0,3%	4,6%	7,6%	3,6%

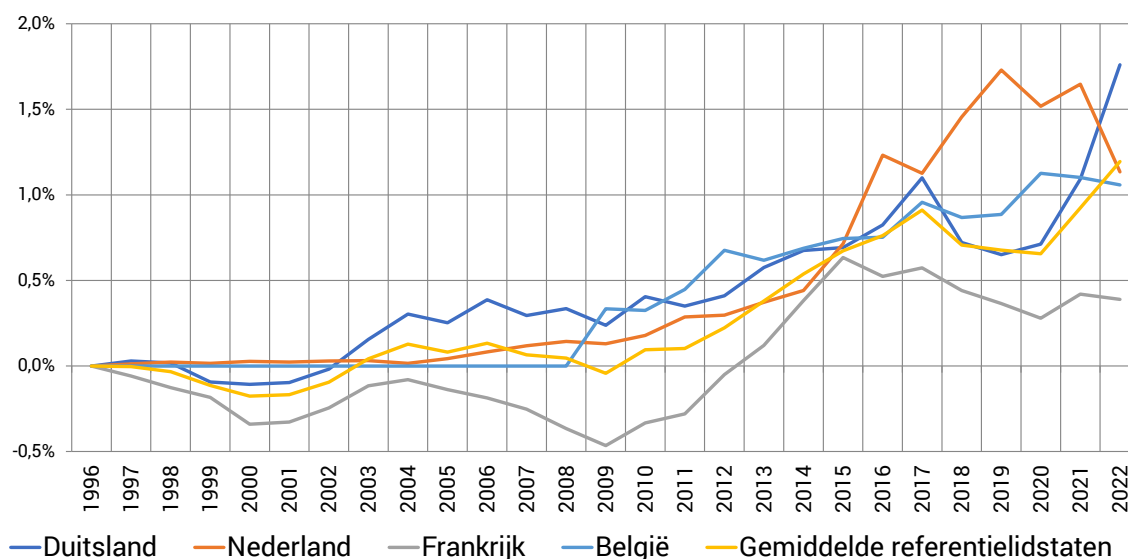
Bron: berekeningen secretariaat op basis van de NBB en het FPB

historische loonkostenhandicap in aanmerking moet worden genomen. Het gaat om de definitie die wordt bepaald door de wet wat de absolute loonkostenhandicap betreft. Dat wil zeggen: de loonkosten van de werknemers min de loonsubsidies, gedeeld door het aantal gewerkte uren

4.7. Correctie van de reeksen van de nationale rekeningen ten gevolge van de breuk in de Belgische reeks na de vijfjaarlijkse revisie

De onderstaande grafiek visualiseert het verschil tussen de reeksen van de nationale rekeningen van 2023 en 2024 voor België en het gemiddelde van de referentielidstaten. In 2022 zaten alle landen in de nieuwe reeks hoger dan in de oude reeks. Alle landen hebben hun loonkostenstijging sinds 1996 dus opwaarts gereviseerd.

Grafiek 4-2: Nationale rekeningen 2024 tgv. nationale rekeningen 2023, verschil in evolutie van de loonkosten sinds 1996, brutogegevens

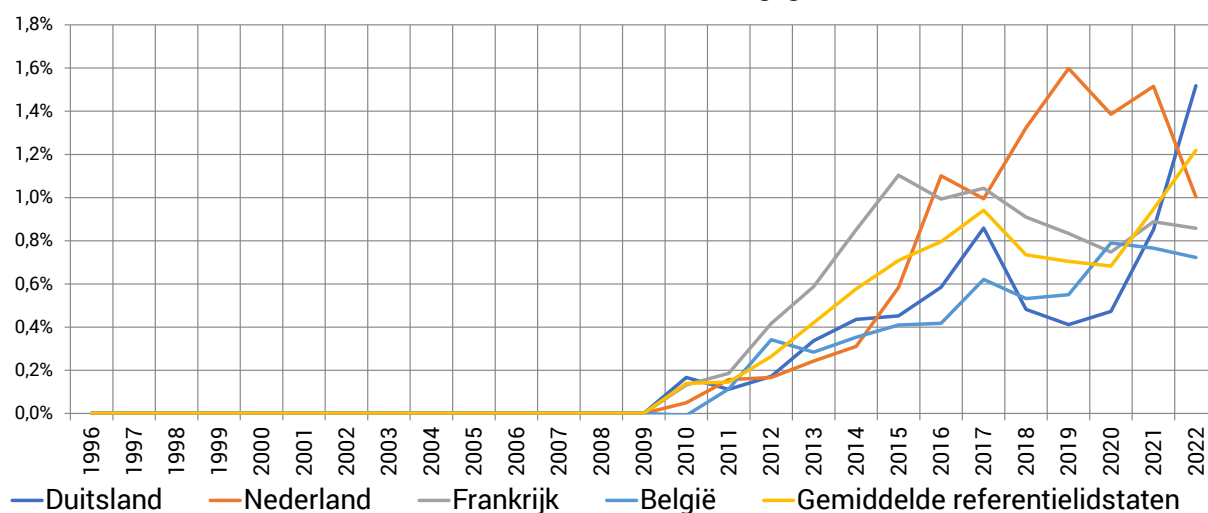
Bron: berekeningen secretariaat op basis van INR, DESTATIS, CBS en INSEE

We moeten een belangrijke opmerking maken voor de reeks van België. Hoewel Eurostat alle landen vraagt historische revisies te doen, is het niet verplicht om die uit te voeren tot aan het begin van de reeksen. De aanbeveling bij de herziening van 2024 was om minstens tot 2009 te reviseren. De drie referentielidstaten hebben al hun revisies tot minstens 1995 gedaan (tenzij dat niet van toepassing was), maar in België stopt de revisie in 2009. Dat is zichtbaar in de grafiek hierboven: tot en met 2008 is er geen verschil tussen de reeksen. Aangezien onze berekening van de loonkostenhandicap in 1996 begint, is er voor België dus een breuk in de reeks. Uit overleg met de NBB is gebleken dat het onmogelijk was om een retropolatie te doen in de beschikbare tijd en dat het onzeker is of de nodige data voor zo'n retropolatie beschikbaar zijn. Na de publicatie van het Technisch verslag zal de CRB de vraag officieel stellen aan de NBB. Aangezien de verandering in de reeks deels wordt veroorzaakt door een herklassering van een aantal elementen van de private naar de publieke sector, is het aannemelijk dat in 1996 een revisie in dezelfde richting zou plaatsvinden als we de revisie ver genoeg zouden laten teruggaan.

Er is dus een methodologisch probleem, vermits we een gebroken reeks (die van België) vergelijken met consistente reeksen (die van de referentielidstaten). Om coherentie tussen

de vier landen te krijgen, hebben we de vier reeksen op dezelfde manier gecorrigeerd: we vertrekken van reeksen van vorig jaar tot en met 2009 (het jaar van de breuk) en passen vanaf 2010 de groeivoeten van de nieuwe reeksen toe. Op die manier bekomen we vier reeksen die onderling coherent en vergelijkbaar zijn. Deze gecorrigeerde reeksen zijn in de grafiek hieronder gevisualiseerd.

Grafiek 4-3: Gecorrigeerde nationale rekeningen tgv. nationale rekeningen 2023, verschil in evolutie van de loonkosten sinds 1996, brutogegevens

Bron: berekeningen secretariaat op basis van INR, DESTATIS, CBS en INSEE

4.8. Gedeeltelijk wegwerken van de verminderingen van de werkgeversbijdragen voor lage en middenlonen en van de plafonnering van de werkgeversbijdragen boven een grensbedrag

Uit de wet van 1996, art. 5, §2, derde lid: "Bij iedere nieuwe beslissing na of bovenop de taxshift 2016-2020 om de werkgeversbijdragen te verminderen, wordt ten minste de helft ervan niet in rekening gebracht voor en op het moment van de berekening van de loonkostenhandicap. Dit deel van de verminderingen wordt daarentegen gebruikt om bij te dragen tot het wegwerken van de historische loonkostenhandicap."

Op basis van de raming van het FPB over de kostprijs van de verminderingen van de werkgeversbijdragen voor lage en middenlonen en de plafonnering van de werkgeversbijdragen boven een grensbedrag verminderingen van de werkgeversbijdragen voor lage en hoge lonen in termen van minder geïnde sociale werkgeversbijdragen heeft de CRB de loonmassa D1 die door het FPB werd geprojecteerd opgehoogd⁷⁷. Conform de wet werd slechts de helft van de kostprijs van de werkgeversbijdrageverminderingen in rekening gebracht.

De maatregelen werden beslist in 2025 en op het moment van het opstellen van dit rapport wordt verwacht dat de verminderingen van de werkgeversbijdragen stelselmatig worden verhoogd tot 2029. Voor dit rapport, dat de handicap berekent tot en met 2026, wordt enkel gekeken naar de verwachting van de kostprijs voor 2025 (23 miljoen euro) en 2026 (in totaal 530 miljoen euro). De helft van beide bedragen wordt dus aan de loonmassa toegevoegd in het geval van een historische handicap.

⁷⁷ De toegepaste methodologie is dezelfde als bij de wegwerking van de taxshift 2016-2020⁷⁷, met de uitzondering dat de kostprijs van de taxshift 2016-2020 volledig niet in rekening werd gebracht en dat de nieuwe werkgeversbijdrageverminderingen slechts voor de helft niet in rekening worden gebracht. Zie bijlage 4.3 voor de wegwerking van de taxshift.

Tabel 4-12: Gedeeltelijk wegwerken van de verminderingen van de werkgeversbijdragen voor lage en middenlonen en van de plafonnering van de werkgeversbijdragen boven een grensbedrag in miljoen euro

	2024	2025	2026
Loonmassa D1 privésector	224.424,50	231.949,61	238.253,10
Budget verminderingen van de werkgeversbijdragen voor lage en middenlonen			483,00
Gewicht t.o.v. loonmassa			0,20%
Budget plafonnering van de werkgeversbijdragen boven een grensbedrag		23,41	47,07
Gewicht t.o.v. loonmassa		0,01%	0,02%
Totaal budget lastenverlagingen		23,41	530,07
Gewicht t.o.v. loonmassa		0,01%	0,22%

Groei van D1 en ULK's	2025	2026
D1 voor gedeeltelijke wegwerking	3,4%	2,7%
D1 na gedeeltelijke wegwerking	3,4%	2,8%
ULK's voor gedeeltelijke wegwerking	3,1%	2,2%
ULK's na gedeeltelijke wegwerking	3,1%	2,3%

Bron: berekeningen secretariaat op basis van ramingen van het FPB

5. Bibliografie

BANQUE DE FRANCE (2024), Projections macroéconomiques pour la France, december 2024.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (2025a), Jaarverslag 2024, februari 2025.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (2025b), Economische projecties voor België, NBB Economisch Tijdschrift 2025 nr. 13, december 2025.

BAUDRY, L., E. GAUTIER en S. TARRIEU (2023), Les négociations de salaire dans le contexte de hausse de l'inflation, Bulletin de la Banque de France 245/6, maart-april 2023.

BAUDRY L., E. GAUTIER, S. TARRIEU (2025), Les hausses de salaire négociées pour 2025, où en est-on ? Banque de France – Bloc-Notes Eco 400, maart 2025.

BUNDESBANK (2025a), Monthly Report – November 2025, Vol. 77 No 11.

BUNDESBANK (2025b), Forecast for Germany: Economy gradually returns to recovery path, Monthly Report – December 2025, Vol. 77 No 12.

CENTRALE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN (2026), Verslag Macro-economische situatie van de ondernemingen, CRB 2026-0530

DNB (2025), DNB Najaarsraming, december 2025.

EUROPEAN CENTRAL BANK (2025), Wage developments during and after the high inflation period, ECB Economic Bulletin, Issue 1 / 2025, pp. 95-115.

IFO INSTITUT (2025), Gemeinschaftsdiagnose Herbst 2025, september 2025.

OESO (2023), OECD Employment Outlook 2023: Artificial Intelligence and the Labour Market, OECD Publications, Parijs.

RIEDER, A. & C. SCHNABEL (2025), Beyond collective agreements: The rise of the wage cushion in Germany, Diskussionspapiere, No. 133, Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg, Lehrstuhl für Arbeitsmarkt- und Regionalpolitik, Nürnberg.